

# Burgers geraadpleegd

*Experiment: burgers over straftoemetingsrichtlijnen*

Rapportage deelonderzoek

Katinka Lünemann  
Marit Moll  
Sandra ter Woerds

Januari 2008



# Inhoud

<b>1</b>	<b>Inleiding</b>	<b>5</b>
	Leeswijzer	7
<b>2</b>	<b>Methodologisch onderbouwing</b>	<b>9</b>
2.1	Probleemstelling en vraagstelling	9
2.2	Internetenquête	10
2.3	Fysieke burgerpanels	15
<b>3</b>	<b>Burgers over veel voorkomende criminaliteit</b>	<b>17</b>
3.1	Het Kader voor Strafvordering	17
3.2	Delictsoorten	18
	3.2.1 Mishandeling	19
	3.2.2 Bedreiging	25
	3.2.3 Vernieling	29
	3.2.4 Wapenbezit	31
	3.2.5 Verkeersovertredingen	34
	3.2.6 Discriminatie	37
	3.2.7 Softdrugs	39
	3.2.8 Ernstinschatting en strafmodaliteit veelvoorkomende criminaliteit	41
3.3	Rangorde van delicten	42
	3.3.1 Rangorde van delicten volgens respondenten	43
	3.3.2 Verschillen rangorde burgers en richtlijn	44
3.4	Achtergrondkenmerken en punitiviteit	46
	3.4.1 De punitieve burger	46
	3.4.2 Achtergrondkenmerken in samenhang met punitiviteit	46
3.5	Het oordeel van de burger over veel voorkomende criminaliteit	49
<b>4</b>	<b>Het OM in contact met de burger</b>	<b>53</b>
4.1	Het karakter van de ontmoeting	53
	4.1.1 De opbouw van de bijeenkomsten	53
	4.1.2 De communicatie over en weer	54
4.2	De gevoerde discussies	54
	4.2.1 Beeldvorming over het Openbaar Ministerie	54
	4.2.2 Discussie over resultaten van de enquête	55
	4.2.3 Strafmodaliteiten	55
4.3	Conclusie	56

<b>5</b>	<b>De waarde van burgerpanels</b>	<b>57</b>
5.1	Enquête en feedback op enquêteresultaten	57
	5.1.1 Enquête	57
	5.1.2 Inhoudelijke onderbouwing van enquête	58
	5.1.3 Vorm van de burgerpanels	58
5.2	Burgers en OM in discussie	59
5.3	Het nut van burgerraadplegingen	59
<b>6</b>	<b>Literatuur</b>	<b>61</b>
<b>1</b>	<b>Bijlage Stellingen naar juridische termen en punten</b>	<b>63</b>
<b>2</b>	<b>Bijlage Punitiviteit en ernstinschatting</b>	<b>71</b>
<b>3</b>	<b>Bijlage De enquête</b>	<b>75</b>

## Inleiding

Het Openbaar Ministerie heeft, evenals de rechtspraak en de politie, te maken met een verandering in positie; werd vroeger vanzelfsprekend gezag toegekend op grond van status, tegenwoordig moet - ook door de staande en zittende rechterlijke magistratuur - gezag worden verdiend. In dat verband kunnen we spreken van een verdere 'vermaatschappelijking van het (straf)recht'. Dit betekent dat communicatie en argumenten van groter belang zijn dan voorheen. Een van de manieren om het vertrouwen te vergroten is het versterken van de externe oriëntatie: zowel door het verstevigen van de informatiefunctie naar burgers, als door het in contact treden met de buitenwereld. Meer in het bijzonder zou het vergroten van de betrokkenheid van burgers bij het beleid van het OM een manier kunnen zijn om het vertrouwen te vergroten en de afstemming met 'het rechtsgevoel' van burgers te verbeteren.

Tegen deze achtergrond bezint het Openbaar Ministerie zich op de wijze waarop het zich aan de samenleving presenteert en zich verantwoordt tegenover de samenleving. Het voorlichtingsbeleid, de publieke toelichting van juridische beslissingen, de contacten met de media, maar ook de communicatie met individuele burgers in de rol van slachtoffer, getuige en verdachte staat in de schijnwerper van verbeterde communicatie. In 2006 kondigt het OM aan dat het wil laten onderzoeken in hoeverre de eigen strafvorderingrichtlijnen aansluiten bij wat er in de samenleving leeft (Perspectief op 2010).

Vanaf 1999 maakt het OM gebruik van het BOS/Polaris<sup>1</sup> systeem. Dit is een beslissingsondersteunend systeem voor officieren van justitie en parketsecretarissen dat een eenvormige, gestructureerde en systematische toepassing van strafvorderingrichtlijnen<sup>2</sup> beoogt.<sup>3</sup> Dit systeem geeft officieren van justitie hetzelfde vertrekpunt om tot een afdoeningbeslissing te komen en een bijbehorende hoogte van een transactie of eis ter zitting.<sup>4</sup> De kern van de richtlijnen zijn de feitelijke kenmerken van het delict waar punten aan toegekend worden. Eventuele strafverzwarende of -verlichtende daderspecifieke kenmerken of

<sup>1</sup> Het Project Ontwikkeling Landelijke Richtlijnen Strafvordering (Polaris) is in de jaren negentig ontwikkeld door het Openbaar Ministerie om de landelijke uniformiteit in strafvordering te bevorderen. Het computerprogramma BOS (Beslissings Ondersteunend Systeem) is ontwikkeld om het gebruik van Polaris te vergemakkelijken. Via een vraag en antwoord systeem worden de kenmerken van een zaak ingevoerd en wordt door het systeem een gemotiveerd strafadvies gegeven. Zie bijlage 1 voor een beschrijving.

<sup>2</sup> De eerste serie Polaris richtlijnen omvat ongeveer 80% van de misdrijven en verkeersdelicten die doorgaans op een politierechterzitting worden aangebracht.

<sup>3</sup> De richtlijnen en het bijbehorende puntensysteem zijn sinds 1999 een aantal keer inhoudelijk bijgesteld.

<sup>4</sup> Uit de evaluatie van BOS/Polaris blijkt dat het systeem het meest wordt gebruikt voor veelvoorkomende eenvoudige delicten als rijden onder invloed, winkeldiefstal, eenvoudige mishandeling en vernieling van goederen. Het systeem wordt echter ook vaak gebruikt als verkenning voor een mogelijke strafreis door de officier van justitie, waarbij de zaak niet wordt opgeslagen in het systeem.

andere subjectieve factoren kunnen naar het inzicht van de officier van justitie worden toegepast (Taraf en Dekkers, 2005).

Het Openbaar Ministerie acht het noodzakelijk dit BOS/Polaris systeem te herijken om verschillende redenen.<sup>5</sup> Er komt een nieuw automatiseringssysteem GPS en het Openbaar Ministerie krijgt de bevoegdheid sancties op te leggen door middel van een OM-beschikking (Wet OM-afdoening, Stb. 2006, 330). Daarnaast is het belangrijk opnieuw te bekijken of de uitgangspunten van het huidige systeem nog passend zijn. Het gaat dan om zowel individuele uitkomsten als om de balans tussen de afzonderlijke delicten en tussen de verschillende strafverzwarende en strafverlagende kenmerken. Dit herijkingproces vindt allereerst plaats binnen het Openbaar Ministerie zelf, maar daarnaast wordt gekeken naar de strafoplegging door de rechters en worden vertegenwoordigers van de advocatuur en wetenschap geraadpleegd. Ook wil het Openbaar Ministerie bij een steekproef onder de bevolking onderzoeken in hoeverre de uitkomsten van het Bos/Polaris-systeem als redelijk worden ervaren (Perspectief op 2010: 22).

Dat ook burgers worden geraadpleegd is een novum. Niet iedereen ziet dit als een positieve ontwikkeling. Juridisch Nederland heeft de angst voor populisme geuit. Knigge vraagt zich af of het ongerefleeteerd honoreren van de stem van het volk er niet toe zal leiden dat de strafrechtspleging elke evenwichtigheid verliest (Knigge, 2006: 235). Hij benadrukt dat het strafrecht een normvormende functie heeft. Dit betekent dat als de burger bijvoorbeeld niet zo zwaar tilt aan snelheidsovertredingen, dronken rijden of belastingfraude, dit reden kan zijn de straffen te verhogen, 'om zo de burger de ernst van het vergrijp in te scherpen' (Knigge, 2006: 236). Ook zal het vertrouwen niet worden terug gewonnen door 'te dansen naar de pijpen van de burger'. Hij verliest al dansend zijn gezag, schrijft Knigge beeldend. Lensing valt hem bij (2007: 3). Hij geeft vervolgens een aantal voorbeelden uit het buitenland waar panels van deskundigen en maatschappelijke organisaties invloed op het straftoemingsbeleid hebben. Lensing benadrukt dat het voor het vertrouwen van burgers in het Openbaar Ministerie van belang is dat de uitgangspunten van de straftoemeting worden verhelderd door bijvoorbeeld voorlichting. Ook Groenhuijsen mengt zich in het debat en vraagt zich af of het verstandig is om de strafvorderingrichtlijnen voor te leggen aan zogenoemde burgerfora (2007: 110). Hij staat achter het Openbaar Ministerie in het voornemen te willen luisteren naar geluiden in de samenleving, ook als het gaat om een technisch en principiële onderwerp als de strafvorderingrichtlijnen. Hij is voor een 'verantwoorde vorm van responsief beleidsrecht'. Maar hij heeft geen vertrouwen in burgerpanels waarmee in conclaaf wordt gegaan. Evenals Lensing opteert hij voor het raadplegen van relevante netwerken van het Openbaar Ministerie en maatschappelijke organisaties.

Het Openbaar Ministerie, verwoord door Brouwer, geeft aan dat weliswaar als achterliggend argument speelt dat het vertrouwen in het Openbaar Ministerie vergroot kan worden, maar dit is geen doel in zichzelf. Verbinding met de samenleving staat voorop, 'het OM wil actief de dialoog met de samenleving en de burgers zoeken' (2007, Bulletin 2: 16). Meer specifiek wil het Openbaar Ministerie weten of de richtlijnen aansluiten bij wat in de samenleving leeft. Daarbij wordt erkend dat aan het bevragen van burgers allerlei haken en ogen kleven. Daarom wordt dit beschouwd als een experiment (Brouwer, 2007: 109).

<sup>5</sup> In 2007 moet het stelsel van strafvorderingsrichtlijnen zijn aangepast. Het betreft de richtlijnen geweldsdelicten, Wet Wapen en Munitie, discriminatie, Opiumwet en de Wegen en verkeerswet.

## Leeswijzer

In dit rapport wordt verslag gedaan van het experiment burgerraadpleging. Er zijn 2500 burgers bevraagd via een internetenquête en 54 burgers namen deel aan vijf burgerpanels op locatie. In hoofdstuk twee geven we een methodologische verantwoording van de opzet van de internetenquête en de uitvoering van de fysieke burgerpanels. In hoofdstuk 3 beschrijven we eerst het Kader voor Strafvordering, dat de basis vormt voor het onderzoek naar de mening van burgers over de ernst van delictsituaties. Vervolgens gaan we in op de resultaten van de enquête en burgerpanels: hoe plaatsen burgers varianten van delicten op de ernstschaal, aan welke strafmodaliteiten denken ze en welke discussies voeren zij? In hoofdstuk 4 staan we stil bij het onderdeel van de burgerpanels, waar het Openbaar Ministerie in contact treedt met burgers; het gaat dan niet alleen om het verkrijgen van informatie van de burger, maar ook om wederzijdse uitwisseling van informatie, communicatie tussen burgers en het Openbaar Ministerie, en voorlichting. In hoofdstuk 5 blikken we terug op het experiment: welke kennis leverden deze informatieronden op, welke haken en ogen zitten er aan enquêtes of burgerpanels zoals nu worden georganiseerd? Welke positieve resultaten zijn er geboekt?





## Methodologisch onderbouwing

In dit hoofdstuk staan we eerst stil bij de probleemstelling en vraagstelling van het onderzoek. Vervolgens bespreken we de opzet van de internetenquête en de wijze waarop deze enquête is uitgevoerd. Tot slot gaan we in op het doel en uitvoering van de burgerpanels op locatie.

### 2.1 Probleemstelling en vraagstelling

Het onderzoek geeft antwoord op twee hoofdvragen. De eerste vraag betreft de inhoudelijke opvattingen van burgers, terwijl de tweede vraag de vorm van burgerraadplegingen betreft.

1. Hoe waarderen burgers het huidige stelsel van strafvorderingrichtlijnen van het OM?
2. Welke mogelijkheden zijn er voor burgerraadplegingen door het OM op de lange termijn?

De eerste hoofdvraag - Hoe waarderen burgers het huidige stelsel van de strafvorderingrichtlijnen? - betreft de mening van burgers. Het betreft vooral de waardering van delictspecifieke factoren, en in mindere mate dadergebonden en persoonsgebonden factoren. Daarnaast gaat het om de waardering van strafmodaliteiten. De volgende subvragen komen aan bod:

1. Welke delictspecifieke, dadergebonden en persoonsgebonden factoren spelen een rol bij de waardering van burgers van de strafvorderingrichtlijnen?
2. Welke strafmodaliteiten vinden burgers passend op basis van hun waardering?

De tweede hoofdvraag - welke mogelijkheden zijn er voor burgerraadpleging? - betreft de wijze waarop burgers bevroegd kunnen worden. Dit kan via fysieke burgerpanels, of via (internetgestuurde) enquêtes. Het onderzoek betreft het ontwikkelen van een visie op 'burgerraadplegingen' voor het OM. Hier gelden de volgende subvragen:

1. Wat zijn de mogelijkheden voor burgerraadplegingen bij het OM? Meer in het bijzonder, wat zijn de mogelijkheden van de inzet van burgerpanels en van (internetgestuurde) enquêtes?
2. Wat zijn de ervaringen met de gehouden burgerraadpleging en wat hebben deze opgeleverd?
3. Zijn burgerraadplegingen geschikt als middel van feedback op strafvorderingrichtlijnen en andere beleidsdoeleinden van het OM, met andere woorden, welke onderwerpen lenen zich voor burgerraadpleging?
4. Hoe kunnen deze burgerpanels in samenwerking met het Parket-Generaal en de lokale parketten worden opgezet en uitgevoerd?

Het onderzoek naar burgerraadplegingen bestaat uit twee deelonderzoeken:

1. het uitvoeren van een internetenquête en burgerpanels op locatie;
2. de ontwikkeling van een visie op de rol van burgerraadplegingen voor het OM.

In deze tussenrapportage doen we verslag van deelonderzoek 1. In hoofdstuk 5 doen we een voorzet op deelonderzoek 2.

## 2.2 Internetenquête

Het doel van de internetenquête is het krijgen van feedback op de huidige Polaris-richtlijnen. Voor deze internetbevraging is gebruik gemaakt van een bestaand internetpanel van PanelClix. Dit panel betreft een dwarsdoorsnede van de samenleving<sup>6</sup>, wat wil zeggen dat het panel divers is qua samenstelling. Deze groep heeft tevens de programmering en technische ondersteuning van de online enquête verzorgd. De internetenquête is opgesteld door het Verwey-Jonker Instituut op basis van input van en in nauwe samenwerking met het OM. De vragenlijst is opengesteld op 3 juli 2007 en gesloten op 8 juli 2007 toen het streefgetal van 2500 respondenten was behaald. Vanwege de hoge tijdsdruk waarin het onderzoek moest plaatsvinden - in juni werd het onderzoek gestart en in augustus moesten de resultaten er liggen<sup>7</sup> - is het design aangepast aan de mogelijkheden. Het was bijvoorbeeld niet mogelijk om een enquête via de post te houden waar een lange responsetijd aan vast zit, laat staan een huis aan huis enquête.

### *Testen enquête*

Voordat de enquête op het internet werd geplaatst, is een conceptversie op 15 juni 2007 getest in een fysiek burgerpanel<sup>8</sup> in Utrecht (het oriënterende panel). De burgers moesten de enquête op de computer invullen. Daarnaast gaven de onderzoekers mondeling een toelichting en er werd om feedback gevraagd op de vraagstelling. De computergestuurde dialoog werd technisch begeleid door InteractiveActs.<sup>9</sup> Het panel bestond uit acht deelnemers, die via Panelclix waren geworven.

Het panel gaf als voornaamste feedback dat de enquête interessant was om in te vullen, dat de stellingen en de opzet begrijpelijk waren, maar dat de enquête wel aan de lange kant was. Aanpassingen die in de enquête zijn gemaakt na de bijeenkomst zijn bijvoorbeeld het toevoegen van de categorie waarschuwing bij de strafmodaliteiten en vragen over stedelijkheid van de woonplaats en onveiligheidsgevoelens (waarbij de onderzoekers ook een vraag over slachtoffer-schap hebben toegevoegd). Ook heeft het panel aangeraden een open vraag aan het einde van de vragenlijst toe te voegen waar de respondenten een uitlaatklep hadden voor ideeën of ervaringen die ze niet in de vragenlijst kwijt konden.

<sup>6</sup> Een aantal van 2500 respondenten is gekozen als streefgetal, om te voorzien in voldoende celvulling bij analyses. In totaal zijn 5534 personen aangeschreven, van wie er 3939 (71%) aan de vragenlijst zijn begonnen en 2644 personen (48%) de vragenlijst hebben voltooid.

<sup>7</sup> Deze tijdslijn werd gehanteerd vanwege de geplande datum van inwerkingtreding van de Wet OM-afdoeningen in oktober van 2007.

<sup>8</sup> Voor de werving van respondenten voor dit panel is gebruik gemaakt van het panelbestand van Panel-Clix; daaruit is een random selectie van personen die in Utrecht wonen benaderd met de vraag of zij interesse hadden om deel te nemen.

<sup>9</sup> InteractiveActs is een organisatie die computergestuurde panelsessies verzorgt, waarbij de aanwezigen hun reacties op vragen en stellingen van de paneleider op de computer invullen en daarbij de gelegenheid hebben om ook op elkaar te reageren.

### Opbouw enquête

De enquête<sup>10</sup> is opgebouwd in secties en gepresenteerd in twee varianten. Hier is voor gekozen omdat onder andere uit het oriënterende burgerpanel bleek dat de invultijd te lang was en er te veel vragen beantwoord moesten worden. Dat vroeg teveel van de concentratie en informatieverwerkingsmogelijkheden van de respondent. In de eerste variant is een groot aantal aspecten van de richtlijnen voor geweldsmisdrijven, bestaande uit de onderwerpen mishandeling, vernieling en bedreiging, behandeld. Om te controleren hoe de twee subpanels zich verhouden wat betreft punitiviteit is in variant 2 een deel van de richtlijn mishandeling herhaald.<sup>11</sup> Daarnaast zijn de richtlijnen discriminatie, wapenbezit, rijden onder invloed en aanwezig hebben van softdrugs uitgevraagd.

	Variant 1	Variant 2
Sectie 1	Introductie	Introductie
Sectie 2	Geheel uitvragen richtlijnen mishandeling, vernieling en bedreiging, inclusief strafmodaliteiten en verzwarende factoren	Beperkt uitvragen richtlijn mishandeling en volledig uitvragen richtlijnen discriminatie, wapenbezit, rijden onder invloed en aanwezig hebben van softdrugs, inclusief strafmodaliteiten en verzwarende factoren
Sectie 3	Rangorde maken van 14 delicten	Rangorde maken van 14 delicten
Sectie 4	Achtergrondkenmerken	Achtergrondkenmerken

De ernstinschatting is bevraagd door het presenteren van een basisdelict waar geen punten aan toegekend werden, maar dat vast op neutraal stond. Daaronder werden voor de verschillende delictfactoren nieuwe stellingen gepresenteerd waarbij de respondenten door het schuiven van een balkje kon aangeven in hoeverre ze dit delict ernstiger of minder ernstig vonden dan het basisdelict.<sup>12</sup> Ook is gevraagd naar de passende strafmodaliteit.

Na afronding van deze vragenserie is de respondenten gevraagd een rangorde aan te brengen in veertien delicten (12 die in de vragenlijsten waren behandeld en 2 nieuwe delictsituaties). Dit gebeurde door via een uittrekschermpje achter elke stelling een cijfer (van 1 tot en met 14) aan te klikken. Cijfers die al waren toegekend verdwenen uit de lijst: Doordat de instellingen op de computers van respondenten verschillen, was niet bij iedereen de volledige lijst van 14 stellingen in een oogopslag zichtbaar. Mede hierdoor is de rangorde die burgers hebben aangegeven moeilijk te duiden.

Tot slot zijn de respondenten bevraagd op achtergrondkenmerken en enkele ervaringen. Ook is de vraag gesteld of de respondent interesse had om in gesprek te gaan met het OM en mee te doen aan een fysiek burgerpanel. De vragenlijst is afgesloten met een open vraag waarin de respondent zijn commentaar op de (inhoud van de) vragenlijst of andere zaken kwijt kon.

<sup>10</sup> In bijlage 2 is de enquête opgenomen (deze moet op kleine punten nog gereconstrueerd worden, want PanelClix kon dat niet volledig doen).

<sup>11</sup> Het bleek dat de respondenten die de tweede variant hebben ingevuld een iets minder punitieve houding hebben dan de respondenten van variant 1. Het verschil is echter niet significant en berust op toeval.

<sup>12</sup> Door technische beperkingen waren de respondenten gedwongen om het balkje te verschuiven, ook als ze dit even ernstig vonden als het basisdelict. Wel konden ze de balk daarna weer op de originele plek terugzetten. Dit heeft tot gevolg dat de respondenten vaker de balk verschoven, ook wanneer ze de bevroegde factor niet daadwerkelijk erger vonden dan het basisdelict. Een ander probleem dat mogelijk de antwoordpatronen van de respondenten heeft beïnvloed, betreft de streepjes die boven de (onzichtbare nummers in de) balk waren aangebracht. Deze stonden om de twee (onzichtbare) punten, waarmee respondenten werden verleid om sprongen te maken en de balk niet tussen de streepjes in te zetten. De uitkomsten van de enquête laten ook deze sprongsgewijze ernsttoekenning zien. De lijn van de uitkomsten verandert hier niet mee.

### Respons

Voor de enquête zijn respondenten benaderd van het bestaande panel van PanelClix. Na schatting zou het invullen van de vragenlijst twintig minuten duren, en dit is een goede schatting geweest. Na afloop toonden de statistieken van PanelClix aan dat 74 procent van de respondenten de enquête binnen 20 minuten had ingevuld en 87 procent in 25 minuten (de gemiddelde invultijd is 17 minuten en 38 seconden geweest). De respondent ontving via PanelClix een bedrag van €1,50 voor deelname (100 Clix).

Er is naar gestreefd een dwarsdoorsnede van de Nederlandse bevolking<sup>13</sup> te benaderen. De minimale leeftijd voor deelname is op 18 jaar gezet, daarna streefden we naar een evenwichtige sekseverdeling en spreiding over het land. Daarom is de benadering in delen gebeurd, waarbij de mogelijkheid bestond om tussentijds bij te sturen als bepaalde groepen respondenten achter zouden blijven. Dit is gebeurd toen bleek dat het aantal allochtonen in het bestand achterbleef. Er was geen gelegenheid meer om een extra ronde uitnodigingen te versturen toen bleek dat ook het aantal lager opgeleiden enigszins achterbleef. De quota van 2500 respondenten was toen al gehaald.

#### Overzicht populatie naar kenmerken leeftijd, sekse, regionale spreiding en etniciteit

Datum	Aantal uitnodigingen	Leeftijd		Sekse		Regionale spreiding <sup>14</sup>	Nationaliteit
3-7-2007	3.000	18 - 29	23%	Vrouw	48%	Goede Nielsen spreiding	
		30 - 44	30%	Man	52%		
		45 - 59	27%				
		60+	21%				
5-7-2007	1.125	18+					Respondent of ouder(s) geboren in ander land dan Nederland
6-7-2007	7.000	18 - 29	23%	Vrouw	48%	Goede Nielsen spreiding	
		30 - 44	30%	Man	52%		
		45 - 59	27%				
		60+	21%				

In totaal hebben 2643 respondenten de vragenlijst volledig ingevuld, 1328 respondenten vulden versie 1 in en 1315 versie 2. Er waren echter ten onrechte respondenten uit België aangeschreven door PanelClix, daarom bestaat het originele bestand uit 2595 respondenten. Het bestand is geschoond door middel van de SurveyValidator van PanelClix. Deze meet de mate van betrouwbaarheid van de antwoorden van de respondent door middel van een score tussen de 0 en 100.<sup>15</sup> Deze score is opgebouwd uit de validatoren invultijd en antwoordconsistentie. Zelf hebben we aan de respondenten gevraagd hoe nauwkeurig ze de

<sup>13</sup> Hierbij wordt gebruik gemaakt van de cijfers uit het statistisch jaarboek 2006 van het CBS.

<sup>14</sup> Nielsen districten zijn een geografische indeling waarbij Nederland in de volgende vijf gebieden wordt verdeeld. Nielsen I: Amsterdam (+ Diemen, Ouder-Amstel, Amstelveen, Landsmeer), Rotterdam (+ Schiedam, Capelle a/d IJssel, Krimpen a/d IJssel, Nederlek, Ridderkerk, Barendrecht, Albrandswaard), 's Gravenhage (+ Leidschendam-Voorburg, Rijswijk, Wassenaar, Wateringen). Nielsen II: Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht, exclusief Nielsen I. Nielsen III: Groningen, Friesland, Drenthe. Nielsen IV: Overijssel, Gelderland, Flevoland. Nielsen V: Zeeland, Noord-Brabant, Limburg.

<sup>15</sup> 0 houdt in dat de respondent onbetrouwbaar is en 100 dat de respondent betrouwbaar is.

vragenlijst hebben ingevuld. Hierbij konden zij aangeven dat ze dit nauwkeurig, niet zo nauwkeurig of helemaal niet nauwkeurig hebben gedaan.

Bij de analyse van het bestand bleek dat de betrouwbaarheidsscores van de Validator in de range van 51 tot 86 lagen. De scores van 51 tot 70, naar onze mening mogelijk onbetrouwbare respondenten, waren toegekend aan 2,4% van het databestand. Het aantal personen dat heeft gezegd dat ze de vragenlijst niet nauwkeurig hebben ingevuld was 3,4% en helemaal niet nauwkeurig 0,5%. Wanneer we keken naar de overeenkomsten tussen deze twee betrouwbaarheidsmetingen zagen we dat deze niet altijd dezelfde uitkomsten gaven. In sommige gevallen kreeg iemand een hoge betrouwbaarheidsscore van de Validator, maar gaf deze persoon zelf aan dat hij niet nauwkeurig te werk was gegaan. Daarom is ervoor gekozen om iemand als onbetrouwbaar aan te wijzen op het moment dat zijn score op de Validator onder de 70 lag en hij zelf aangaf de vragenlijst niet (zo) nauwkeurig te hebben ingevuld.

Op basis van dit criterium is 1% (27 respondenten) uit het databestand verwijderd. Daarnaast zijn 20 personen onder de leeftijd van 18 jaar verwijderd. Dit omdat zij buiten het bestek van onze doelgroep vallen. De totale dataset waar analyses op zijn uitgevoerd bestaan daarom uit 2548 personen.

### *Databewerking*

Naast het opschonen van het databestand zijn er nog andere bewerkingen geweest op basis van de achtergrondvariabelen. Zo zijn de antwoorden op open categorieën van respondenten zoveel mogelijk teruggebracht naar bestaande categorieën en waar nodig zijn nieuwe categorieën aangemaakt. Ook zijn er enkele samengestelde of gereduceerde variabelen gemaakt. Het gaat om de volgende variabelen:

- De antwoorden op de vraag waar de respondenten zelf, zijn vader en zijn moeder zijn geboren, zijn teruggebracht tot vier categorieën: 1) Nederland, 2) Meest voorkomende allochtone landen (Turkije, Marokko, Antillen en Suriname), 3) westerse allochtonen en 4) niet-westerse allochtonen. Vervolgens is op basis van de bestaande CBS-definitie voor allochtonen<sup>16</sup> de culturele achtergrond van de respondent vastgesteld. In de vragenlijst is ook een vraag gesteld over de gepercipieerde culturele achtergrond van de respondent. Dit om het probleem van derde generatie immigranten te ondervangen. Wanneer de respondent in Nederland is geboren, maar zich niet-Nederlander voelt, is de uiteindelijke etniciteit op de betreffende allochtone groep gezet.
- Om de beroepsstatus te bepalen is de opleiding van de respondent gehercodeerd tot laag (lagere school en vmbo-niveau), gemiddeld (havo en mbo-niveau) en hoog (hbo en vwo-niveau). Ook de status van de dagelijkse bezigheden is gehercodeerd tot laag (uitkering), gemiddeld (huisvrouw, student, gepensioneerd en vrijwilligerswerk) en hoog (betaald werk voor meer dan 15 uur per week). Voor deze laatste groep is op basis van de opleiding de beroepsstatus bepaald (een lage opleiding bijvoorbeeld betekent hierbij een lage beroepsstatus).
- Om de politieke voorkeur vast te stellen is deze ingedeeld in de meest basale tweedeling, rechtse en linkse voorkeur, waarbij ook de categorie geen (uitgesproken) voorkeur is toegevoegd. De partijen CDA, VVD, Groep Wilders/Partij voor de Vrijheid, ChristenUnie en SGP zijn als rechtse politieke partijen beschouwd. PvdA, SP, GroenLinks, D66 en Partij voor de dieren als linkse partijen.

<sup>16</sup> De respondent en/of een of beide ouders is in een ander land dan Nederland geboren, waarbij het geboorteland van moeder leidend is bij conflicterende informatie.

- Op grond van de antwoorden van respondenten op de vragen over strafmodaliteiten is een contrastpaar voor punitiviteit vastgesteld, namelijk de groep tolerant en de groep repressief. Wanneer respondenten hoog scoorden op de schaal voor tolerantie (geen straf en waarschuwing) en laag op de schaal voor repressiviteit (gevangenisstraf), werden zij als tolerant beschouwd. Andersom werden respondenten die hoog scoren op de schaal voor repressie en laag op tolerantie aangemerkt als repressief. De groep die overbleef bestaat uit mensen met een gematigde houding, die of de hele range van strafmodaliteiten kiest, of meer de modaliteiten geldboete en taakstraf. Deze groep wordt in de analyses buiten beschouwing gelaten, omdat deze te heterogeen is om uitspraken over te doen.
- Op basis van de antwoorden van respondenten op de stellingen over delicten is de mate waarin zij de ernst hiervan inschatten, ten opzichte van het basisdelict (kunstmatig op 0 gezet in het midden van de schuifbalk) vastgesteld met -10 (niet ernstig) als uiterlijk aan de linkerkant van de schuifbalk en +10 (zeer ernstig) aan de rechterkant. De betekenis van deze ernstinschatting verandert echter wanneer er strafverzwarende of strafverlichtende factoren worden bevraagd. Daarom is hier een onderscheid naar gemaakt. Bij het analyseren van de distributie van scores om tot een indeling te komen van niet ernstig, ernstig en zeer ernstig, is rekening gehouden met het feit dat respondenten in de enquête gedwongen werden om de balk te verschuiven, ook wanneer ze de bevraagde factor niet erger of minder erg vonden dan het basisdelict, en dat ze dit vaak in twee stappen hebben gedaan.
  - Bij strafverzwarende factoren die bevraagd zijn is hierbij de score -10 tot en met 2 als niet ernstig beschouwd, 3 tot en met 6 als ernstig en 7 tot en met 10 als zeer ernstig.
  - Bij strafverlichtende factoren die bevraagd zijn is -10 tot en met 0 als niet ernstig beschouwd, 1 tot en met 5 als ernstig en 6 tot en met 10 als zeer ernstig.

Personen die hoog scoren op de schaal van niet ernstig en laag op de schaal van zeer ernstig zijn aangemerkt als personen met een lage ernstinschatting. Personen die hoog scoren op de schaal van zeer ernstig en laag op de schaal van niet ernstig zijn aangemerkt als personen met een hoge ernstinschatting.

### *Representativiteit*

De data zijn verzameld met het doel iets over de mening van burgers in Nederland over de OM-richtlijnen te kunnen zeggen. Het internet is echter een medium dat geen representatieve deelname kent, zeker waar het gaat om deelname aan internetvragenlijsten. Ondanks dit vooraf bekende gegeven, waren er toch praktische afwegingen in het onderzoek die deze keuze rechtvaardigden. Hierdoor is het bestand weliswaar geen volledige afspiegeling van de Nederlandse samenleving, maar wel een goede dwarsdoorsnede. Er is voor gekozen het bestand niet te wegen om zo een representatieve verdeling te forceren, omdat in sommige gevallen de afwijkingen van de landelijke cijfers meerdere procenten betreft. Dan ontstaat het risico teveel gewicht te geven aan de mening van enkelen, waarmee het begrip representativiteit geschaad wordt.

Wanneer we de verdeling op achtergrondvariabelen uit het Statistisch Jaarboek 2006 van het CBS vergelijken met de database, dan valt op dat vooral oudere burgers, allochtonen (de cijfers van het CBS ontbreken omdat deze een andere categorie-indeling gebruikt, wel wordt duidelijk dat het percentage Nederlanders is oververtegenwoordigd), alleenstaanden en (echt)paren zonder kinderen ondervertegenwoordigd zijn. Wanneer deze groepen wat betreft hun ernstinschatting en punitiviteit ernstig afwijken van andere groepen, kunnen zij met hun mening de uitkomsten van het onderzoek kleuren. Hoewel er verschillen

tussen de verdeling in het panel en het CBS geconstateerd zijn, is geen enkele afwijking groter dan 10% en daarmee is de invloed van deze afwijking beperkt.

	Databestand	Percentage	% CBS
<b>Leeftijd</b>			
18 - 24 jaar	321	12,6	<sup>17</sup> 14,6
25 - 34 jaar	487	19,1	15,9
35 - 44 jaar	461	18,1	19,6
45 - 54 jaar	557	21,9	17,5
55 - 64 jaar	486	19,1	14,9
65 jaar en ouder	224	8,8	17,5
<b>Sekse</b>			
Man	1204	47,3	49,5
Vrouw	1332	52,3	50,5
<b>Achtergrond</b>			
Nederlander	2142	87,4	80,7
Meest voorkomende allochtone groepen	157	6,4	
Westerse allochtoon	102	4,2	
Niet-westerse allochtoon	50	2,0	
<b>Thuisituatie</b>			
Alleenstaand	656	26,3	21,4
Eenoudergezin	140	5,6	3,9
(Echt)paar zonder kinderen	715	28,7	36,0
(Echt)paar met kinderen	907	36,4	36,4

Hoewel de deelnemers geen volledige afspiegeling van de Nederlandse bevolking zijn, is geen enkele groep niet vertegenwoordigd in het panel. Dat wil zeggen dat we erin geslaagd zijn om de diversiteit van de Nederlandse bevolking te benaderen. De uitkomsten geven daarmee een goed beeld van de mening van burgers over de OM-richtlijnen.

## 2.3 Fysieke burgerpanels

### *Opzet en doel van panels*

Het doel van deze bijeenkomsten is tweeledig. Ten eerste dienen de burgerpanels om feedback te krijgen op de resultaten uit de internetenquête; welke argumenten brengen burgers naar voren ter verklaring van de resultaten of welke argumenten contrair aan de resultaten (deelonderzoek 1). De uitkomsten van de burgerpanels geven een verhaal weer achter de resultaten. Daarnaast zijn de burgerpanels een belangrijke proeftuin voor het ontwikkelen van een geschikte vorm van dialoog tussen OM en burgers (als onderdeel van deelonderzoek 2).

### *Werving*

De deelnemers voor de panels werden geworven via Panelclix. De respondenten die via Panelclix hadden meegewerkt aan de enquête werd aan het eind gevraagd of men interesse had in deelname aan een panel waarbij men met het OM in discussie zou kunnen gaan. Hierbij kon er doorgepraat worden over de resultaten van, en onderwerpen in, de enquête. Per panel werden op die manier 10 à 15 deelnemers geworven, en voor het slotpanel ongeveer 20 deelnemers. Bij de werving is nadrukkelijk aandacht besteed aan de representativiteit van de groep. Echter, het bleek dat aanzienlijk meer ouderen zich aanmeldden voor deelname dan jongeren. De man-vrouw verhouding was over het algemeen goed. De

<sup>17</sup> De CBS gegevens hebben betrekking op de leeftijdsgroep 15 - 24 jaar.

deelnemers ontvingen een Iris-cheque van 25 euro als vergoeding voor hun deelname.

#### *Locatie van panels*

De raadpleging van burgers op locatie vond plaats in vijf, in overleg met de opdrachtgever, arrondissementen (te weten: Zwolle, Den Haag, Utrecht, Haarlem en Den Bosch). De arrondissementen leverden een bijdrage in de vorm van de facilitering van de burgerpanels. Ze stelden een ruimte voor de bijeenkomst beschikbaar en zorgden voor logistieke ondersteuning op de dag van het panel. De panels duurden drie uur. In totaal hebben er vijf verdiepende burgerpanels plaatsgevonden in de maanden juli en augustus.

<i>Panel nummer</i>	<i>Dag</i>	<i>Locatie</i>
1	Maandag 16 juli	Den Haag
2	Vrijdag 20 juli	Utrecht
3	Dinsdag 28 augustus	Haarlem
4	Donderdag 30 augustus	Zwolle
5	Vrijdag 31 augustus	Den Bosch

#### *Programma*

De eerste vier bijeenkomsten waren opgeknipt in twee delen. Een eerste deel (2 uur) waarin de resultaten van de enquête centraal stonden. Dit deel werd geleid door de onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut. Een tweede deel (1 uur) vond plaats onder voorzitterschap van het OM, waarbij burgers en OM rechtstreeks met elkaar in gesprek gingen. Het eerste deel bestond uit een computer-gestuurde dialoog. De computergestuurde uitkomsten werden aangevuld met verdiepende groepsdiscussies indien nodig en relevant. Een panel werd zonder computer gehouden en had de vorm van een aan de hand van een leidraad gevoerde groepsdiscussie.

Het slotpanel in Den Bosch stond geheel in het teken van discussie tussen burgers en OM. Dit gesprek werd geheel geleid door het Openbaar Ministerie.

#### *Panelleden bij de bijeenkomsten*

	Aanwezig	Mannen	Vrouwen	Leeftijd onder de 50	Leeftijd boven de 50
Den Haag	11	6	5	4	7
Utrecht	12	6	6		
Haarlem	11	7	4	6	5
Zwolle	5	4	1	1	4
Den Bosch	15	6	9	4	11
Totaal	54	29	25		

#### *Thematiek*

Tijdens de eerste vier panels stonden verschillende onderdelen uit de enquête centraal. Zo stonden de panels 1 en 2 in het teken van geweldsdelicten, in panel 3 vernieling en wapenbezit en in panel 4 discriminatie, verkeer en softdrugs.

Op deze wijze konden concrete resultaten uit de enquête door panelleden voorzien worden van achtergronden en argumenten. Deelnemers zetten de resultaten in perspectief door overwegingen, redenen en meningen aan de cijfers toe te voegen.



## Burgers over veel voorkomende criminaliteit

In dit hoofdstuk presenteren wij de resultaten van de enquête en de burgerpanels; welke factoren achten burgers strafverzwarend of strafverlichtend en in welke mate? Aan welke strafmodaliteiten denken mensen bij bepaalde delictsituaties?

Voorafgaand aan de presentatie van de resultaten gaan we in op de systematiek van het Kader voor strafvordering in paragraaf 1. In paragraaf 2 geven we per delictsoort weer, hoe burgers denken over de ernst van delictsituaties en welke strafmodaliteit zij wensen. Wijkt de mening van burgers af van de huidige richtlijnen? Naast de enquêteresultaten geven we de argumenten weer die burgers naar voren brachten tijdens de burgerpanels op locatie. Ditzelfde doen we voor de strafmodaliteiten. In paragraaf 3 gaan we in op de rangorde in ernst zoals die door de burgers is aangegeven in de enquête en zoals deze is geïndiceerd in BOS/Polaris. Ook geven we de discussie tussen de burgers hierover weer. In paragraaf 4 gaan we in op de samenhang van achtergrondkenmerken met punitiviteit. Tot slot komen we tot een conclusie in paragraaf 5.

### 3.1 Het Kader voor Strafvordering

Het Kader voor Strafvordering heeft tot doel een landelijk uniform, eenduidig, directief en samenhangend strafvorderingbeleid te realiseren voor de veel voorkomende minder ernstige delicten. Door het ontwikkelen van een systeem dat systematisch expliciet rekening houdt met strafverzwarende en strafverlichtende omstandigheden kan een basisstraf worden vastgesteld. De samenhang tussen de richtlijnen is gerealiseerd door enerzijds de ernst van de verschillende delicten ten opzichte van elkaar te positioneren, anderzijds door de factoren die een rol spelen bij de beoordeling telkens op een zelfde wijze te hanteren. Het gebruik van de richtlijn uniformeert en expliciteert de beoordeling. Naar aanleiding van bijzondere omstandigheden of wegens de persoon van de verdachte kan van de richtlijn (gemotiveerd) worden afgeweken. (zie het kader voor Strafvordering.)

Om het gebruik van de richtlijnen te vereenvoudigen en te bevorderen is een computerprogramma ontwikkeld: Het Beslissing Ondersteunend Systeem (BOS). Via een vraag en antwoordspel kunnen beoordelaars de omstandigheden van een zaak invoeren en geeft het BOS op basis van de Polaris-richtlijnen een gemotiveerd strafadvies.

De richtlijnen werken met een puntensysteem, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen strafpunten (maat voor de ernst van het feit of complex van feiten) en sanctiepunten (bepalend voor de strafmaat en de afdoeningmodaliteit). Vervolgens wordt aangegeven welke strafverzwarende, dan wel strafverlichtende omstandigheden er zijn. Dit zijn de beoordelingsfactoren; basisfactoren

(bijvoorbeeld aard letsel of gebruik wapen), delictspecifieke factoren (bijvoorbeeld relatie tussen verdachte en slachtoffer of samenhang met sportevenement), wettelijke factoren (medeplichtigheid of poging) en recidiveregeling (daderspecifiek kenmerk, eenmaal recidive of meermalen recidive). De meeste richtlijnen kennen een schaderegeling (heeft de verdachte de schade vergoed of weigert hij dit).

Het beoordelingsproces begint met de bepaling van de basisdelicten. Vervolgens wordt op grond van de beoordelingsfactoren die behoren bij het betreffende basisdelict, het aantal strafpunten verhoogd of verlaagd. Als er sprake is van meerdere feiten, dan worden de punten van de afzonderlijke feiten bij elkaar opgeteld, zodat er een totaal aantal punten komt voor de hele zaak. Zeker bij cumulatie van meerdere feiten kan het aantal strafpunten zeer hoog oplopen. In dat geval is een berekening van afnemend strafnut van toepassing. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een schijvensysteem dat het aantal strafpunten omrekent in sanctiepunten. Tot en met 180 strafpunten is er geen afnemend strafnut. Het aantal strafpunten dat in de tweede schijf valt (180 = 540 punten) telt voor 50% mee, de strafpunten in de derde schijf (541 en meer) tellen voor 25% mee voor de berekening van het aantal sanctiepunten.

De Polaris-richtlijnen geven niet alleen een indicatie voor de zwaarte van de straf (via het puntensysteem), maar ook voor de te kiezen modaliteit en de wijze van afdoen.

Tot 20 punten	Geldtransactie
20 - 30 punten	Geldtransactie of taakstraftransactie
31 - 60 punten	Taakstraftransactie
61 - 120 punten	Dagvaarden en taakstrafeis
Meer dan 120 punten	Dagvaarden en gevangenisstrafeis

Daarnaast is er een aantal indicaties. Zo wordt er geadviseerd om te dagvaarden als er sprake is van meervoudige recidive of als de verdachte weigert de schade te vergoeden. Bij een mislukte geldtransactie mag niet alsnog een taakstraf worden aangeboden. In dat geval moet de persoon een dagvaarding krijgen en een eis van een geldboete die 20% hoger is dan het transactiebedrag. In geval van verkeersdelicten kan de rechter de rijbevoegdheid ontzeggen, de zogenaamde Ontzegging van de Bevoegdheid Motorrijtuigen.

Dit BOS/POLARIS systeem is in de jaren negentig ontwikkeld. De vraag is in hoeverre de richtlijnen nog aansluiten bij het vigerende rechtsgevoel. In het herijkingproces wordt ook de burger betrokken. Het is niet doenlijk om het juridisch-technische systeem van BOS/POLARIS aan de burgers voor te leggen. De uitleg van het systeem in detail vraagt veel tijd en de overgang naar hoe zij de puntenverdeling zien, is nog lastiger. Al snel gaat de discussie dan over de vraag of zij het met de huidige puntenverdeling eens zijn. Wij hebben ervoor gekozen verschillende delictsituaties voor te leggen. Het basisdelict kreeg nul punten, en vervolgens konden de respondenten voor verschillende factoren aangeven of dit het delict ernstiger maakt of minder ernstig (zie ook hoofdstuk 2, paragraaf 2.2).

### 3.2 Delictsoorten

Achtereenvolgens worden behandeld: mishandeling, bedreiging, vernieling, wapenbezit, verkeersovertredingen, discriminatie en softdrugs. We geven per delict de resultaten uit de enquête weer en de argumenten die naar voren

kwamen tijdens de burgerpanels. Daarnaast is er aandacht voor overeenkomsten of verschillen met de desbetreffende richtlijnen.

### 3.2.1 Mishandeling

Er zijn achttien situaties van eenvoudige mishandeling voorgelegd. De basissituatie was als volgt:

*Twee buurmannen, Piet en Cees, krijgen ruzie in de achtertuin. Piet stompt Cees met de vuist in het gezicht. Cees heeft geen letsel, maar houdt er wel een pijnlijke plek aan over.*

Vervolgens zijn er kenmerken van de delictsituatie gewijzigd, zoals de ernst van het letsel, gebruik van een wapen, de aanleiding voor de mishandeling en het betalen van een schadevergoeding. Telkens moesten de respondenten op de ernstschaal aangeven wat de mate van ernst was ten opzichte van het basisdelict. Tevens is voor een aantal situaties gevraagd welke strafmodaliteit men wenselijk achtte.

#### **Ernstinschatting**

Vergeleken met het basisdelict achten burgers mishandeling waarbij een mes wordt gebruikt de meest ernstige situatie, onafhankelijk van de mate van letsel. Op een gedeelde tweede plaats staan (eenvoudige) mishandeling met zwaarder letsel waarbij gebruik wordt gemaakt van een honkbalknuppel en waarbij geen wapen wordt gebruikt (zie grafiek 1).<sup>18</sup> Het lijkt erop dat de respondenten de aanwezigheid van een mes, en daarmee het risico op ernstig letsel, ernstiger beoordelen dan de zwaarte van het letsel.

In de burgerpanels bevestigen de deelnemers dat het gebruik van een mes zeer ernstig is omdat de kans op serieuze verwonding groot is (zie ook de discussie over bedreiging). Een mes is een ernstig wapen en je bent minder weerbaar tegenover iemand met een mes dan zonder een mes. Een panellid: 'Een wapen pakken, dat is meer dan 'in een reflex' handelen'. Er is dan sowieso een bedenkmoment geweest waar iemand dus geen gebruik van heeft gemaakt. Met een mes op zak lopen is bij voorbaat al met opzet, tenzij iemand dit nodig heeft voor het uitoefenen van beroep of een bepaalde taak of klus.' Een ander panellid geeft aan dat de mate van letsel ook van toeval afhankelijk is: 'Het steken met een mes kent ook toevalsfactoren: je kunt per ongeluk of doelbewust steken, en de verwonding kan ernstiger zijn door bijvoorbeeld een beweging van het slachtoffer.'

Een gedeelde derde plaats bestaat uit mishandeling van de homoseksuele buurman en mishandeling van de buurman die door de vuistslag bewusteloos op de grond blijft liggen en met een ambulance moet worden afgevoerd.

Als deze overeenkomende ernstscore in het fysieke panel in de vorm van een stelling aan de burgers wordt voorgelegd,<sup>19</sup> verwerpen de deelnemers de stelling unaniem: de ernst van het letsel weegt (veel) zwaarder dan de discriminerende achtergrond. De reden van dit verschil kan liggen in de formulering van de stelling, waar mensen hun eigen gedachten hebben bij 'in het ziekenhuis

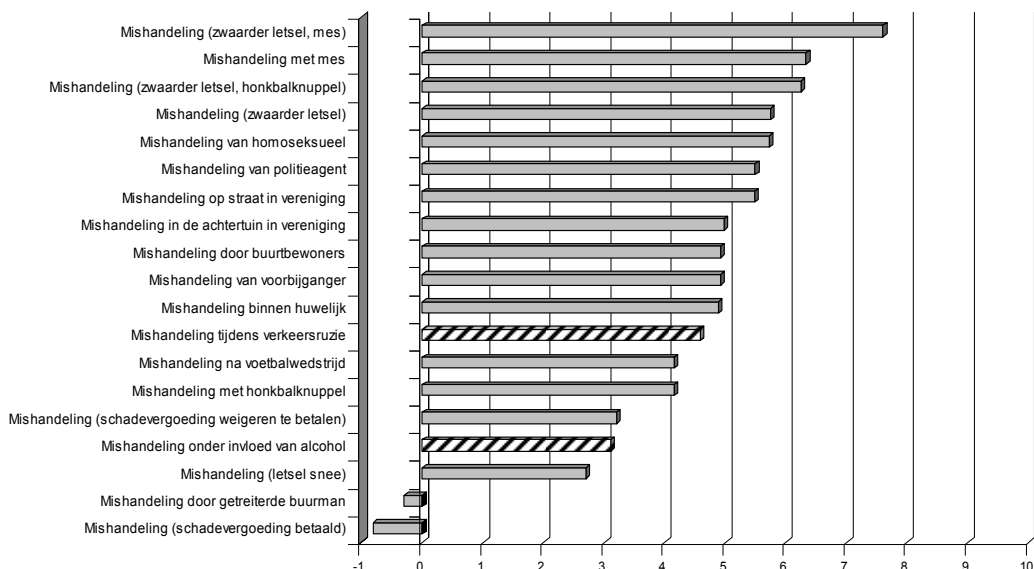
<sup>18</sup> Het wetboek van strafrecht kent het onderscheid tussen eenvoudige mishandeling en zware mishandeling. Eenvoudige mishandeling kan gepaard gaan met alleen pijn of beperkt lichamelijk letsel waarvoor geen medisch ingrijpen noodzakelijk is. Daarnaast kan eenvoudige mishandeling met aanzienlijk lichamelijk letsel gepaard gaan. De betreffende Polarisrichtlijn gaat uit van eenvoudige mishandeling (art. 300 Sr). De richtlijn geldt niet voor (poging tot) zware mishandeling (art. 302 Sr).

<sup>19</sup> De stelling luidde: *Als ik officier van justitie was zou ik een dader die iemand het ziekenhuis heeft ingeslagen even zwaar bestraffen als iemand die een homoseksueel slechts een pijnlijke plek heeft bezorgd.*

geslagen', namelijk zeer ernstig letsel, gebroken ledematen, ernstige verwondingen, terwijl 'bewusteloos geslagen' wellicht niet de connotatie heeft van zwaar letsel.

### Grafiek 1 Mishandeling

*Ernstinschatting situaties van mishandeling voor het basisdelict: 'Twee buurmannen, Piet en Cees, krijgen ruzie in de achtertuin. Piet stompt Cees met de vuist in het gezicht. Cees heeft geen letsel, maar houdt er wel een pijnlijke plek aan over.'*



Lichtgrijze balk: de ernstinschatting van burgers komt overeen met die van het OM.

Donkergrijze balk: de ernstinschatting van burgers komt niet overeen met die van het OM.

Gestreepte balk: Het OM doet geen uitspraken in de richtlijnen over dit onderwerp.

De gedeelde vierde plaats wordt ingenomen door mishandeling van de politieagent en mishandeling op straat door meerdere personen (openlijke geweldpleging).

Uit de discussie met de burgers blijkt dat bijna iedereen mishandeling van een politieagent ernstiger acht dan mishandeling op straat. Zij benadrukken dat de politie als wetshandhaver moet worden gerespecteerd. Als niet hard tegen mishandeling van de politie wordt opgetreden, 'glijdt onze rechtsstaat af naar een bananenrepubliek' of 'als de politie geen gezag meer heeft, zijn we nergens meer'. De politie moet zijn werk kunnen doen, is een ander argument. Maar een minderheid maakt geen onderscheid; mishandeling van de politieagent vinden zij niet ernstiger omdat zij mishandeling als een bedrijfsrisico beschouwen.

Verschillende situaties van eenvoudige mishandeling met licht letsel liggen dicht tegen elkaar aan en vormen de vijfde plaats. Of er nu met een honkbalknuppel wordt geslagen, met meerdere personen in de achtertuin of door een toevallige voorbijganger, binnen een huwelijk of in een verkeerssituatie, de gemiddelde ernstinschatting is ongeveer hetzelfde.<sup>20</sup>

Sommige deelnemers vinden mishandeling in het verkeer ernstiger omdat ook omstanders in gevaar gebracht kunnen worden. Over de ernst van mishandeling

<sup>20</sup> De spreiding is echter niet hetzelfde. Over mishandeling binnen een (huwelijks)relatie en mishandeling in het verkeer is meer verschil van mening dan over de andere mishandelingsituaties.

binnen een relatie wordt, vergeleken met de andere delictsituaties, het meest verschillend gedacht. Er zijn drie meningen te onderscheiden: 1) mishandelen is mishandelen of het nu je partner of de buurman is, 2) mishandelen van de partner is ernstiger, want de vertrouwensband tussen de partners wordt geschaad en 3) mishandelen van je partner is minder ernstig, 'een kleine klap moet kunnen'. Over mishandeling van de partner was tijdens de paneldiscussie, waar niet via de computer werd gediscussieerd, de meeste dynamiek: mensen die het eerst minder erg of even erg vonden als mishandeling van de buurman kregen een andere mening na de discussie; zij vonden het toen ernstiger.

Enigszins ernstiger dan het basisdelict is mishandeling met licht letsel en mishandeling zonder letsel waarbij de buurman onder invloed van alcohol is. Uit de discussie met panelleden over 'mishandeling onder invloed van alcohol' komt vooral naar voren dat alcohol geen strafverlichtende factor mag zijn. Je bent zelf verantwoordelijk voor de hoeveelheid drank die je drinkt: alcohol is een probleem apart. 'De aard van de mishandeling is belangrijk, niet zozeer of iemand onder invloed is'.

Uit de resultaten van de enquête komen twee strafverlichtende factoren naar voren: respondenten beschouwen het als verzachtend als iemand tot mishandeling komt na jarenlang te zijn getreiterd. En als de pleger de schade vergoedt, maakt dit veel goed (op het betalen van schadevergoeding gaan wij onder strafmodaliteit nader in).

Tijdens het panel is gevraagd of mensen naast de in de enquête genoemde factoren, andere factoren van belang vinden om de ernst te bepalen. Hierbij brengt het panel de kwetsbaarheid van het slachtoffer naar voren: 'Ik vind het belangrijk om te weten of iemand zichzelf kan verweren of dat de actie bewust op een 'zwak' iemand is gericht (bejaard, kind, gehandicapt).' Daarnaast maakt het panel onderscheid tussen weloverwogen of uit woede, waarbij het eerste ernstiger is.

### *Conclusie*

Uit de enquête en ook uit de burgerpanels komt naar voren dat mishandeling met een mes als meest ernstige situatie wordt beschouwd, gevolgd door mishandeling met (zwaarder) letsel tot gevolg. Er zijn twee strafverlichtende factoren: mishandelen als reactie op getreiter (de pleger was zelf slachtoffer) en het betalen van een schadevergoeding.

### ***Verskil in ernstinschatting tussen burgers en de richtlijn***

Het is niet goed mogelijk de ernstinschatting van burgers op het niveau van cijfers te vergelijken met de richtlijn, omdat de puntenindicatie van de richtlijn niet overeenkomt met de ernstinschatting. Het is wel mogelijk om de rangorde met elkaar te vergelijken, met andere woorden de verhouding tussen de delictsituaties: zijn er delictsituaties die door de respondenten veel ernstiger of juist minder ernstig worden beoordeeld dan in de richtlijnen?

We zien een aantal overeenkomsten tussen de richtlijnen en de resultaten van de enquête. De richtlijn beschouwt het gebruik van een (nep)vuurwapen, zwaarder letsel en een steekwapen als ernstigste factoren. Dit komt overeen met de resultaten uit de enquête. Zowel volgens de richtlijn als de respondenten is mishandeling binnen een afhankelijke relatie strafverzwarend (volgens de richtlijn is er een verhoging met 33%). Daarnaast beschouwen zowel de richtlijn als respondenten mishandeling na getreiterd te zijn als een strafverlichtende factor. En ook het betalen van schadevergoeding wordt in beide gevallen beschouwd als een strafverlichtende factor.

We zien een verschil als het gaat om mishandeling met een discriminatoir motief en mishandeling van de politieagent. Hoewel beide strafverzwarende factoren zijn, is volgens de richtlijn mishandeling van de politieman ernstiger (de eis moet met 100% worden verhoogd) dan mishandeling uit discriminatoire motieven (de eis moet met 25% worden verhoogd). Dit komt niet overeen met de ernstinschatting van de respondenten, die mishandeling uit discriminatoire motieven ongeveer even ernstig vinden als mishandeling van de politieagent.

De richtlijn omvat niet als specifieke factoren 'onder invloed van alcohol' of 'een verkeerssituatie'. De vraag leeft bij het Openbaar Ministerie of deze factoren onderdeel van de richtlijn moeten worden. Mishandeling naar aanleiding van een verkeerssituatie en onder invloed van alcohol worden door de respondenten als verzwarende factoren gezien, waarbij een verkeersruzie hoger scoort dan alcohol.

### ***Strafmodaliteit***

Naast ernstinschatting van verschillende situaties, is voor bepaalde mishandelingssituaties gevraagd welke strafmodaliteit respondenten gewenst achten en of dit wijzigt als er recidive in het spel is.

*Tabel 1 Mishandeling: strafmodaliteit naar mate van recidive en ernst van letsel (meerdere antwoorden mogelijk)*

	Geen straf	Waarschuwing	Geldboete	Taakstraf	Gevangenisstraf	Schadevergoeding
Eerste overtreding	9,1%	55,1%	25,4%	11,4%	0,7%	21,3%
Tweede overtreding	0,7%	11,8%	41,2%	42,3%	11,1%	29,2%
Meerdere overtredingen	0,2%	1,1%	13,7%	31,6%	59,7%	42,4%
Licht letsel	1,4%	16,1%	38,3%	41,1%	7,6%	48,6%
Zwaarder letsel	0,2%	4,3%	20,3%	39,7%	43,4%	60,5%

Bij een eerste overtreding van het basisdelict vindt negen procent het delict niet strafwaardig en meer dan de helft van de respondenten kiest voor een waarschuwing.

Tijdens een van de panels is hierover een vraag gesteld. Velen zien het geven van de waarschuwing als een taak van de wijkagent, dus voordat de zaak bij het Openbaar Ministerie ligt. Voor burgers is het onderscheid tussen bevoegdheden van de politie, het Openbaar Ministerie en de rechters niet altijd scherp. In hun voorstelling gaat het om een eerste incident, niet om een eerste strafbare gedraging waarin het Openbaar Ministerie een beslissing moet nemen.

Een kwart van de respondenten kiest voor een geldboete terwijl een kleine groep (11%) een taakstraf gewenst acht. Een op de vijf respondenten is voor een schadevergoeding (er konden meerdere strafmodaliteiten aangevinkt worden).

Bij een tweede overtreding vindt een verschuiving plaats naar zwaarder straffen en nagenoeg iedereen acht het strafwaardig. De meerderheid kiest voor een geldboete en/of taakstraf (41 en 42%), en een kleine groep kiest voor gevangenisstraf (11%). Meer mensen vinden dat nu (ook) schadevergoeding moet worden betaald (29%). Nog steeds kiest twaalf procent voor een waarschuwing.

Als iemand zich meerdere keren schuldig maakt aan mishandeling, acht 60 procent van de respondenten een gevangenisstraf op zijn plaats en een op de drie respondenten kiest voor een taakstraf, terwijl ruim 40 procent (daarnaast) een schadevergoeding gewenst vindt. Slechts 13 procent kiest voor een geldboete.

Uit de enquête komt naar voren dat twee derde van de respondenten een eerste incident van eenvoudige mishandeling (droge klap) niet strafwaardig of

enkel waarschuwingwaardig vindt. Maar is sprake van herhaling, dan kiest men voor een zwaardere sanctie; recidive is een strafverhogende factor.

Ook de mate van letsel is van invloed op de gewenste strafmodaliteit. Als er sprake is van huisartsenbezoek achten minder mensen een waarschuwing op zijn plaats (16%) dan in geval van het basisdelict, terwijl meer mensen een geldboete (39%) of een taakstraf (40%) gewenst achten, evenals een schadevergoeding (49%). Bij een ziekenhuisopname is een geldboete minder gewenst (20%) dan een gevangenisstraf (43%). Nog meer respondenten achten schadevergoeding gewenst (61%). De ernst van het letsel wordt als een strafverhogende factor beschouwd.

#### *Vergelijking met de richtlijn*

Een vergelijking met de richtlijn laat zien dat de waarschuwing in de richtlijn niet specifiek wordt genoemd. Panelleden vinden het geven van de waarschuwing eerder een taak van de wijkagent. Recidive is zowel in de richtlijn als volgens de respondenten een strafverhogende factor. De richtlijn geeft aan dat een maal herhaling van het delict betekent dat er 10 procent aan punten bijkomt, en voor meerdere keren komt er 20 procent bij. Tot welke strafmodaliteit dit leidt, hangt af van het aantal punten. Bovendien zal in geval van recidive eerder worden gedagvaard.

Veel respondenten vinden het betalen van schadevergoeding op zijn plaats. Dit komt overeen met het huidige beleid van het Openbaar Ministerie. Als de schade niet is vergoed als de zaak bij het Openbaar Ministerie ligt, moet het Openbaar Ministerie schadebemiddeling starten. Weigert de pleger de schade te vergoeden, dan wordt gedagvaard. Als de schade is vergoed vindt een korting op de strafmaat plaats van 25 procent. Dit geldt ook voor de pleger die zich inspanningen heeft getroost voor het vergoeden van de schade.

#### *Meningen van burgers*

Tijdens twee panels is gevraagd of mensen door de wijze van bevragen zich min of meer gedwongen voelden om in geval van herhaling van het basisdelict (mishandeling van de buurman) een steeds hogere straf in te vullen - en daardoor bij gevangenisstraf uitkwamen -, of dat ze dit werkelijk vinden.<sup>21</sup> De meeste deelnemers kunnen zich vinden in de keuze voor steeds zwaarder straffen en hebben het gevoel dat ze het goed hebben ingevuld, ook als zij gevangenisstraf hebben ingevuld. 'Bij herhaling van hetzelfde strafbare feit moet wel een zwaardere straf volgen, namelijk boete, taakstraf, gevangenis, in die volgorde.' En: 'Als iemand al drie of vier keer voor hetzelfde is 'aangepakt', dan blijkt iemand wel erg hardleers te zijn', hiermee suggererend dat gevangenisstraf gewenst is. Een ander merkt op dat van gevangenisstraf een helende werking kan uitgaan, althans 'daar ga ik van uit, maar of dat ook echt zo is'. Niet iedereen stelt zich overigens vragen bij het nut van gevangenisstraf: 'Sluit hem maar op voor een maand. Het is een aso.'

Iemand geeft als achterliggende reden voor taakstraf of geldboete de luxe van de gevangenisstraf: 'Je pakt mensen volgens mij in dit geval sneller in de portemonnee dan in een (luxe) gevangenis. Dus gewoon een geldboete of een taakstraf. Geen gevangenisstraf.' Sommigen kiezen voor het verzwaren van geldboete: 'Het is beter om een hogere boete te geven dan een taakstraf of gevangenisstraf.' Daarnaast wijst iemand erop dat (alleen) gevangenisstraf geen zin heeft. 'Als het meer dan twee keer gebeurt, dan zit dat in de persoon zelf, is

<sup>21</sup> Vindt u dat als iemand meer dan twee keer een ander mishandelt hij of zij gevangenisstraf opgelegd moet krijgen? Graag uw mening. Geef aan welke straf u zou eisen als officier van justitie in geval iemand twee keer de buurman heeft mishandeld zonder dat dit ernstig letsel tot gevolg heeft.

een gevangenisstraf dan de juiste aanpak? Moet het niet liever anders? Het gaat er in eerste instantie om de mishandeling te stoppen.' Behandeling tegen agressie vinden verschillende deelnemers (naast gevangenisstraf) passend.

Wat betreft de ernst van het letsel, geldt doorgaans dat hoe ernstiger het letsel, hoe zwaarder de straf.

Tijdens de paneldiscussies is ingegaan op de vraag of het uitmaakt of de geldboete of de taakstraf door het Openbaar Ministerie wordt aangeboden of door de rechter opgelegd. Een deel van de deelnemers vindt dat een straf opgelegd door de rechter meer impact heeft of zij vinden dat de rechter de straf moet opleggen omdat deze meer wikt en weegt en tot een afgewogen straf komt. Anderen vinden dat het Openbaar Ministerie de niet ernstige delicten zelf kan afdoen. Als er echter sprake is van herhaling of ernstig letsel, moet de rechter erover beslissen. Veel deelnemers weten overigens niet goed het verschil tussen de taken en bevoegdheden van het Openbaar Ministerie en de rechter.

Met de panelleden is nader ingegaan op het betalen van schadevergoeding. Maakt het betalen van schadevergoeding een straf overbodig? Hierover zijn de meningen verdeeld. Als het slachtoffer de zaak vindt afgedaan met het betalen van de schade, is een andere straf niet nodig. Schadevergoeding wordt ook als een straf gezien: 'Een goedmakertje is ook een straf, en liever dat het naar het slachtoffer gaat dan naar de staat.' Maar bij ernstig letsel lijkt alleen schadevergoeding niet voldoende. Ook kan het slachtoffer worden geïntimideerd. Een argument om naast schadevergoeding een geldboete of taakstraf op te leggen is dat het algemeen belang ermee is gemoeid: 'Als slachtoffer voel je je dan (bij schadeloosstelling) misschien beter, maar als zo iemand nog een keer iets doet, is dat niet goed voor de samenleving.'

Er komt in de discussie naar aanleiding van stellingen meer aandacht voor achtergronden van de mishandeling: waarom is er mishandeld? Was de mishandeling uit zelfverdediging? 'De straf moet een beetje afhankelijk zijn van wat eraan vooraf is gegaan.' Er is ook oog voor de gevolgen van straffen, bijvoorbeeld voor de relatie tussen de burens: er kan ook voorwaardelijk worden gestraft 'dat is prettiger ook voor de buurman'.

Tijdens de panelsessies bestaat de mogelijkheid andere sancties naar voren te brengen. Iemand wijst op een straatverbod en een ander op een verplichting te verhuizen (na het uitzitten van de straf). Er wordt gewezen op het belang van heropvoeden en therapie. Iemand stelt voor de taakstraf af te stemmen op de behoefte van het slachtoffer, in dit geval de buurman, bijvoorbeeld door het opknappen van diens tuin. 'Als de buurman dat tenminste wil. Dat doet iets aan het conflict dat bestaat tussen de burens.' Een ander stelt voor een burgercontract op te stellen ter voorkoming van escalatie in de toekomst. Dit contract moet bij de rechter worden vastgesteld. Ook stelt iemand voor om de geldboete inkomensafhankelijk te maken, omdat voor de een 500 euro een flink bedrag is, terwijl de ander een dergelijke uitgave niet eens merkt.

### ***Conclusie ten aanzien van mishandeling***

Uit de discussies met panelleden komt naar voren dat zij het lastig vinden om over de mate van ernst te beslissen, omdat ze achtergrondinformatie missen. Aan de andere kant vinden de deelnemers het waardevol om (via de computer) te discussiëren over verschillende factoren en hoe de ernst daarvan beoordeeld moet worden. Het geeft hen inzicht in hoe lastig het is om verschillende situaties en factoren te moeten inschalen op ernst. Een aantal mensen achten daarentegen de verschillende kenmerken niet relevant: een mishandeling is een mishandeling en de gewijzigde factor maakt weinig uit.



Als twee meest ernstige factoren noemen de respondenten de mate van letsel en het gebruik van een wapen, en dit komt overeen met de richtlijn. Mishandeling na getreiterd te zijn en het vergoeden van de schade beschouwen de respondenten als strafverlichtend. Dit komt eveneens overeen met de richtlijn. Een verschil betreft met name de ernstinschatting van mishandeling uit discriminatoire motieven in vergelijking met mishandeling van de ambtenaar in functie.

In de discussie met panelleden komt een grote variëteit van standpunten naar voren: van tolerant en zoeken naar oplossingen om de mishandeling te stoppen, tot pure vergelding: 'Zet ze maar in de gevangenis.' De resultaten van de enquête laten zien dat in geval van de eerste droge klap, de meerderheid kiest voor een waarschuwing of niets doen. Bij de eerste herhaling is de meerderheid voor een geldboete of taakstraf en daarna tekent zich een meerderheid voor gevangenisstraf af. Deze verandering van strafmodaliteit zien we niet terug in de richtlijn, waar bij herhaling van het strafbare feit het aantal punten omhoog gaat (eerst met tien procent en dan met twintig procent). Afhankelijk van het aantal punten zal dit leiden tot verandering van strafmodaliteit. Daarnaast wordt bij meerdere keren in herhaling treden tot dagvaarden overgegaan.

### **3.2.2 Bedreiging**

Er zijn twaalf situaties van bedreiging voorgelegd. De basissituatie luidt als volgt: *Twee collega's in een magazijn hebben een langlopende ruzie. Wanneer zij elkaar in de gang passeren zegt de ene collega tegen de andere: 'Ik weet waar jij woont, ik maak jou en je kinderen dood.'*

De gewijzigde factoren betreffen bijvoorbeeld de dreiging met een wapen, het maken van snijbewegingen, de relatie waarbinnen de bedreiging plaatsvindt en de invloed van de bedreiger op de bedreigde.

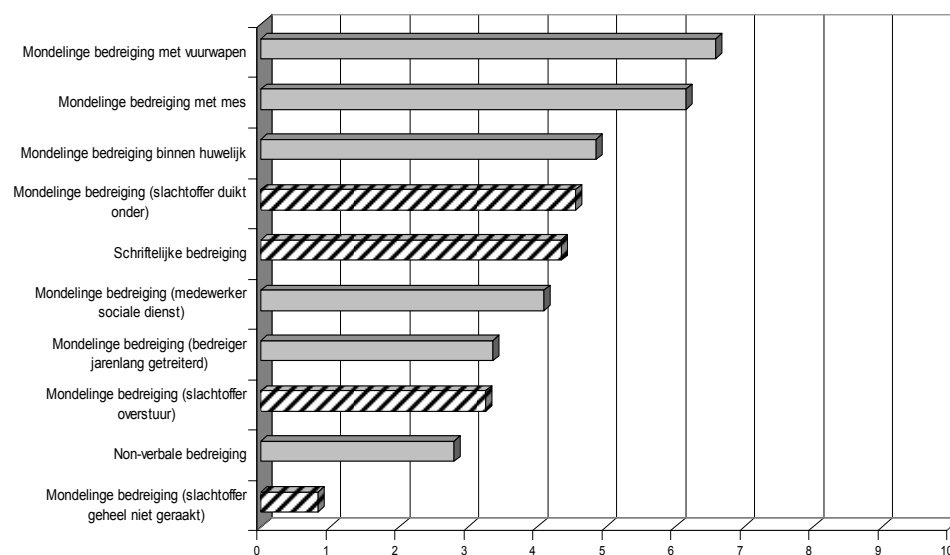
#### ***Ernstinschatting***

Bedreiging met een vuurwapen of een mes beschouwen de respondenten als meest ernstig (zie grafiek 2).

De panelleden onderschrijven de ernst van dreigen met een vuurwapen of een mes volkomen. De belangrijkste redenen die worden aangevoerd tijdens de paneldiscussie zijn: er bestaat meer risico dat er iemand gewond raakt, het kan tot de dood leiden of tot zware verwonding. Daarnaast brengen leden naar voren dat de bedreigde daardoor veel meer angst ervaart. 'Het slachtoffer houdt hier in de meest vriendelijke versie nachtmerries aan over en dat beseft de bedreiger niet.' Het maakt niet uit of het om een echt of nepwapen gaat; het slachtoffer kan dit niet inschatten, en daarom is de angst even groot. De psychische gevolgen van bedreiging kunnen zeer ernstig zijn.

## Grafiek 2 Bedreiging

Ernstinschatting situaties van bedreiging met het basisdelict 'Twee collega's in een magazijn hebben een langlopende ruzie. Wanneer zij elkaar in de gang passeren zegt de ene collega tegen de andere: 'Ik weet waar jij woont, ik maak jou en je kinderen dood.'



Lichtgrijze balk: de ernstinschatting van burgers komt overeen met die van het OM.

Donkergrijze balk: de ernstinschatting van burgers komt niet overeen met die van het OM.

Gestreepte balk: Het OM doet geen uitspraken in de richtlijnen over dit onderwerp.

Er is een geleidelijke afname in ernst volgens de respondenten voor de volgende situaties: mondelinge bedreiging binnen het huwelijk, bedreiging waardoor de bedreigde moet onderduiken, schriftelijke bedreiging en mondelinge bedreiging van de medewerker van de sociale dienst. Na een wat grotere stap noemen respondenten: de mondelinge bedreiging na jarenlang getreiterd te zijn, de mondelinge bedreiging waardoor het slachtoffer overstuur is en de non-verbale dreiging. Als minst ernstig wordt genoemd: de mondelinge bedreiging waar het slachtoffer zich niet bedreigd door voelt.

De panelleden denken verschillend over de ernstindicatie van bedreiging van een professional, in dit geval de medewerker van de sociale dienst. Sommigen achten bedreigingen een bedrijfsrisico van de sociale dienst. Iemand beschouwt de sociale dienst als 'asociaal'. Anderen benadrukken dat het geen verschil maakt of je een collega bedreigt of een medewerker van de sociale dienst. De achterliggende reden voor de bedreiging is belangrijker. 'Ambtenaren van de sociale dienst kunnen net zozeer "etters" zijn als (sommige) collega's.' Iemand drukt het dilemma uit<sup>22</sup>: 'Aan de ene kant denk ik: juist niet, want bij weigering van een uitkering heb je een directe, emotioneel beladen aanleiding. Maar aan de andere kant is de bedreiging van iemand die een instantie representeert juist weer ernstiger.'

Als de bedreiging geen effect heeft op de bedreigde, beschouwen de respondenten dit als minst ernstige vorm van bedreiging.

De panelleden brengen verschillende argumenten voor en tegen naar voren. Het effect van de bedreiging op de bedreigde moet meetellen, omdat dit

<sup>22</sup> De stelling luidt: Het bedreigen van een collega is minder ernstig dan het bedreigen van de medewerker van de sociale dienst omdat er op de uitkering is gekort.

uitmaakt voor het leed dat door het slachtoffer wordt geleden.<sup>23</sup> Als door de bedreiging bijvoorbeeld het slachtoffer zijn of haar werk niet kan uitvoeren, moet dit de bedreiger zwaarder worden aangerekend dan als de bedreiging geen effect heeft op de bedreigde. Een ander brengt hier tegenin dat dit uitgangspunt zou betekenen dat iemand die niet bang is, onbeperkt straffeloos bedreigd kan worden. Ook wijst iemand erop dat het moeilijk is te controleren of een persoon zich bedreigd voelt, het is een subjectief criterium. 'Wat de een als bagatel beschouwt, kan door iemand anders om welke reden dan ook als zeer bedreigend ervaren worden.' Daarom achten sommigen de aard van de bedreiging belangrijker.

Tijdens de discussie komt naar voren dat men aanhoudende intimidatie (bijvoorbeeld op het werk) belangrijk vindt als ernstfactor. Daarnaast wordt genoemd: bedreiging uit winstbejag en bedreiging van kwetsbare personen. Als ernstverminderende factor noemt een deelnemer bedreiging uit wanhoop of naar aanleiding van pesterijen of geweld. 'De mate van verbaal geweld dient meegenomen te worden in het eindoordeel, evenals de mate van weerbaarheid van het slachtoffer.' De reden om te bedreigen speelt ook een rol: 'Wat heeft de bedreiger er toe gedreven om tot zijn daad over te gaan.' En iemand merkt op dat subsidiariteit ook een rol moet spelen: 'Of de dader met andere middelen ook zijn doel zou hebben kunnen bereiken.'

### ***Ernstinschatting door burgers en in de richtlijn***

De meest ernstige vorm van bedreiging is volgens zowel de burgers als de richtlijn, bedreiging met een vuurwapen of een mes (zie grafiek 2). Binnen de richtlijn wordt echter, vergeleken met de ernstopvatting van de respondenten, een groter onderscheid gemaakt tussen de ernst van bedreiging met het vuurwapen en bedreiging met een mes: het eerste wordt bijna drie keer zo zwaar aangerekend.

Bedreiging binnen een afhankelijkheidsrelatie (bijvoorbeeld binnen een huwelijk) is evenals bedreiging van een ambtenaar in functie, een strafverzwarende factor, zoals ook de respondenten aangeven. De richtlijn geeft echter een ander ernstoordeel omdat bedreiging van een ambtenaar (zoals een medewerker van de sociale dienst) tijdens de rechtmatige uitoefening van zijn beroep als ernstiger feit wordt aangemerkt dan bedreiging binnen een afhankelijkheidsrelatie (100% verhoging versus 33%). Respondenten vinden bedreiging binnen het huwelijk echter iets ernstiger. Bedreiging na jarenlang getreiterd te zijn heeft volgens de richtlijn een strafverminderend effect, omdat het getreiter als uitlokking wordt beschouwd. De respondenten achten dit een van de minst ernstige vormen van bedreiging.

De andere situaties in de enquête genoemd, zien we niet terug in de richtlijn.

### ***Strafmodaliteit***

Aan welke strafmodaliteiten wordt gedacht als het gaat om bedreiging en wijzigt dit als er sprake is van recidive? En achten respondenten het effect van de bedreiging op de bedreigde relevant?

Evenals bij mishandeling zie je dat veel respondenten kiezen voor een waarschuwing in geval van het basisdelict (57%). Als de bedreigde niet onder de indruk is van de bedreiging stijgt dit naar 61 procent. Daarnaast acht ruim negen procent van de respondenten deze laatste situatie niet strafwaardig (terwijl het basisdelict door drie procent niet strafwaardig wordt geacht).

<sup>23</sup> De stelling luidt: Als de bedreigde persoon zich ernstig bedreigd voelt moet dit de bedreiger zwaarder worden aangerekend dan als de bedreigde zich niet of nauwelijks bedreigd voelt.

Tabel 2 Bedreiging: strafmodaliteit naar mate van recidive en effect op bedreigde (meerdere antwoorden mogelijk)

	Geen straf	Waarschuwing	Geldboete	Taakstraf	Gevangenisstraf	Schadevergoeding
Eerste overtreding	2,9%	57,3%	22,3%	15,1%	5,7%	18,7%
Tweede overtreding	0,3%	18,8%	40,9%	49,4%	21,7%	24,7%
Meerdere overtredingen	0,3%	7,2%	28,5%	35,9%	64,3%	33,5%
Onaangedaan door bedreiging	9,5%	61,5%	18,5%	18,2%	4,9%	9,2%
Overstuur door bedreiging	1,7%	38,2%	30,0%	40,1%	10,9%	32,7%
Onderduiken door bedreiging	1,1%	21,4%	25,6%	36,5%	42,9%	49,6%

Wanneer iemand eenmaal recidiveert, vindt een duidelijke verschuiving plaats naar geldboete (41%) en taakstraf (49%), terwijl doorgaan met bedreigingen een verschuiving laat zien naar gevangenisstraf (64%). De factor recidive lijkt men ernstiger te vinden dan het effect van een eenmalige bedreiging (dat iemand moet onderduiken). Dit kan samenhangen met het feit dat beleving van bedreiging zo subjectief is (zie onder ernstindicatie).

Op de schaal van ernst staat bedreiging na jarenlange treiterij laag genoteerd. Wat betekent dit voor de strafwaardigheid? Uit de discussie<sup>24</sup> komt naar voren dat dit feit strafverminderend moet werken, maar niet tot straffeloosheid mag leiden. 'Voor eigen rechter spelen mag niet.' En: 'Er mag wel degelijk heel veel begrip voor bestaan, maar een berisping lijkt me toch wel op zijn plaats.' Het hangt van de gehele context af, welke straf geëigend is, zoals de ernst van de bedreiging, de ernst van het getreiter, de motieven die in het spel zijn, en de geestesgesteldheid, aldus de panelleden.

Naar aanleiding van de stelling over non-verbale bedreiging (het maken van een snijbeweging)<sup>25</sup> noemt een respondent taakstraf of geldboete als strafmodaliteit. Ook wordt gewezen op verplichte therapie als straf. Maar de discussie gaat meer over wat de aanleiding is voor deze bedreiging, de voorgeschiedenis en de toon waarop het een en ander eraan toe gaat. Waarom doet zo iemand dit? 'Als het serieus bedoeld is, dan zou ik wel willen weten wat de aanleiding was. Dan verplicht therapie, of goedmaken met slachtoffer of taakstraf.' Een ander: 'Als iemand mijn kind lastig valt en ik laat hem weten dat het bij herhaling zijn laatste daad zal zijn, verdien ik geen straf.' Waarop iemand instemmend reageert: 'Mee eens.' Een ander zegt echter: 'Dat doe je toch niet op die manier mag ik hopen...!'

#### Vergelijking met de richtlijn

Wat betreft de strafmodaliteiten gelden algemene regelingen die eerder bij mishandeling zijn besproken. Zo behoort het geven van een waarschuwing weliswaar tot de mogelijkheden van het Openbaar Ministerie, maar dit staat niet als mogelijkheid in de richtlijn genoemd. In die zin sluit de richtlijn niet aan bij het gegeven dat een groot aantal respondenten kiest voor een waarschuwing bij een eerste incident. Recidive is zowel volgens de respondenten als de richtlijn een strafverhogende factor. De recidiveregeling geeft aan dat bij eenmaal herhaling het aantal punten met 10 procent stijgt, terwijl vaker in herhaling vervallen betekent dat er 20 procent bij komt en dat de verdachte wordt

<sup>24</sup> De discussie vond plaats naar aanleiding van de volgende stelling: Iemand die jarenlang wordt getreiterd en dan de treiteraar bedreigt, mag niet worden bestraft.

<sup>25</sup> De stelling luidt: Als iemand met zijn hand een snijbeweging langs zijn keel maakt is dat zo'n ernstige bedreiging dat altijd een taakstraf opgelegd moet worden.

gedagvaard. Ook de schadevergoedingsregeling sluit aan bij de opvatting van de respondenten.

### **Conclusie over bedreiging**

Bedreiging met een mes of vuurwapen wordt als meest ernstig beschouwd, zowel door respondenten als de richtlijn Bedreiging. Daarbij kent de richtlijn een vuurwapen veel meer punten toe dan een mes. De respondenten wijken af van de richtlijn wat betreft bedreiging binnen het huwelijk en bedreiging van de beroepsbeoefenaar. Zij achten bedreiging binnen een huwelijk min of meer gelijk aan de bedreiging van de beroepsbeoefenaar, terwijl volgens de richtlijn bedreiging van een beroepsbeoefenaar ernstiger is.

Daarnaast benadrukken panelleden dat het effect van de bedreiging op de bedreigde, de subjectieve beleving van de bedreigde, een factor van belang is: als de bedreigde veel schade of weinig schade ondervindt, dient dit meegewogen te worden.

### **3.2.3 Vernieling**

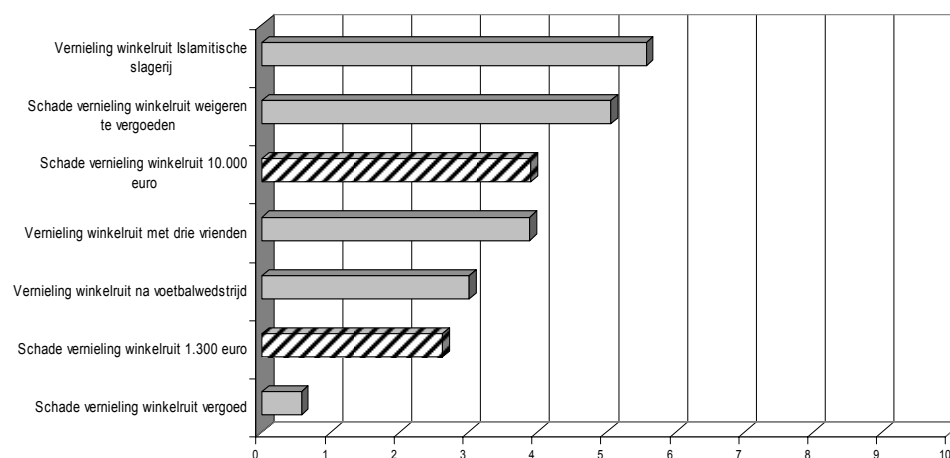
Het basisdeldict luidt: *Iemand loopt over straat en gooit een ruit in van een winkel. De schade bedraagt minder dan 100 euro.* Er zijn vervolgens zeven situaties van vernieling voorgelegd, variërend in schadebedrag en in motief tot vernieling.

#### **Ernstinschatting**

In grafiek 3 staat weergegeven hoe respondenten de verschillende factoren beoordelen. Vernieling uit discriminerende motieven beschouwen zij als meest ernstig. Ook het niet vergoeden van de schade staat hoog op de schaal van ernst. Het in vereniging vernielen wordt als factor van belang gezien, evenals de hoogte van het schadebedrag; hoe hoger het schadebedrag, hoe ernstiger respondenten de vernieling vinden. Als de schade is vergoed wordt vernieling als minst ernstig gezien.

*Grafiek 3 Vernieling*

*Ernstinschatting situaties vernieling met als basisdeldict: 'Iemand loopt over straat en gooit een ruit in van een winkel. De schade bedraagt minder dan 100 euro.'*



Lichtgrijze balk: de ernstinschatting van burgers komt overeen met die van het OM.

Donkergrijze balk: de ernstinschatting van burgers komt niet overeen met die van het OM.

Gestreepte balk: Het OM doet geen uitspraken in de richtlijnen over dit onderwerp.

De panelleden kunnen zich redelijk in het resultaat vinden. Vernielen uit discriminerende motieven staat bovenaan omdat er sprake is van twee misdrijven: vernielen en discrimineren. Dat het hier gaat om een islamitische slagerij wil overigens niet altijd zeggen dat er discriminerende motieven in het spel zijn, zo brengt iemand naar voren.

Met meerdere personen iets vernielen ziet men als ernstverhogend omdat hier intimidatie van uit kan gaan, of omdat mensen elkaar opjuttten in een groep. Als je deelneemt aan een groep bestaat de mogelijkheid de groep te verlaten en daarom is het ernstiger, wordt naar voren gebracht. Maar het kan ook matigend werken omdat in een groep ook toevallig iets vernield kan worden. Iemand merkt naar aanleiding van de stelling<sup>26</sup> hierover op: 'Gevoelsmatig ben ik het ermee eens, maar rationeel kan ik het niet voor mezelf verdedigen. Ik vind groepsprocessen over het algemeen vrij eng omdat het nogal uit de hand kan lopen, maar dat is dus puur emotioneel beoordeeld.' Men acht het motief tot vernieling van belang. 'Ik denk dat als het om één persoon gaat, dat daar meestal een extra reden achter steekt, wraak of bedreiging. Als het alleen zinloze vernieling, baldadigheid is, dan maakt het niet uit of het een groep is of een persoon.'

Ook de gevolgen van de vernieling moeten in oegenschouw worden genomen: 'Is er bijvoorbeeld naast de materiële schade ook nog bijkomende schade, zijn er mensen in gevaar gebracht door de vernieling?' Een panellid brengt naar voren dat iemand met een voorbeeldfunctie, een politieagent bijvoorbeeld, of een bekende Nederlander, zwaarder gestraft moet worden dan een onbekende burger. Dit wordt niet gedeeld: 'Nonsens, een BN'er (bekende Nederlander) is bij voorbaat al veel meer beschadigd door het bekend worden van zijn/haar misstap.'

### ***De ernstinschatting van de burger vergeleken met de richtlijn***

De richtlijn Vernieling geeft verschillende strafverzwarende factoren aan, namelijk het vernielen uit discriminatoir oogpunt, vernieling door meerdere personen (zowel in de zin van medeplegen, als in de zin van openlijke geweldpleging tegen goederen), en vernieling in samenhang met een sportevenement (er komt 25% bij). Dit komt overeen met de visie van respondenten dat dit strafverzwarende factoren zijn, maar respondenten achten vernieling uit discriminatoire motieven bijna twee keer zo zwaar als vernieling na een sportevenement, terwijl de richtlijn daarin geen verschil maakt. Het niet betalen van de schadevergoeding betekent dat de zaak voor de rechter wordt gebracht volgens de richtlijn. Dit geeft aan dat het niet betalen van een schadevergoeding als ernstverzwarend wordt beschouwd, en in die zin komt dat overeen met de ernstinschatting van respondenten. Betaling van de schadevergoeding heeft een strafverminderende werking. Een verschil is dat de richtlijn geen onderscheid maakt naar schadebedrag, terwijl respondenten vernieling met een hoger schadebedrag ernstiger vinden.

### ***Strafmodaliteit***

Vernieling is strafwaardig en bij vernieling hoort het betalen van de schade, zo blijkt uit de enquête; bij het eerste strafbare feit kiest bijna zeventig procent voor een schadevergoeding (zie tabel 3). Als straf staat bij de eerste overtreding het betalen van een boete voorop (52%) en daarnaast kiest een kleine groep voor een taakstraf. Bij de tweede keer stijgt het percentage dat voor een taakstraf opteert (60%), maar ook de geldboete is nog favoriet (47%). Is er sprake van meerdere overtredingen, dan zie je een sterke stijging van de gevangenisstraf

<sup>26</sup> Het vernielen van winkelruiten met meerdere personen uit baldadigheid is ernstiger dan het vernielen van een winkelruit door een persoon uit baldadigheid.

(61%). Het schadebedrag (1.300 of 10.000 euro) lijkt geen groot verschil te maken, hoewel bij het hoge bedrag vaker voor gevangenisstraf wordt gekozen.

*Tabel 3 Vernieling: strafmodaliteit naar mate van recidive en schadebedrag (meerdere antwoorden mogelijk)*

	Geen straf	Waarschuwing	Geldboete	Taakstraf	Gevangenisstraf	Schadevergoeding
Eerste overtreding	0,6%	28,1%	51,9%	17,5%	0,7%	69,2%
Tweede overtreding	0,0%	5,2%	47,5%	60,2%	9,7%	69,8%
Meerdere overtredingen	0,0%	1,1%	28,5%	40,0%	61,5%	72,8%
Schade 1.300 euro	0,0%	14,9%	49,6%	41,0%	5,2%	82,1%
Schade 10.000 euro	0,1%	9,5%	43,5%	47,9%	18,7%	81,9%

Het betalen van schadevergoeding maakt veel goed. Maar compensatie van de schade is niet het hele verhaal. ‘Genoegdoening voor het slachtoffer is één ding, straf om herhaling te voorkomen is een ander ding.’ De ernst van de vernieling moet de strafmaat bepalen. ‘Ik vind dat betaling zeker niet het enige mag zijn. ‘Daarnaast kan een hoog schadebedrag ook een averechtse werking hebben voor de dader omdat hij in grotere financiële problemen kan raken en daardoor weer in het criminele circuit kan komen.’ Ook als het slachtoffer vindt dat met het betalen van de schade de zaak is afgedaan, is dit voor de panelleden niet altijd voldoende om van andere straffen af te zien: ‘Ik vind dat de officier zelfstandig moet functioneren. Die heeft een taak ten opzichte van de maatschappij en zeker niet alleen ten opzichte van het slachtoffer. Om dezelfde reden wordt immers af en toe de wil van het slachtoffer niet zomaar uitgevoerd.’ Het betalen van schadevergoeding wordt beschouwd als strafverminderende factor. Dit geldt ook voor het tonen van berouw: ‘Als de persoon tot inkeer komt dat hij niet juist heeft gehandeld, moet er een lichtere straf volgen.’

#### ***Conclusie met betrekking tot vernieling***

De drie strafverzwarende factoren van de richtlijn: discriminatoire motieven, vernieling na een sportevenement en vernieling met meerdere personen, worden ook door de respondenten als strafverzwarende factoren beschouwd. Zij achten echter discriminatoire motieven meer strafverzwarend dan vernieling na een sportevenement (bijna twee maal ernstiger). Daarnaast vinden respondenten het schadebedrag een relevante factor, terwijl in de richtlijnen het schadebedrag niet als relevante factor wordt genoemd.

Een waarschuwing achten respondenten in geval van vernieling minder op zijn plaats dan bij mishandeling of bedreiging. Hier ligt de nadruk meer op het betalen van schadevergoeding. Gevangenisstraf komt nauwelijks in beeld (tenzij er sprake is van herhaalde vernielingen).

#### **3.2.4 Wapenbezit**

Er zijn zes situaties van verboden wapenbezit voorgelegd, waarbij vooral de plaats waar een stiletto zich bevindt is gewijzigd. Daarnaast is gevraagd naar een vuurwapen en een traangasbusje. Het basisdelict luidt als volgt: Bij een controleactie vindt de politie een stiletto (een verboden mes) in de tas van een vrouw.

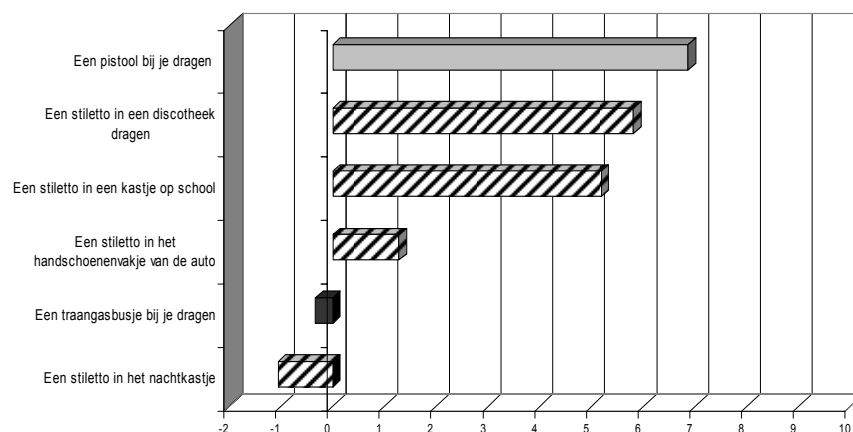
#### ***Ernstinschatting***

Een vuurwapen bij je dragen wordt als meest ernstig beschouwd, en daarna een stiletto bij je dragen in de discotheek of een stiletto bewaren in het kluisje op school. Het minst erg vinden de respondenten het dragen van een traangasbusje

door een vrouw en het bewaren van een stiletto in het nachtkastje thuis (zie grafiek 4).

#### Grafiek 4 Wapenbezit

*Ernstinschatting situaties wapenbezit met als basisdelict: 'Bij een controleactie vindt de politie een stiletto (een verboden mes) in de tas van een vrouw.'*



Lichtgrijze balk: de ernstinschatting van burgers komt overeen met die van het OM.

Donkergrijze balk: de ernstinschatting van burgers komt niet overeen met die van het OM.

Gestreepte balk: Het OM doet geen uitspraken in de richtlijnen over dit onderwerp.

De panelleden brengen het soort wapen en het motief waarom je een wapen bij je draagt, als belangrijke factoren naar voren. Het soort wapen is belangrijk vanwege de ernst van de gevolgen. Wapens bij je dragen ter bescherming wordt als minder ernstig beschouwd. 'Iemand die al enkele keren is overvallen mag van mij een wapen dragen (legaal).' Als iemand een traangasbusje bij zich draagt ter bescherming, wordt dat minder erg gevonden dan het basisdelict. 'Volgens mij zouden vrouwen standaard een traangasbusje in hun tas moeten hebben. Dit scheelt waarschijnlijk heel wat problemen als iemand met slechte bedoelingen er zeker van kan zijn dat ie tegen zo'n busje oploopt.' Maar een ander zegt: 'Zelfverdediging door middel van wapens vind ik geen goed idee.'

Over de stelling dat een wapen thuis bewaren een privébeslissing is<sup>27</sup>, is discussie. Het wapen mag thuis in het nachtkastje bewaard worden, want dat is privé, is het ene argument. Nonsens, zegt een ander, dan 'kan je ook iemand molesteren in huis.' Wapenbezit is gevaarlijk, ook thuis, want 'je weet nooit wat er mis kan gaan, een kind kan bijvoorbeeld het wapen in handen krijgen.' De middenpositie wordt ingenomen met de zienswijze dat een wapen ter zelfverdediging thuis bewaren mogelijk moet zijn, maar dat het gaat om de kracht van het wapen. Ook wordt opgemerkt dat als de politie zijn taak om bescherming te bieden niet kan waarmaken, het wapenbezit zal toenemen (en impliciet: dit mag je de mensen niet aanrekenen).

Het mes in het nachtkastje vinden de respondenten het minst erg. Er is discussie over de stelling dat een mes in een schoolkuisje ernstiger is dan in het handschoenenkastje van de auto. Het binnen handbereik hebben wordt door de panelleden zwaarder aangerekend, omdat de kans groter is dat bij een conflict het wapen wordt gepakt met ernstige gevolgen. 'Een mes op school is uit den boze, maar in een kastje hebben is minder bezwaarlijk dan voorhanden hebben

<sup>27</sup> De stelling luidt: Iedereen mag een wapen in zijn of haar nachtkastje bewaren, dat is een privé beslissing en daarom moeten dit soort zaken niet worden vervolgd door het OM.



in een handschoenvak van een auto.’ Messen horen op school niet thuis. ‘Helaas zijn er culturen waarin het stoer is (cool) om vlindermessen en zo te hebben en daar moet zeker binnen schoolverband rigoureu tegen opgetreden worden. Vaak gaat dit messenbezit ook gepaard met allerlei vormen van intimidatie en wordt ‘gangvorming’ gestimuleerd.’ Iemand geeft het dilemma aan: ‘Heel gecompliceerd; in een kastje op school ligt het mes van een kind, in een auto het mes van een volwassene. Kastje op school? Mes ver weg. In auto? Voor de grijp.’

### **Vergelijking met de richtlijn**

De richtlijn wapens en munitie maakt een indeling in ernst van wapens op grond van de gevaarstelling van een wapen. Bezit van een vuurwapen is het meest ernstig (lijst 1; 60 punten), daarna een traangasbusje (lijst 2; 10) en een mes (lijst 1; 6). Dit wijkt af van de mening van respondenten die niet zo’n groot verschil zien tussen een vuurwapen en een mes, en die het dragen van een traangasbusje minder ernstig vinden. In de richtlijn wordt niet expliciet rekening gehouden met de plaats waar het wapen zich bevindt; dit gegeven wordt wel onder de factor ‘bedenkelijke omstandigheid’ meegenomen.

### **Strafmodaliteit**

De stiletto in de tas van de vrouw wordt door een op de zeven respondenten niet strafwaardig gevonden en ruim de helft (57%) acht een waarschuwing op zijn plaats. Bij een tweede overtreding is deze groep ruim de helft kleiner (26%), vier procent acht het niet strafwaardig. Meer respondenten denken bij een tweede overtreding aan een geldboete (van 29 naar 54%) en een taakstraf (van 7 naar 32%). Bij meerdere overtredingen gaan veel respondenten over naar de gevangenisstraf (36%) en ook de taakstraf stijgt (van 32 naar 40%). De geldboete is dan minder in trek (van 54 naar 44%).

*Tabel 4 Wapenbezit: strafmodaliteit naar mate van recidive en soort wapen (meerdere antwoorden mogelijk)*

	Geen straf	Waarschuwing	Geldboete	Taakstraf	Gevangenisstraf
Eerste overtreding	14,5%	57,5%	29,1%	7,2%	1,1%
Tweede overtreding	3,6%	26,2%	54,5%	32,0%	6,6%
Meerdere overtredingen	2,1%	9,0%	43,9%	40,3%	35,9%
Dragen traangasbusje	21,0%	50,0%	29,2%	12,8%	2,7%
Dragen pistool	0,3%	7,5%	39,6%	36,7%	49,6%

Het dragen van een traangasbusje wordt door velen niet ernstig gevonden en dit zie je terug in de strafmodaliteit; een op de vijf respondenten acht dit niet strafwaardig en de helft van de respondenten kiest voor een waarschuwing. Het dragen van een pistool wordt als zeer ernstig beschouwd: de helft van de respondenten kiest in dat geval voor een gevangenisstraf, 40 procent voor een geldboete en 37 procent voor een taakstraf.

Uit de discussie komt verschil van mening naar voren. Als iemand meerdere keren een stiletto in een tas bij zich draagt vindt de één dat er gevangenisstraf moet volgen: ‘Om te beginnen zou ik aan moeten nemen dat het niet iedere keer dezelfde stiletto is, want die zou afgepakt moeten zijn; blijkbaar heeft deze heethoofd dus bedoelingen of redenen om zich op deze manier te bewapenen en moet hij dus gewoon even niet aan de maatschappij deelnemen.’ De ander vindt gevangenisstraf te zwaar. ‘Bezit van wapen is onwenselijk maar om nou iemand meteen in het gevang te stoppen is wat overdreven. Geldboete doet meestal pijn zolang de boete maar hoog genoeg is.’ Sommigen

hechten veel waarde aan het steeds verder verhogen van de geldboete: 'Altijd een geldstraf die gestaffeld wordt naar het aantal keren dat de stiletto gevonden wordt, want de taakstraf en gevangenisstraf werken minder preventief.' Anderen willen zowel de boete als de taakstraf exponentieel laten toenemen.

Het is lastig om een straf te kiezen als de redenen achter het dragen van de stiletto niet bekend zijn. Mensen geven zo hun eigen invullingen: 'Als persoonlijke bescherming de reden is, dan is taakstraf of een zelfverdedigingcursus gewenst. Als de reden geweldpleging is, dan moet er een gevangenisstraf worden gegeven.' Of: 'Als iemand alleen maar een stiletto meeneemt en er niets mee doet, zou ik eerst eens vragen waarom hij dat mes steeds meeneemt. Bij hobbygebruik is straf niet nodig, maar gebruikt hij het wapen voor strafbare feiten dan is therapie en/of celstraf wenselijk.'

Als een vrouw een traangasbusje bij zich draagt, wordt dit beschouwd als een manier om zich te beschermen. Zolang het niet wordt gebruikt en het de vrouw een gevoel van veiligheid geeft, acht men het niet strafwaardig. Of men vindt het niet ernstig vergeleken bij iets anders: 'Vrouwen met een traangasbusje mag je niet veroordelen, het toedienen van *rapedrugs* is honderd maal erger. Dan is dat busje in goed Nederlands 'harmlos'. 'Anderen vinden het wel strafwaardig en pleiten voor een taakstraf of 'verplicht kijken van een film of documentaire over de schade die gebruik ervan met zich meebrengt.'

#### **Conclusie over wapenbezit**

Het dragen van een vuurwapen wordt zeer ernstig gevonden. De helft van de respondenten acht een gevangenisstraf op zijn plaats in geval iemand een vuurwapen bij zich draagt. Ook het dragen van messen wordt zeer ernstig gevonden gezien het risico op gebruik van het wapen met ernstige gevolgen. Draagt een vrouw echter een traangasbusje bij zich ter bescherming dan is, zeker bij een eerste en tweede aanhouding, bijna niemand voor een gevangenisstraf. Het dragen van een traangasbusje ter bescherming wordt als minder ernstig beschouwd dan het dragen van een stiletto in een handtasje. Ook een stiletto in het nachtkastje wordt minder ernstig gevonden dan een stiletto in een handtas.

De ernstinschatting van de respondenten komt niet helemaal overeen met de richtlijn; de richtlijn acht vuurwapenbezit veel ernstiger dan bezit van een mes, en respondenten achten bezit van een traangasbusje minder ernstig dan bezit van een mes in tegenstelling tot de richtlijn.

#### **3.2.5 Verkeersovertredingen**

Maakt het uit of het rijden onder invloed van alcohol plaatsvindt op de fiets, in de auto, of op de vrachtwagen? En hoe denken burgers over het weigeren te blazen bij een alcoholcontrole?

Het basisdelict luidt: *Bij een alcoholcontrole wordt de bestuurder van een auto gevraagd om te blazen. Het is toegestaan om ongeveer twee glazen alcohol te drinken en hij blijkt één glas te veel gedronken te hebben.* Er zijn vijf andere situaties voorgelegd.

#### **Ernstinschatting**

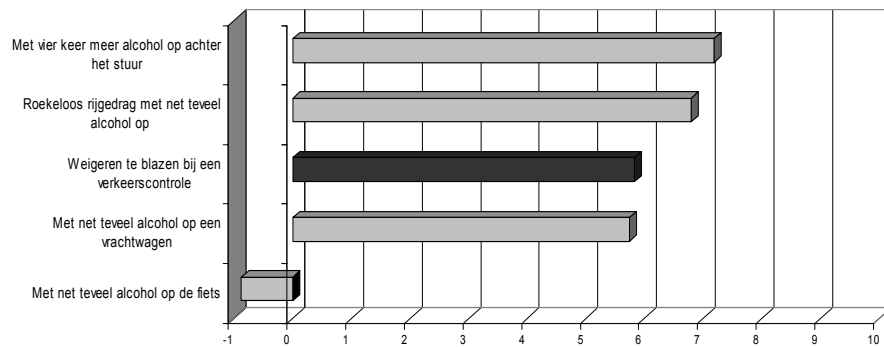
Met vier keer meer alcohol op in een auto rijden wordt als meest ernstig aangewezen.<sup>28</sup> Roekeloos rijden met net te veel alcohol op staat op de tweede plaats, maar scheelt niet veel in de rang van ernst volgens de respondenten. Het weigeren te blazen bij een verkeerscontrole en met net te veel op de vrachtwagen besturen, beschouwen de respondenten min of meer als even ernstig.

<sup>28</sup> De respondenten zijn het redelijk eens over de ernstinschatting; een op de drie respondenten geeft de hoogste ernstscore.

Fietsen met een slok te veel op wordt door de respondenten minder ernstig gevonden dan het basisdelict (zie grafiek 5).

### Grafiek 5 Verkeer

*Ernstinschatting alcohol in het verkeer met als basisdelict: 'Bij een alcoholcontrole wordt de bestuurder van een auto gevraagd om te blazen. Het is toegestaan om ongeveer twee glazen alcohol te drinken en hij blijkt één glas te veel gedronken te hebben.'*



Lichtgrijze balk: de ernstinschatting van burgers komt overeen met die van het OM.

Donkergrijze balk: de ernstinschatting van burgers komt niet overeen met die van het OM.

Gestreepte balk: Het OM doet geen uitspraken in de richtlijnen over dit onderwerp.

Het panel dat over dit onderwerp discussieerde bestond slechts uit vijf personen en leverde (mede) daardoor minder variatie in argumenten op. Uit het panel komt naar voren dat men roekeloos rijden op zich ernstig vindt,<sup>29</sup> maar in combinatie met alcohol is het nog ernstiger, want door het gebruik van alcohol heeft men zichzelf minder in de hand. 'Iemand met vier keer teveel op, weet niet meer wat hij doet achter het stuur en rijdt dus ook roekeloos.'

In de discussie met de panelleden komen twee argumenten naar voren waarom het besturen van de vrachtwagen met alcohol op ernstiger is dan de auto besturen: een ongeluk met een vrachtauto heeft ernstiger gevolgen en de vrachtauto zal meer schade veroorzaken door de grootte en zwaarte van de vrachtwagen, waardoor de bestuurder minder grip op de weg heeft. Daarnaast vindt men alcoholgebruik tijdens het werk afkeurenswaardig, ook omdat het schade aan het bedrijf kan aanrichten.

### Vergelijking met de richtlijn

De richtlijn geeft aan dat de hoogste score twee situaties betreft: met vier keer meer alcohol op in een auto rijden en weigeren te blazen (beide 42 punten). Met het ernstoordeel van de eerste factor zijn de respondenten het eens. Maar over de tweede factor verschillen zij duidelijk van mening.

Zowel respondenten als de richtlijn beschouwen roekeloos rijden als verzwarende factor, maar volgens de richtlijn weegt de mate van invloed veel zwaarder dan het wel of niet roekeloos rijden, terwijl respondenten dit ongeveer even zwaar beoordelen. Zowel respondenten als de richtlijn beschouwen het besturen van een vrachtwagen als ernstverzarend. Fietsen met een slok te veel op wordt vinden de respondenten minder ernstig dan het basisdelict (zie grafiek 5). Dit geldt ook voor de richtlijn, waar het onder invloed fietsen minder basispunten heeft (4 basispunten) dan het onder invloed op de bromfiets

<sup>29</sup> De stelling luidt: Roekeloos rijden met iets te veel alcohol op is even ernstig als voorzichtig rijden met vier keer meer alcohol op dan is toegestaan.

rijden (5 basispunten) of het besturen van een auto (10 basispunten) of vrachtwagen (14 basispunten).

### ***Strafmodaliteit***

Wanneer iemand bij een verkeerscontrole voor het eerst wordt betrapt op een glas te veel alcohol, kiest grofweg de ene helft van de respondenten voor een waarschuwing (45%) of geen straf (6%) en de andere voor een geldboete (52%). Bij de tweede overtreding verschuift de keuze naar geldboete en taakstraf, terwijl een op de vijf respondenten ook vindt dat het rijbewijs moet worden afgenomen. Als personen nog vaker worden betrapt moet het rijbewijs worden afgenomen volgens meer dan de helft van de respondenten (66%). Veel respondenten kiezen dan ook voor een gevangenisstraf (deze is gestegen van 1% naar 9% naar 37%.) De geldboete en taakstraf dalen naar achtereenvolgens 34 en 33%.

*Tabel 5 Verkeer: strafmodaliteit naar mate van recidive en alcoholpromillage (meerdere antwoorden mogelijk)*

	Geen straf	Waar-schuwing	Geld-boete	Taak-straf	Gevange-nisstraf	Rijbewijs innemen
Eerste overtreding	5,8%	44,7%	52,1%	9,7%	1,1%	6,0%
Tweede overtreding	0,8%	13,6%	57,8%	42,3%	8,7%	22,1%
Meerdere overtredingen	0,5%	3,7%	34,2%	33,2%	37,0%	66,3%
Viermaal toegestane hoeveelheid	0,2%	3,9%	39,3%	35,7%	35,1%	74,3%

Rijden met viermaal de toegestane hoeveelheid alcohol op wordt als veel ernstiger beschouwd dan een glas te veel op, en dat komt tot uiting in de gekozen strafmodaliteit: nagenoeg niemand acht een waarschuwing op zijn plaats, terwijl drie op de vier respondenten vinden dat het rijbewijs moet worden ingenomen. Nog eens een op de drie respondenten vindt een gevangenisstraf op zijn plaats. Dit komt ongeveer overeen met het percentage dat kiest voor een geldboete en/of een taakstraf.

Met het panel is over strafmodaliteiten doorgepraat. Alle vijf de panelliden achten het intrekken van het rijbewijs terecht na drie maal betrapt te zijn op het rijden onder invloed, al is het maar één glaasje te veel. Een aantal vindt het intrekken bij de eerste overtreding al op zijn plaats. Een ander stelt voor ook het vervoermiddel te vorderen. Als de bestuurder een vrachtwagenchauffeur is, zien we minder overeenstemming. De een zegt: 'Gelijke monniken gelijke kappen.' De strafmaat betreft de overtreding en het beroep doet er niet toe. Anderen vinden dat het beroep wel verschil maakt. De een vindt dat een geldboete of taakstraf meer op zijn plaats is omdat de chauffeur anders zijn baan kwijt is, terwijl een ander een zwaardere straf wil omdat je als chauffeur een extra verantwoordelijkheid hebt en omdat alcohol tijdens het werk verboden is.

Aan het panel is gevraagd welke straf men zou eisen in geval iemand weigert mee te werken aan een adem- of bloedproef. Wat betreft het niet willen blazen merkt een panellid op dat er een verschil is tussen het niet willen blazen tijdens een verkeerscontrole of nadat iemand een ongeluk heeft veroorzaakt: dat laatste geval is ernstiger.

Op de vraag welke straf dan opgelegd zou moeten worden, komt niet altijd een duidelijk antwoord: 'Geen medewerking, dan het maximum aan straf.' Of: 'Niet meewerken, dan een hogere strafmaat.' Daarnaast wordt voorgesteld het rijbewijs (voor drie maanden) in te trekken of nog zwaarder: 'Dit is een ernstig vergrijp en dient daarom ook duidelijk bestraft te worden met niet alleen invordering van het rijbewijs, maar ook (bij herhaling) een hoge geldboete met

voorwaardelijke gevangenisstraf dan wel een korte onvoorwaardelijke gevangenisstraf met minimaal een jaar rijntzeggung, omdat hij er zelf voor kiest om niet aan de blaasproef en bloedtest mee te werken.'

Uit de enquête komt naar voren dat het dronken rijden op de fiets als het minst ernstig wordt beschouwd. De stelling 'Het Openbaar Ministerie mag dronken rijden op de fiets niet vervolgen' wordt echter niet gedeeld.<sup>30</sup> 'Dronken op een fiets rijden moet vervolgd worden, want je neemt deel aan het verkeer, en het maakt niet uit of je een fietser of een automobilist bent.' Iemand nuanceert daarbij: met alcohol op mag je wel op de fiets deelnemen aan het verkeer, maar niet als je dronken bent.

#### **Conclusie over alcohol in het verkeer**

Alcohol in het verkeer wordt een ernstig delict gevonden, zeker als mensen vier keer meer alcohol op hebben dan is toegestaan. Maar ook bij herhaling onder invloed in de auto stappen, ook al is het maar met een glaasje te veel op, wordt als ernstig beoordeeld. Met een glaasje te veel op de fiets vindt men minder ernstig. Dit komt overeen met de richtlijnen. Een verschil is te constateren op het punt van weigeren te blazen. Dit wordt in de richtlijn als zeer ernstig beschouwd, ernstiger dan roekeloos rijden met een beetje alcohol op, terwijl de respondenten het weigeren te blazen minder ernstig vinden dan roekeloos rijden.

#### **3.2.6 Discriminatie**

Er zijn vier situaties van discriminatie voorgelegd, waarbij onderscheid is gemaakt tussen discriminatie door een persoon of een groep, mondeling of schriftelijk en tijdens een voetbalwedstrijd. Het basisdelict luidt: *Twee mannen hebben een heftige ruzie. Tijdens een woordenwisseling roept de één tegen de ander, waarvan hij weet dat deze van Joodse afkomst is: 'vuile smerige Jood!'*

#### **Ernstinschatting**

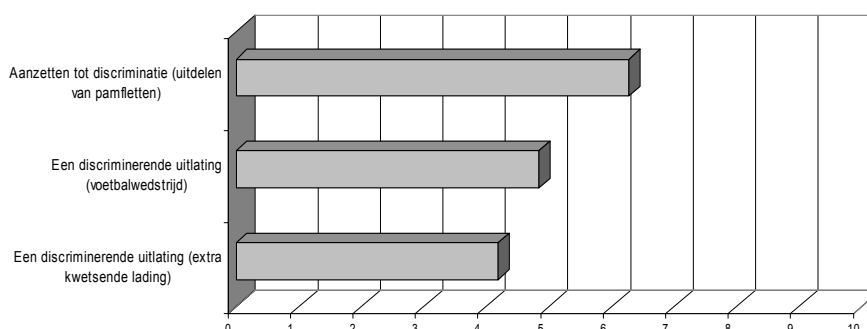
Grafiek 6 laat zien dat het aanzetten tot discriminatie door het uitdelen van pamfletten als meest ernstig wordt beschouwd. Daarna volgt discriminerende uitlatingen tijdens een voetbalwedstrijd en tot slot een discriminerende uitlating met een extra kwetsende lading.<sup>31</sup>

<sup>30</sup> De standaarddeviatie (4,763) laat zien dat over de ernst van rijden onder invloed op de fiets heel verschillend gedacht werd.

<sup>31</sup> De situatie in de enquête luidt: Tijdens de heftige ruzie wordt niet alleen geroepen 'vuile smerige jood!' Maar ook: 'Ze hebben vergeten jou te vergassen.'

### Grafiek 6 Discriminatie

*Ernstinschatting discriminatie met als basisdelict: 'Twee mannen hebben een heftige ruzie. Tijdens een woordenwisseling roept de één tegen de ander, waarvan hij weet dat deze van Joodse afkomst is: 'vuile smerige Jood!''*



Lichtgrijze balk: de ernstinschatting van burgers komt overeen met die van het OM.

Donkergrijze balk: de ernstinschatting van burgers komt niet overeen met die van het OM.

Gestreepte balk: Het OM doet geen uitspraken in de richtlijnen over dit onderwerp.

In de discussie hierover met vijf panelleden komt naar voren dat discriminatie door een groep ernstiger wordt gevonden, omdat een groep meer impact heeft dan een individu. Een groep krijgt meer aandacht van de media en kan zo een groter publiek bereiken. In een groep escaleert het sneller tot geweld, mede omdat iemand in een groep vaak meer durft dan alleen. Het bijeenroepen van een groep duidt op voorbereiding. Als het echter gaat om het geschreven woord in de pamfletten, dan maakt het niet uit of één iemand die uitdeelt of een groep, zo wordt naar voren gebracht.

### Vergelijking met de richtlijn

Volgens de richtlijn is georganiseerd propagandistisch optreden sterk strafverzwarend, en zijn discriminerende uitlatingen in samenhang met een sportevenement strafverzwarend. De richtlijn wijkt niet af van de mening van respondenten.

### Strafmodaliteit

Tijdens een woordenwisseling een discriminerende uitlating doen, zien de meeste respondenten niet als strafwaardig: een op de vier kiest voor geen straf en ruim de helft voor een waarschuwing. Als het echter een tweede keer gebeurt, wordt vaker voor een geldboete (39%) of taakstraf (29%) gekozen. Als de discriminatie niet stopt, zien we een verschuiving naar vaker taakstraf (44%) en zelfs gevangenisstraf (26%). Bij herhaling zien we ook het aantal respondenten stijgen dat een schadevergoeding op zijn plaats acht. Hoewel het aantal respondenten dat de discriminerende opmerkingen niet strafwaardig acht of voor een waarschuwing kiest afneemt, is het bij meerdere overtredingen nog altijd 5 procent dat het niet strafwaardig vindt en 11 procent kiest voor een waarschuwing.

Volgens de richtlijn wordt in beginsel bij discriminatie altijd gedagvaard (dit is een uitzondering op de recidiveregeling). De verdachte moet zich in deze situatie altijd verantwoorden voor de rechter, ongeacht de straf die het Openbaar Ministerie eist.

Tabel 6 Discriminatie: strafmodaliteit naar mate van recidive (meerdere antwoorden mogelijk)

	Geen straf	Waarschuwing	Geldboete	Taakstraf	Gevangenisstraf	Schadevergoeding
Eerste overtreding	25,1%	53,9%	15,8%	8,3%	1,1%	4,3%
Tweede overtreding	7,8%	30,5%	39,2%	29,2%	5,2%	9,5%
Meerdere overtredingen	4,8%	11,0%	32,9%	44,1%	25,9%	18,4%

Op de stelling 'Iemand die zich in ernstige mate discriminerend uitlaat, dient zich altijd voor de rechter te verantwoorden' wordt verschillend gereageerd. Enerzijds benadrukken respondenten de ernst van discriminerende uitlatingen. Onder ernstige discriminatie wordt verstaan dat iemand er zo door gekwetst is dat degene er (emotionele) schade van ondervindt, of er is sprake van belediging van minderheidsgroepen naar geslacht, ras of geloof. In dat geval moet de zaak worden vervolgd.

Maar de strafbaarheid van discriminerende opmerkingen wordt ook gerelativeerd: 'Discriminatie is vaak een gebrek aan communicatie. Men komt er vaak te laat achter dat iets beledigend is of was.' Of: 'Ik zou hier echt niet zomaar een antwoord op weten. Verbaal geweld vind ik nog niet het ergste.'

#### **Conclusie ten aanzien van discriminatie**

Het aanzetten tot discriminatie wordt ernstig gevonden, zeker bij groepen die zich discriminerend uitlaten. De opvattingen van de respondenten verschillen niet van de richtlijn. De strafmodaliteiten waar men voor kiest laten een ander beeld zien dan de ernstinschatting doet vermoeden; een hoog percentage waarschuwingen en nauwelijks gevangenisstraf. Als dit wordt vergeleken met mishandeling uit discriminatoire motieven, dan lijkt het erop dat respondenten deze op zich zelf staande vormen van discriminatie meer als vormen van belediging opvatten.

#### **3.2.7 Softdrugs**

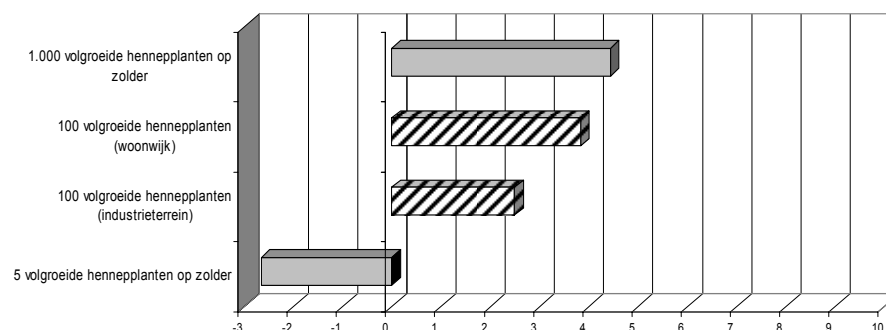
Het basisdeldict luidt: *De politie doet een inval in een pand. Op zolder treffen zij honderd volgroeide hennepplanten aan. Van honderd hennepplanten kunnen ruim duizend joints worden gedraaid.* Vervolgens is het aantal hennepplanten gewijzigd, evenals de plaats waar de hennep wordt geteeld.

#### **Ernstinschatting**

Het in bezit hebben van duizend hennepplanten vinden respondenten het meest ernstig, terwijl respondenten het bezitten van vijf hennepplanten minder ernstig vinden dan het bezitten van honderd hennepplanten. Het telen van hennep op een industrieterrein wordt minder ernstig gevonden dan het telen op de zolder van een woonhuis in een woonwijk, als we naar de gemiddelde score kijken. De standaarddeviatie laat zien dat er veel verschil van mening over het bezit van softdrugs is, dat wil zeggen dat er veel uiteenlopende scores zijn gegeven.

### Grafiek 7 Softdrugs

*Ernstinschatting bezit van softdrugs met als basisdelict: 'De politie doet een inval in een pand. Op zolder treffen zij honderd volgroeide hennepplanten aan. Van honderd hennepplanten kunnen ruim duizend joints worden gedraaid.'*



Lichtgrijze balk: de ernstinschatting van burgers komt overeen met die van het OM.

Donkergrijze balk: de ernstinschatting van burgers komt niet overeen met die van het OM.

Gestreepte balk: Het OM doet geen uitspraken in de richtlijnen over dit onderwerp.

Uit de discussie met de vijf panelleden komen verschillende argumenten en meningen naar voren. Bezit van hennepplanten als een hobby wordt minder ernstig gevonden dan bezit als beroepsuitoefening, en een kleine hoeveelheid vinden de respondenten minder ernstig dan een grote hoeveelheid. Ook wijzen enkelen op het risico van brandgevaar. Als er brand uitbreekt lopen meer mensen in een woonwijk gevaar dan op het industrieterrein. 'Ik vind in een woning ernstiger omdat meestal stroom wordt afgetapt op een onveilige manier. Hierdoor lopen de naaste burens een hoger risico op brand.'

### Vergelijking met de richtlijn

Volgens de richtlijn ligt een (politie)sepot in de rede bij minder dan vijf hennepplanten en dit komt overeen met de mening van respondenten. Het beroepsmatig telen of verhandelen van softdrugs is (veel) ernstiger dan voor eigen gebruik. Over de plaats waar de hennep wordt geteeld, laat de richtlijn zich niet uit.

### Strafmodaliteit

De eerste betrapping op het bezit van honderd hennepplanten op zolder wordt door een op de drie respondenten met een waarschuwing (26%) of zonder straf (7%) afgedaan (zie tabel 7). Daarnaast denken ze vooral aan een geldboete (63%). Maar als iemand doorgaat met de hennepkwekerij, zien we strengere sancties. Bijna een op de drie respondenten denkt aan gevangenisstraf (31%), de helft aan een taakstraf en ruim de helft aan een geldboete (56%). Als iemand dan nog vaker wordt betrapt, zijn drie op de vier respondenten voor een gevangenisstraf. We zien vooral een verschuiving van taakstraf naar gevangenisstraf, maar ook de geldboeteaanhangers nemen af.



Tabel 7 Softdrugs: strafmodaliteit naar mate van recidive en aantal hennepplanten (meerdere antwoorden mogelijk)

	Geen straf	Waarschuwing	Geldboete	Taakstraf	Gevangenisstraf
Eerste overtreding	6,7%	26,2%	63,3%	23,4%	11,7%
Tweede overtreding	3,1%	9,9%	55,7%	49,7%	31,1%
Meerdere overtredingen	2,8%	4,3%	44,8%	26,2%	74,5%
1000 hennepplanten	2,6%	8,8%	55,6%	33,9%	51,8%
5 hennepplanten	29,6%	39,5%	30,8%	17,3%	6,4%

Bijna een op de drie mensen vindt vijf hennepplanten voor eigen gebruik niet strafwaardig en twee op de vijf mensen vinden een waarschuwing voldoende. Bij het bezit van duizend hennepplanten is ruim de helft (52%) voor een gevangenisstraf. Daarnaast kiest ruim de helft (ook) voor een geldboete (56%) en een op de drie (34%) voor een taakstraf.

Als er sprake is van persoonlijk gebruik van een kleine hoeveelheid softdrugs kan dat worden gedoogd volgens de een, terwijl anderen alle softdrugbezit onaanvaardbaar vinden.<sup>32</sup> 'Ik vind dat drugbezit helemaal niet getolereerd moet worden, dus ook geen softdrugs. Dit is typisch een Nederlandse opstelling, die voor buitenlanders niet te begrijpen is.' Een ander wijst op het gevaar dat van het een (softdrugs) het ander komt (harddrugs). 'Het begint bij een klein beetje en eindigt bij grote partijen of harddrugs.'

Het verkopen van softdrugs in de buurt van een school wordt gevangenisstrafwaardig gevonden,<sup>33</sup> of in elk geval moet het niet te soft worden aangepakt. Naast straf is ook een half jaar toezicht gewenst. Men vindt het ernstig, omdat het gaat om de jeugd en men hoopt dat daarmee het dealen rond de school wordt teruggedrongen. Maar een ander vindt het nogal krom om alleen bij scholen een hogere straf te eisen.

### **Conclusie ten aanzien van softdrugs**

Respondenten en de richtlijn gedogen een kleine hoeveelheid softdrugs voor eigen gebruik, terwijl het beroepsmatig telen of verhandelen van softdrugs (veel) ernstiger wordt gevonden.

Een kleine hoeveelheid voor eigen gebruik vinden velen niet strafwaardig. Maar bij een bezit van duizend hennepplanten is de helft van de mensen voor het opleggen van een gevangenisstraf; eigen gebruik wordt gedoogd, maar beroepsmatig hennep telen wordt sterk afgekeurd. Ook wordt het (op grote schaal) telen van hennep op zolder van een woonhuis in een woonwijk als strafverhogende factor beschouwd wegens het brandgevaar voor de woonomgeving.

### **3.2.8 Ernstinschatting en strafmodaliteit veelvoorkomende criminaliteit**

Respondenten hebben voor verschillende delictsituaties een ernstwaardering kunnen aangeven. Per delictgroep - mishandeling, bedreiging, vernieling, wapenbezit, discriminatie, rijden onder invloed en softdrugbezit - zijn we op het ernstoordeel en de gewenste strafmodaliteit ingegaan.

Kijken we terug op alle delictsituaties, dan kunnen we concluderen dat burgers in vergelijking met de richtlijnen in veel opzichten eenzelfde inschatting maken van ernstverhogende en ernstverlagende factoren van veelvoorkomende

<sup>32</sup> De stelling luidt: Het bezit van kleine hoeveelheden softdrugs moet het Openbaar Ministerie gedogen.

<sup>33</sup> De stelling luidt: Het verkopen van softdrugs in de buurt van een school moet bestraft worden met een gevangenisstraf van een half jaar.

criminaliteit. Daarnaast zien we dat burgers een genuanceerde kijk hebben op strafmodaliteiten als het veelvoorkomende criminaliteit betreft.

De resultaten overziend zien we een aantal terugkerende thema's.

De aanwezigheid van een mes, of het nu een mishandeling of een bedreiging betreft, wordt zeer ernstig gevonden. Dit geldt ook voor bedreiging met een vuurwapen, of het enkele bezit van een vuurwapen. Als belangrijke strafverzwarende factoren bij geweldsdelicten worden ernst van het letsel en aanhoudende intimidatie genoemd. Strafbare feiten plegen uit zelfverdediging wordt minder ernstig gevonden; uitlokking door het slachtoffer wordt beschouwd als een strafverminderende factor. Een traangasbusje in de tas van een vrouw wordt beschouwd als een geëigende vorm van zelfverdediging.

Discriminatie als delict, maar zeker in combinatie met een ander strafbaar feit, zoals eenvoudige mishandeling of vernieling, wordt als zeer ernstig beoordeeld. Discriminatoire motieven worden vaak als meest ernstig benoemd. Enkel discriminatie wordt eerder als een vorm van belediging opgevat. Discriminatoire groepsoptreden wordt beschouwd als strafverzwarende factor omdat daar een grotere dreiging vanuit gaat dan discriminatie door een persoon.

Er is vrij grote eenstemmigheid over de ernst van rijden onder invloed. Zeker als sprake is van vier keer de toegestane hoeveelheid alcohol. Maar ook herhaald met een glaasje te veel op achter het stuur wordt als zeer ernstig beoordeeld. Op de fiets met een glas te veel alcohol op vindt men beduidend minder ernstig dan in de auto met een glas te veel op.

Vergelijken we de resultaten met het kader voor strafvordering, dan lijkt een herijking op een beperkt aantal punten gewenst. Hier komen we in de eindconclusie van dit hoofdstuk op terug.

De waarschuwing komt als een belangrijke sanctiemodaliteit uit het onderzoek naar voren. Voor een eerste mishandeling, bedreiging, bezit van stiletto en discriminatie beschouwt meer dan de helft van de respondenten een waarschuwing als de meest juiste reactie. Deze waarschuwing kan overigens ook door de wijkagent worden gegeven. Voor vernieling en softdrugs noemt ongeveer een op de vier de waarschuwing als de gewenste strafmodaliteit. Daarnaast wordt schadevergoeding regelmatig naar voren gebracht. In geval van vernieling is dit de meest genoemde sanctie.

De gevangenisstraf komt vooral naar voren als sprake is van recidive. Als iemand drie keer of meer de wet overtreedt, opteert rond 60 procent van de respondenten voor gevangenisstraf, tenzij het hier bezit van een stiletto, alcohol in het verkeer en discriminatie betreft: dan wordt gevangenisstraf veel minder vaak gekozen (tussen 25-37%).

Tijdens de paneldiscussies komen ook andere vormen van bestraffen naar voren, zoals genoegdoening, bijvoorbeeld de taakstraf toesnijden op het delict, of straf ter bescherming van het slachtoffer, zoals een verhuisgebod. Ook vormen van therapie en 'heropvoeding' worden genoemd.

### 3.3 Rangorde van delicten

Aan de respondenten zijn veertien delictsituaties voorgelegd, die zij in een volgorde moesten zetten.<sup>34</sup> Tijdens de panels is gevraagd hoe men dit vond. Sommigen vonden het lastig, omdat veel situaties in ernst niet veel van elkaar verschilden, of omdat zij 'appels niet met peren kunnen vergelijken'. Zij vonden de keuze soms arbitrair; het had ook anders uit kunnen vallen. Een panellid: 'De

<sup>34</sup> Zie ook hoofdstuk 2, de methodologische verantwoording.

delictsituaties lijken niet op elkaar, maar kunnen voor mijn gevoel ook van plek ruilen, bijvoorbeeld honderd hennepplanten op zolder en met een glas teveel op achter het stuur. Volgorde is willekeurig gekozen in dit geval.’ Anderen hadden er geen moeite mee en vonden dat ze de rangorde (gevoelsmatig) goed hadden kunnen aangeven. ‘Voor mijn gevoel heb ik de goede volgorde ingevuld, alleen vond ik het wel moeilijk omdat toch veel situaties best wel op elkaar leken qua ernst.’

Tabel 8: rangorde van delictsituaties, waarbij 1 het meest ernstig is en 14 het minst ernstig

Rangorde burgers	Rangorde OM / BOS-Polaris
1. man slaat vrouw	1. uit woning stelen
2. drie tegen één op straat	2. niet willen blazen
3. bedreiging collega	3. cocaïne op straat
4. uit woning stelen	4. hennep op zolder
5. buurman stompt buurman	5. man slaat vrouw
6. stiletto in tas	6. drie tegen één op straat
7. stelen uit warenhuis	7. stelen uit warenhuis
8. net te veel gedronken	8. buurman stompt buurman
9. hennep op zolder	9. woordenwisseling / net teveel gedronken
10. samen ruit ingooien	10. bedreiging collega
11. iemand gooit ruit in	11. samen ruit ingooien
12. woordenwisseling	12. iemand gooit ruit in / stiletto in tas
13. niet willen blazen	
14. cocaïne op straat	

### 3.3.1 Rangorde van delicten volgens respondenten

Het mishandelen van de partner, met meerdere personen iemand mishandelen, bedreiging en stelen uit een woning wijzen de respondenten aan als meest ernstig. Uit de woning stelen wordt door de grootste groep (15 %) als meest ernstig beschouwd, maar ook door een grote groep (11 %) als minst ernstig aangewezen.<sup>35</sup>

In vier burgerpanels (n=39) is over de rangorde van delicten doorgepraat. Als in algemene termen wordt gesteld dat het meest ernstig de delicten zijn die de persoon raken en gevoelens van onveiligheid met zich meebrengen, zoals mishandeling, bedreiging en stelen uit een woning, zijn de panelleden het daar unaniem over eens. ‘Absoluut mee eens; deze delicten zijn een directe bedreiging van het basisgevoel van veiligheid en je persoonlijke levenssfeer en kunnen je hele leven veranderen en/of bepalen.’

Afgezet tegen de concrete delictssituaties zijn de meningen echter meer verdeeld. De een vindt woninginbraak ernstiger: ‘Ik vind woninginbraak erger dan lichte mishandeling binnen het huwelijk en een mondelinge doodsb bedreiging geuit tussen collega’s.’ Een ander vindt mishandeling van de partner het meest ernstig, maar alcohol in het verkeer moet hoger op de ranglijst: ‘Mishandeling binnen een huwelijk weegt het zwaarste vanwege de continuïteit van het samenzijn en het op elkaar aangewezen zijn, zeker in verband met de aanwezigheid van kinderen. Daarna volgt een mondelinge doodsb bedreiging die op de bedreigde een zware impact heeft. Ten derde een glas alcohol tijdens het rijden, want meestal drinkt de automobilist meerdere keren en met te veel alcohol op breng je anderen in gevaar.’ Dat alcohol in het verkeer zo laag in de rangorde staat, kan komen omdat het gaat om één glas te veel op, zo wordt naar voren

<sup>35</sup> Er is sprake van een U-vormige frequentieverdeling; twee uitersten met dieptepunt op negende plaats.

gebracht. De stiletto in de tas wordt door een aantal hoger op de ranglijst gezet in verband met het risico op (ernstige) verwondingen.

Er is discussie over cocaïne op straat; een aantal mensen vindt dat dit (veel) hoger moet staan in de lijst van ernst. 'Het bezitten van drugs of nog erger het verhandelen zijn echte misdrijven.' Het is ernstig wegens het verslavende karakter. Daar tegenover staat een andere mening: 'Cocaïne is niet veel ernstiger dan alcohol, fysiek gezien, het ligt er maar net aan hoe vaak en hoe je het gebruikt.'<sup>36</sup>

Naar aanleiding van de stelling dat vernieling niet ernstig is omdat het alleen om materiële zaken gaat, komt een onderscheid naar voren tussen vernielen van publieke eigendommen of privé-eigendommen en het motief om te vernielen. Niemand onderschrijft de stelling helemaal. Vernielen van persoonlijke bezittingen ervaart men als bedreigend en als een inbreuk op de privacy. 'Het is minder ernstig dan aantasting van de lichamelijke integriteit, maar het is nog altijd een ernstige zaak omdat het toch iemand kwetst.' Het is ernstig omdat materieel bezit wordt verworven door eigen inspanning en het heeft ook emotionele waarde.' Vernieling van persoonlijke spullen kan zelfs ernstiger zijn dan een eenvoudige mishandeling met licht letsel omdat aan persoonlijke bezittingen emotionele waarde gehecht wordt en een vernieling niet (altijd) hersteld kan worden: 'Ik word nog liever een beetje mishandeld (zonder blijvende schade) dan dat ze mijn mooie spullen meenemen die niet te vervangen zijn (emotionele waarde, erfstukken van oma et cetera).'

Als het publiek eigendom betreft wordt het door de een minder ernstig gevonden, terwijl anderen erop wijzen dat vernieling in de openbare ruimte leidt tot verloedering en een bron van ergernis is voor veel mensen. 'Vernieling is wel degelijk ernstig want het ondermijnt de samenleving en het dient wel degelijk streng aangepakt te worden.'

Tot slot kan het motief waarom iets vernield wordt een rol spelen. 'Wat is de oorzaak van de vernieling. Incidentele baldadigheid? Onderdeel van een langer bestaande pesterij of dreigsituatie? Onderdeel van haatcampagne? Discriminatie?'

De discussie met de panelleden laat zien welke verschillende argumenten mensen naar voren brengen en hoe dit leidt tot een verschillende waardering van delictsituaties.

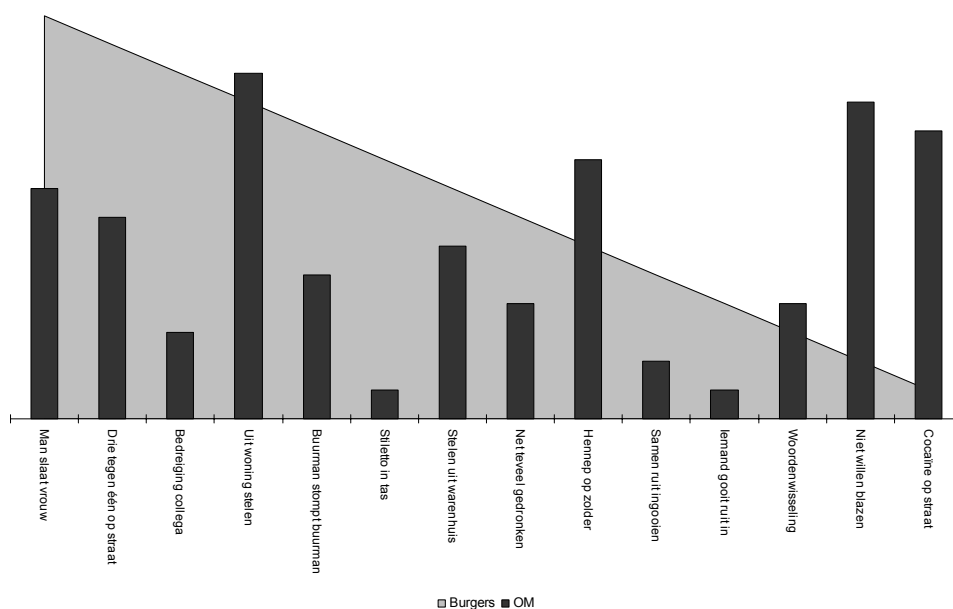
### 3.3.2 Verschillen rangorde burgers en richtlijn

We hebben de rangorde van delicten volgens de puntentelling van de richtlijn en volgens de gemiddelde score van de respondenten tegen elkaar afgezet. In onderstaande grafiek komen verschillen naar voren. De lengte van de staven geeft hierbij de ernst aan. Voor de burgers loopt dit af van het meest ernstige delict 'man slaat vrouw' naar 'cocaïne op straat'. De staaf 'uit woning stelen' is het langst bij het OM, waarmee duidelijk wordt dat aan dit delict de meeste punten worden toegekend.

<sup>36</sup> Als we de frequentieverdeling bekijken, dan zien we dat over het bezit van een kleine hoeveelheid cocaïne heel verschillend gedacht wordt; elke rangorde kent minimaal 5% respondenten en maximaal 10% (op de veertiende plaats), waarbij we vanaf de elfde plaats 9 tot 10% respondenten zien.

### Grafiek 8

Rangorde van delicten volgens respondenten en volgens de OM-richtlijnen. De lengte van de staaf representeert de OM-richtlijn, het grijze vlak de mening van respondenten, aflopend van ernstig naar minder ernstig.



De vier meest ernstige delictsituaties volgens de respondenten zijn situaties van mishandeling, bedreiging en inbraak in de woning, met andere woorden inbreuken op de lichamelijke en persoonlijke levenssfeer. Bedreiging van een collega of het dragen van een stiletto in een tas wordt door respondenten als (zeer) ernstig beschouwd, terwijl het volgens de richtlijn een van de laagste scores heeft. Mishandeling is volgens de puntentelling van de richtlijn redelijk ernstig (plaats 5 en 6), maar het staat lager in de rangorde dan bij de respondenten (1 en 2). Uit de woning stelen is volgens de richtlijn het meest ernstig, en daarna niet willen blazen en drugsdelicten. Dit is een duidelijk andere waardering dan die van de respondenten, want cocaïne op straat en niet willen blazen staan op de laagste plaats bij de respondenten. Overeenstemming lijkt er te zijn als het gaat om stelen uit een warenhuis, met een glas te veel alcohol op achter het stuur, en vernieling.

#### Conclusie over de rangorde

Als we kijken naar de rangorde op grond van de gemiddelde score dan zien we (grote) verschillen met de puntentelling van de richtlijnen. Burgers vinden situaties waar een inbreuk wordt gemaakt op de fysieke of persoonlijke levenssfeer het meest ernstig. Dit blijkt uit de enquête, en ook uit de discussies in de burgerpanels. De richtlijnen geven echter de hoogste puntenscore als het een inbraak in de woning betreft, het weigeren te blazen en drugsdelicten. De discussie met de panelleden geeft echter aan dat het aangeven van de rangorde niet door iedereen als zinvol werd ervaren en dat de rangorde deels willekeurig is.

### 3.4 Achtergrondkenmerken en punitiviteit

In deze paragraaf beschrijven we een eventuele samenhang tussen achtergrondkenmerken en een tolerante of repressieve houding. Een tolerante houding betekent dat iemand doorgaans opteert voor een waarschuwing of de situatie niet strafwaardig vindt, terwijl een repressieve houding hoog scoort op gevangenisstraf (zie bijlage 2).

De verschillen in punitiviteit en ernstinschatting die voortkomen uit persoonskenmerken geven het OM een extra handvat wanneer zij in de toekomst gebruik maken van burgerpanels of gericht een bepaald publiek willen bereiken. Wanneer blijkt dat factoren van invloed zijn op de punitiviteit en ernstinschatting kan het OM de resultaten van burgerraadplegingen beter duiden en ook gericht een panel samenstellen.

#### 3.4.1 De punitieve burger

Uit een recent onderzoek waar burgers is gevraagd om op de stoel van de rechter te gaan zitten als het om ernstige delicten gaat, blijkt dat degene die punitiever waren dan de rechters verhoudingsgewijs minder weten over het rechtssysteem, een relatief lage opleiding hebben en weinig interesse tonen in de politiek. Met meer informatie wordt minder streng gestraft, maar nog altijd zwaarder dan rechters. Maar liefst 84 procent van de respondenten in het onderzoek vindt dat rechters te licht straffen waar het om ernstige delicten gaat (Keijser et al., 2006).

Verschillende achtergrondkenmerken van burgers maken dat zij in andere omgevingen verkeren en zullen vaak leiden tot verschillende ervaringen. Deze leiden tot uiteenlopende houdingen, opvattingen of sentimenten tegenover de rechtspraak (Dekker et al., 2004). Slachtoffers van misdrijven zullen daardoor bijvoorbeeld een andere kijk op ernstinschatting en strafmodaliteiten hebben dan mensen die in het afgelopen jaar minder of geen slachtoffer zijn geworden.

Uit onderzoek naar vertrouwen in de rechtspraak komt naar voren dat hoe hoger de opleiding, hoe hoger men zich in een sociale klasse indeelt en hoe ouder, hoe meer vertrouwen in de rechtspraak. Naarmate mensen meer op de linkse schaal van politieke voorkeur staan, is er neiging tot meer vertrouwen. Bovendien lijken mannen meer vertrouwen in de rechtspraak te hebben dan vrouwen (Dekker et al. 2004: 62-83; Dekker & van der Meer 2007: 27).

In dit onderzoek hebben we naar verschillende achtergrondkenmerken van de respondenten gevraagd, te weten leeftijd, sekse, nationaliteit, culturele achtergrond, regio, woonplaats, opleiding, dagelijkse bezigheid,<sup>37</sup> thuissituatie, politieke voorkeur, onveiligheidsgevoelens, slachtofferschap en betrokkenheid bij strafzaken.

#### 3.4.2 Achtergrondkenmerken in samenhang met punitiviteit

We hebben een tolerante en een repressieve houding vastgesteld aan de hand van de antwoordpatronen voor de stellingen over strafmodaliteiten. De groep gematigden is de restcategorie. Dit is een zeer heterogene groep. Vanwege de heterogeniteit en de leesbaarheid van tabel 10 (houding naar achtergrondkenmerken) is deze groep in het vervolg buiten beschouwing gelaten. De vergelijking van de groepen naar houding (tolerant of repressief) en naar ernstinschatting laat zien dat de respondenten meer uitgesproken zijn als het gaat om hun ernstinschatting van delictsituaties die hun zijn voorgelegd. Bij 36 procent van de respondenten is hun ernstinschatting (het verschuiven van de balk bij de stelling)

<sup>37</sup> Uit de variabelen opleiding en dagelijkse bezigheid is de geconstrueerde variabele beroepsstatus afgeleid.

dicht bij de beginwaarde van het basisdelict gebleven, terwijl 39 procent juist aan het uiteinde van de balk zit (zeer ernstig).

*Tabel 9 Houding van de respondenten wat betreft het toekennen van strafmodaliteiten en de ernstinschatting van delicten*

	Frequentie	Percentage
<b>Houding</b>		
Repressief	701	27,5%
Gematigd	1009	39,6%
Tolerant	838	32,9%
<b>Ernst</b>		
Niet ernstig	904	35,5%
Ernstig	662	26,0%
Zeer ernstig	982	38,5%

#### ***Punitiviteit en achtergrondkenmerken***

In onderstaande tabel 10 zien we een aantal tendensen die aanleiding geven voor verder onderzoek naar de sterkte en de grootte van de verbanden. Binnen het onderzoek was er geen tijd of ruimte om hier een verdergaande analyse uit te voeren. Dergelijk onderzoek is in een later stadium interessant voor het OM, wanneer het meer inzicht wil krijgen in hoe verschillende meningen en adviezen van groepen burgers geduid of verklaard kunnen worden.

#### ***Leeftijd, sekse en etniciteit***

Leeftijd lijkt van invloed: hoe ouder, hoe groter de groep met een repressieve houding. Als we kijken naar sekse, zien we een verband waaruit blijkt dat vrouwen toleranter zijn dan mannen. Nederlanders zijn, evenals de niet-westerse allochtonen, vaker tolerant dan repressief. De groep meest voorkomende allochtonen is meer repressief dan tolerant, terwijl de westerse allochtonen even vaak tolerant als repressief zijn.

#### ***Leefsituatie en beroep***

De leefsituatie laat geen duidelijk onderscheidend patroon zien, hoewel de groep respondenten die inwoont bij familie opvalt door het relatief kleine percentage met een repressieve houding. Mensen met een hoge beroepsstatus zijn toleranter dan mensen met een lagere beroepsstatus.

Tabel 10: Achtergrondkenmerken naar repressieve en tolerante houding.

	Repressief	Tolerant	N
<b>Leeftijd **</b>			
18 - 24 jaar	30,2%	69,8%	205
25 - 34 jaar	37,6%	62,4%	279
35 - 44 jaar	44,7%	55,3%	275
45 - 54 jaar	50,0%	50,0%	342
55 - 64 jaar	51,3%	48,7%	298
65 jaar en ouder	62,5%	37,5%	136
<b>Sekse **</b>			
Man	53,6%	46,4%	704
Vrouw	38,7%	61,3%	834
<b>Thuisituatie *</b>			
Alleenstaand	44,4%	55,6%	329
Alleenwonend, maar in duurzame relatie	35,4%	64,6%	65
Eenoudergezin	38,7%	61,3%	75
(Echt)paar zonder kinderen	48,6%	51,4%	428
(Echt)paar met kinderen	47,5%	52,5%	570
Inwonend bij familie	31,7%	68,3%	41
<b>Achtergrond</b>			
Nederlander	44,9%	55,1%	1293
Meest voorkomende allochtone groepen	52,8%	47,2%	89
Westerse allochtoon	50,0%	50,0%	68
Niet-westerse allochtoon	44,8%	55,2%	29
<b>Beroepsstatus *</b>			
Lage beroepsstatus	47,3%	52,7%	201
Gemiddelde beroepsstatus	48,6%	51,4%	346
Hoge beroepsstatus	38,6%	61,4%	285
<b>Regio</b>			
Noord Nederland	44,4%	55,6%	223
Randstad	46,8%	53,2%	677
Zuid Nederland	43,5%	56,5%	345
Midden en Oost Nederland	45,5%	54,5%	286
<b>Woonplaats</b>			
Grote stad	48,0%	52,0%	244
Stad	46,5%	53,5%	650
Plaats	41,2%	58,8%	255
Dorp	45,3%	54,7%	384
<b>Politieke voorkeur</b>			
Rechts	47,8%	52,2%	563
Links	45,0%	55,0%	651
Geen (uitgesproken) voorkeur	42,8%	57,2%	325

\* < .1 Pearson Chi<sup>2</sup> (2-tailed)

\*\* < .001 Pearson Chi<sup>2</sup> (2-tailed)

#### *Onveiligheidsgevoelens, slachtofferschap en ernstinschatting (zie tabel 11)*

Het hebben van onveiligheidsgevoelens springt eruit in die zin dat als mensen zich vaak onveilig voelen, zij veel minder tolerant zijn. Dit geldt niet zo duidelijk voor het feitelijke slachtofferschap. De groep die betrokken was bij een strafzaak is relatief klein. Verdachten komen als toleranter naar voren en



getuigen als het meest repressief. Ook hebben we gekeken of er een verband bestaat tussen een hoge ernstinschatting en een repressieve houding. Dit blijkt het geval: respondenten die situaties als zeer ernstig bestempelen, hebben een repressieve houding, en respondenten die de situaties een lage ernstscore gaven, hebben een tolerante houding.

*Tabel 11 Onveiligheidsgevoelens, slachtofferschap en ernstinschatting naar repressieve en tolerante houding.*

	Repressief	Tolerant	N
<b>Slachtofferschap</b>			
Geen slachtoffer	44,7%	55,3%	760
Eenmaal slachtoffer	44,5%	55,5%	389
Twee slachtoffer of meer	48,2%	51,8%	390
<b>Onveiligheidsgevoelens **</b>			
Nooit	48,4%	51,6%	190
Zelden	40,3%	59,7%	626
Soms	46,4%	53,6%	647
Vaak	73,9%	26,1%	69
<b>Betrokken bij strafzaak *</b>			
Verdachte	32,5%	67,5%	40
Slachtoffer	48,2%	51,8%	114
Getuige	57,3%	42,7%	103
<b>Ernstinschatting **</b>			
Niet ernstig	25,1%	74,9%	569
Ernstig	40,9%	59,1%	396
Zeer ernstig	69,0%	31,0%	574

\* < .1 Pearson Chi<sup>2</sup> (2-tailed)

\*\* < .001 Pearson Chi<sup>2</sup> (2-tailed)

### **Conclusie**

Er kan op basis van de frequentieverdelingen geconcludeerd worden dat de factoren leeftijd, sekse, onveiligheidsgevoelens en ernstinschatting een sterk significant effect hebben op de houding van de respondenten. Ook de thuissituatie, beroepsstatus en de betrokkenheid bij de strafzaak hebben een significant effect, zij het dat de invloed van deze factoren minder sterk is aangetoond.

## **3.5 Het oordeel van de burger over veel voorkomende criminaliteit**

Wat is de ernstinschatting van burgers als het gaat om veel voorkomende criminaliteit: welke factoren achten zij van belang voor het oordeel over de ernst van het delict? En welke strafmodaliteit is geëigend? En hebben burgers een andere opvatting over de ernst van delictsituaties dan de ernstscores in de richtlijnen?

In het algemeen kunnen we stellen dat burgers een genuanceerde kijk hebben op de ernst van delictsituaties en de gewenste strafmodaliteiten als het veel voorkomende criminaliteit betreft. Vergelijken we het ernstoordeel van de burgers met de richtlijnen, dan komt dit voor veel factoren overeen. Overigens vindt ongeveer een derde van de respondenten dat de verschillende factoren geen grote verschillen in ernst teweegbrengen; een geweldsdelict is een geweldsdelict.

### ***Ernstinschatting***

Burgers vinden delictsituaties waar een inbreuk wordt gemaakt op de fysieke en persoonlijke levenssfeer het ernstigst; mishandelen, bedreigen en stelen uit een woning. Als sprake is van een mes of vuurwapen in geval van mishandeling of bedreiging, dan wordt dit als meest ernstig beschouwd. Burgers maken qua ernstinschatting geen groot verschil tussen het bezitten of hanteren van een vuurwapen of een mes: beide vinden zij zeer ernstig vanwege het gevaar op ernstige verwonding of dodelijke afloop. De mate van letsel en het (traumatische) gevolg van de dreiging zijn belangrijke factoren die de ernst van de mishandeling en bedreiging bepalen. Mishandeling of bedreiging naar aanleiding van jarenlange treiterij, wordt minder ernstig gevonden. Burgers beschouwen dit als een vorm van zelfverdediging. Dit zelfde geldt voor het bij je dragen van een traangasbusje; veel burgers zien niet veel kwaad in het bij je dragen van een traangasbusje (door vrouwen) ter zelfverdediging.

Wanneer de mishandeling of vernieling voortkomt uit discriminatoire motieven wordt dit als zeer ernstig beschouwd, ernstiger dan andere factoren. Daartegenover staat dat respondenten de afdoening van enkel discriminatie (zonder dat ook sprake is van mishandeling of vernieling) vooral via een waarschuwing en nauwelijks met een gevangenisstraf willen afdoen. Dit duidt erop dat discriminatie an sich meer als belediging wordt opgevat, terwijl discriminatoire motieven het communedelict veel ernstiger maken.

Onder invloed achter het stuur wordt sterk afgekeurd, zeker als het met meer dan vier glazen te veel is, maar ook als iemand vaker met een glaasje te veel op achter het stuur zit. Met een glas te veel op fietsen wordt minder ernstig gevonden dan rijden in de auto.

In grote lijnen komt de mening van burgers overeen met de richtlijnen. Maar er zijn ook verschillen. Deze betreffen het verschil in waardering van soort wapen, discriminatoire motieven, de ambtenaar in functie en fietsen onder invloed. Daarnaast denken burgers anders over de rangorde.

De richtlijn kent aan vuurwapens een veel hogere score toe dan het bezit van een mes. Daarnaast wordt het bezit van een traangasbusje ernstiger gevonden dan het bezit van een mes. Burgers vinden zowel het bezit, maar ook de aanwezigheid van een vuurwapen of mes bij mishandeling of bedreiging bijna even ernstig wegens de gevaarstelling. Een traangasbusje wordt door burgers eerder als een middel ter zelfverdediging beschouwd. Een punt voor discussie is of het grote verschil in punten tussen het bezit van een vuurwapen en een mes moet worden gehandhaafd. En moet het traangasbusje naar de laagste categorie? Communedelicten gepleegd uit discriminatoire motieven lijken door burgers hoger te worden opgenomen dan in de richtlijn. Daarnaast zien we dat burgers bedreiging of mishandeling van de ambtenaar in functie een strafverhogende factor vinden, evenals de richtlijnen, maar burgers achten dit minder ernstig in verhouding tot andere factoren.

Kijken we naar de rangorde van delicten dan zien we dat burgers vooral de inbreuken op de fysieke en persoonlijke integriteit hoog op de ernstscore zetten, waarbij stelen uit de woning op de vierde plaats staat. Volgens de richtlijnen krijgt inbraak in de woning de hoogste puntenscore. Daarna gaat het om delicten waarbij niet direct een slachtoffer aanwezig is, zoals weigeren te blazen en drugsdelicten.

De vraag is hoe de rangorde zich verhoudt tot de scores per delictsituatie. Voor sommige delictsituaties is de plaats in de rangorde, vergeleken met de ernstinschattingen per delictsoort, een verrassing. Een voorbeeld is de situatie dat iemand weigert te blazen bij een alcoholcontrole. Als hiernaar wordt gevraagd in het kader van alcohol in het verkeer, wordt de weigering te blazen door meer

dan de helft van de mensen op 5 of hoger gewaardeerd. Kijken we naar de rangorde, dan staat niet willen blazen op de een na laagste plaats. Een ander voorbeeld is mishandeling binnen het huwelijk, nummer één in de rangorde. In de bevraging van mishandelingsituaties wordt de echtgenote een vuistslag geven niet als zeer ernstig beschouwd; mishandeling met een mes wordt veel ernstiger gevonden en ook mishandeling vanuit discriminatoire motieven wordt ernstiger gevonden. Deze twee delictsituaties zaten echter niet in de basisdelicten van de rangorde. En dat mishandeling van de echtgenoot ernstiger wordt gevonden dan mishandeling van de buurman komt overeen met de score van de delictsituatie, waar mishandeling in het huwelijk een strafverzwarende factor is.

Deze verschillen kunnen naar onze mening mede worden verklaard uit de keuze van basisdelicten. Ook speelt een rol dat mensen een eigen voorstelling maken van de simpele delictsituaties. Dit heeft een ernstverzwarend of verlichtend effect. Voorbeelden hiervan kwamen naar voren in de paneldiscussies: 'Binnen een huwelijk is mishandelen erger, want je bent getrouwd. Dat is iets anders dan een buurman die je het bloed onder de nagels vandaan haalt.' Of 'Vrouwen met een traangasbusje mag je niet veroordelen, het toedienen van rapedrugs is 100 maal erger. Dan is dat busje in goed Nederlands 'harmlos'. Nog een voorbeeld: 'Helaas zijn er culturen waar het stoer is (cool) om vlindermessen en zo te hebben en daar moet zeker binnen schoolverband rigoureuus tegenop getreden worden. Vaak gaat dit messenbezit ook gepaard met allerlei vormen van intimidatie en wordt 'gangvorming' gestimuleerd.' De Keyser en Elffers wijzen in hun onderzoek *Op de stoel van de rechter* eveneens op dit fenomeen. In hun onderzoek naar ernstige delicten bleek dat mensen bij een globale casus, zelf de situatie nader invullen en dan vaak uitgaan van de ergste situatie. Dit effect van een eigen voorstelling maken van de delictsituatie speelt wellicht minder tijdens de bevraging per delictsoort omdat de respondenten nog enigszins 'strak' gehouden werden door telkens een kleine variatie te geven op het basisdelict.

Daarnaast kan een rol hebben gespeeld dat er een rangorde moest worden aangegeven terwijl mensen verschillende delictsituaties van eenzelfde soort ernst vonden. Ook de richtlijnen geven bepaalde delicten eenzelfde rangorde.

### ***Strafmodaliteiten***

De waarschuwing komt als een belangrijke strafmodaliteit uit het onderzoek naar voren. Burgers vinden, zeker in geval van mishandeling, bedreiging, discriminatie en bezit van een stiletto, een waarschuwing de beste optie als het de eerste keer gebeurt. Hierin wijkt het burgerperspectief (flink) af van het OM perspectief, waar de waarschuwing geen optie is binnen de richtlijnen. Wel moet bedacht worden dat burgers in dit geval ook aan een waarschuwing door de politie denken. Is er sprake van herhaling, zeker als het meer dan twee keer is, dan wordt aan gevangenisstraf gedacht, tenzij het gaat om het dragen van een stiletto, alcohol in het verkeer en discriminatie.

Het lijkt erop dat burgers eerder aan gevangenisstraf denken dan de richtlijnen aangeven. Daarnaast is schadevergoeding een veel genoemde modaliteit. In geval van vernieling opteert een ruime meerderheid voor deze modaliteit.

### ***Tot slot***

Is het van belang om voor het aanpassen van de richtlijnen kennis te hebben over de invloed van achtergrondkenmerken op het ernstoordeel of strafmodaliteit? De reden om hier nader onderzoek naar te doen ligt in de behoefte aan het verklaren van verschillen. De invloed van de achtergrondkenmerken op ernstin-

schatting en strafmodaliteiten zou nader kunnen worden onderzocht. De vraag is of dit relevante kennis oplevert voor het aanpassen van de strafvorderingrichtlijnen. Het is in elk geval relevant in het kader van de studies naar punitiviteit. Bovendien is dit soort informatie bruikbaar voor het nader vormgeven van burgerpanels; een burgerpanel van bijvoorbeeld alleen jongeren zal een andere uitslag geven dan een burgerpanel van alleen ouderen.

## Het OM in contact met de burger

De burgerpanels hadden tot doel om informatie van burgers over ernstfactoren en strafmodaliteiten te verkrijgen. Daarvan deden we verslag in de voorgaande hoofdstukken. Bovendien, en minstens zo belangrijk, hadden de panels tot doel om communicatie tussen het Openbaar Ministerie en burgers te bewerkstelligen. Dit gebeurde voornamelijk in het laatste uur van de eerste vier burgerpanels. Deze tijd was gereserveerd voor een *face to face* ontmoeting tussen vertegenwoordigers van het Openbaar Ministerie en de deelnemers aan het panel. Het vijfde, en afsluitende, burgerpanel in Den Bosch stond geheel in het teken van een directe uitwisseling tussen het Openbaar Ministerie en burgers. In dit hoofdstuk bespreken we het karakter van deze ontmoetingen en geven we een indruk van de gevoerde discussies.

### 4.1 Het karakter van de ontmoeting

#### 4.1.1 De opbouw van de bijeenkomsten

Nadat de deelnemers een kleine twee uur achter de computer vragen hebben beantwoord en op elkaar hebben gereageerd, zijn ze blij om het toetsenbord naast zich neer te leggen en direct in gesprek te gaan. In de pauze werd er vaak al uitgebreid onderling met elkaar gesproken en gediscussieerd. En na de pauze zette men het gesprek voort met de projectleider van het project Burgerforum OM en de officier van justitie van het gastarrondissement. Dit uur had een voorlichtend karakter vanuit het OM. Daarnaast werd over en weer informatie uitgewisseld. Een aantal deelnemers kwam met een duidelijke vraag voor het Openbaar Ministerie of wilde hun frustratie uiten.

Het gesprek tussen burgers en OM verliep aan de hand van de volgende opbouw: eerst werd, deels vragenderwijs, iets verteld over de positie van het Openbaar Ministerie ten opzichte van de politie en de rechters en werd ingegaan op het werk van een officier van justitie. Vervolgens werd een aantal resultaten van de enquête aan de deelnemers voorgelegd. Te allen tijde hadden burgers de gelegenheid tot reageren, toelichten en vragen stellen. Tot slot was er de gelegenheid voor deelnemers om kwesties voor te leggen en overige vragen aan het Openbaar Ministerie te stellen. Bij het weggaan kregen mensen een voorlichtingspakketje mee en een cadeaubon.

De slotbijeenkomst had een ander karakter. De bijeenkomst was niet alleen langer van duur (drie uur in plaats van één) maar er was ook een groter aantal vertegenwoordigers van het Openbaar Ministerie aanwezig. Naast de projectleider en de officier van justitie van het gastarrondissement, was ook de voorzitter van het college van Procureurs-generaal en het hoofd van de afdeling communicatie van het Parket-Generaal aanwezig.

De voorzitter van het college van Procureurs-generaal nam de aftrap en lichtte de redenen om met burgers in gesprek te gaan toe en plaatste het Openbaar Ministerie in een bredere context. Het tweede deel werd geleid door het hoofd communicatie van het Parket-Generaal en stond in het teken van de rol en de taken van het OM. Het derde onderdeel van de bijeenkomst betrof strafmodaliteiten en strafeisen. Tot slot was er ruimte voor vragen vanuit het panel. Er heerste een ontspannen sfeer. Van meet af aan stelden mensen vragen waar serieus en ontspannen op in werd gegaan. Burgers kwamen met voorbeelden en deelden ervaringen variërend van lichte vergrijpen tot soms persoonlijke ervaringen van ernstige aard.

#### **4.1.2 De communicatie over en weer**

De discussie met het Openbaar Ministerie is levendiger van karakter dan de computergestuurde discussie. Deze directe ontmoeting vonden de deelnemers doorgaans dan ook leuker en interessanter. De vertegenwoordigers van het Openbaar Ministerie zijn regelmatig aan het woord, echter zonder dat er lange lezingen werden gehouden. Vaak werd een uitleg voorafgegaan door een vraag. Op die manier kwamen de ideeën die leefden bij deelnemers over het (werk van) het Openbaar Ministerie naar voren. Vaak bleek er bij burgers sprake te zijn van vooroordelen en misvattingen over het werk van het Openbaar Ministerie. Bijvoorbeeld omtrent het aantal septs en de totstandkoming van een strafeis.

De interactie tussen deelnemers en ook de sfeer verschilden per bijeenkomst en hingen mede af van de grootte en samenstelling van de groep, het temperament van de deelnemers en of er deelnemers waren met veel (persoonlijke) frustratie omtrent politie en justitie. In sommige bijeenkomsten waren deelnemers het heftig met elkaar oneens (ouderen versus jongeren, vrouwen versus mannen), terwijl andere bijeenkomsten meer gekenmerkt werden door eensgezindheid. Er is een onderscheid te maken naar twee soorten deelnemers: degenen die makkelijk het woord nemen en met vragen komen, en degenen die geïnteresseerd luisteren en een meer afwachtere houding aannemen. Twee bijeenkomsten werden gedomineerd door het eerste type deelnemers. Zij spraken vanuit hun boosheid over de aanpak van overlast en misdrijven en hadden daar een zeer uitgesproken mening over.

## **4.2 De gevoerde discussies**

### **4.2.1 Beeldvorming over het Openbaar Ministerie**

Doorgaans hadden deelnemers geen beeld of geen reëel beeld van het werk van het Openbaar Ministerie. Veel deelnemers wisten niet wat een officier van justitie doet, wat het verschil is tussen een officier en een rechter, of hoe het Openbaar Ministerie zich tot de politie verhoudt. Velen zagen het Openbaar Ministerie als een verlengstuk van de politie en noemden beiden in één adem. Deelnemers denken dat veel (een op de drie) zaken door het Openbaar Ministerie worden geseponneerd of dat regelmatig mensen hun straf ontlopen wegens vormfouten.

Het Openbaar Ministerie presenteerde tijdens de bijeenkomst cijfers over septs en vrijspraken. Daarnaast werd ingegaan op het werk van de officier van justitie en de relatie tot de politie en de rechters. Er werd uitleg gegeven over strafmodaliteiten, de mogelijkheid van een ISD-maatregel voor veelplegers en de toekomstige OM-beschikking. De deelnemers waren duidelijk geïnteresseerd in wat hun werd verteld.

#### 4.2.2 Discussie over resultaten van de enquête

Hoewel tijdens de computersessie al op de resultaten van de enquête is ingegaan, wilde het Openbaar Ministerie ook zelf de deelnemers op een aantal aspecten bevragen, zoals het onder invloed van alcohol mishandelen, mishandeling in het verkeer, het bezit van een stiletto of een traangasbusje in een tasje en de aanwezigheid van een pistool of neppistool.

In het doorpraten over ernstverzwarende of verlichtende factoren komen panelleden met eigen ervaringen en opvattingen. Er wordt bijvoorbeeld gewezen op 'buurtmentaliteit'. In bepaalde buurten is het normaal om een meningsverschil met een klap 'op te lossen'. Het is niet de bedoeling dat de politie zich er dan mee bemoeit, want als dat gebeurt, wordt het moeilijker om het weer goed te maken; de politie heeft een escalierend effect. Een ander wijst erop dat als het Openbaar Ministerie de veiligheid niet kan garanderen in een stad of buurt, burgers zelf maatregelen gaan nemen. Als dit leidt tot strafbare feiten moet het 'falen' van het Openbaar Ministerie een strafverminderende werking hebben.

De discussie met het Openbaar Ministerie over de enquêteresultaten was vrijer van opzet dan de computersessies.

Tijdens de discussies van één uur kwamen deelnemers vaak met zoveel eigen verhalen en ervaringen naar voren dat daardoor de discussie alle kanten opging. Tijdens de afsluitende bijeenkomst, waar het tijdsbestek aanzienlijk ruimer was, kwam dit onderdeel beter tot zijn recht. De officieren van justitie wisten de discussie die uitwaaierte over persoonlijke ervaringen en meningen elke keer weer terug te brengen naar de gestelde vraag. Persoonlijke ervaringen konden worden bewaard tot het laatst. Al met al leidde dit tot een over en weer vruchtbare manier van uitwisselen van meningen.

#### 4.2.3 Strafmodaliteiten

Onder de deelnemers bleken veel vragen te leven over het opleggen van straffen. Vaak begrepen mensen niet waarom in bepaalde gevallen een bepaalde straf werd geëist. Bijvoorbeeld: waarom krijgt iemand die een ander doodrijdt minder straf dan de persoon die wat beelden uit een kerk steelt? Als vervolgens verschillende omstandigheden worden ingevuld, wordt het verschil in straf begrijpelijk. Zonder kennis van specifieke omstandigheden en overwegingen blijkt het lastig om een opgelegde straf te begrijpen voor burgers. Mede daarom was het voor hen dan ook moeilijk om, zoals in het kader van dit onderzoek, aan te geven welke straf men wenselijk acht voor welk vergrijp. Over het algemeen waren de deelnemers aan de panels van mening dat iedereen voor dezelfde feiten eenzelfde straf moet krijgen. Sommigen wensten aandacht en strafvermindering voor bijzondere situaties, maar het bleek voor hen ook lastig om de bijzonderheid van bijzondere situaties (van met name anderen) in te zien.

Het Openbaar Ministerie vroeg tijdens elk panel aan de hand van voorbeelden welke straf burgers zouden opleggen of dat men een waarschuwing zou geven. De reacties waren verdeeld. Duidelijk werd wel dat mensen bij een eerste overtreding (van een niet ernstig delict) een geregistreerde waarschuwing door de politie geen slechte zaak vinden. Echter, bij een tweede overtreding voor hetzelfde (soort) feit vindt men een waarschuwing niet meer voldoende. Taakstraffen vond men passend om verschillende redenen. Werken vindt men beter dan het simpelweg 'trekken van de portemonnee'. Daarnaast speelt mee dat het uitvoeren van een taakstraf een publiek karakter heeft. Gevangenisstraf werd als passende straf gezien als iemand een gevaar is voor de samenleving. Ook als sprake is van potentieel gevaar.

Er kwamen ook aanvullende ideeën naar voren. Zou het Openbaar Ministerie voortaan inzicht kunnen geven in de rekensom die ze maken om tot een strafeis te komen, vroeg men zich af. Als burgers weten hoe een straf tot stand komt,

begrijpen ze het ook beter. Ook ontspon zich een discussie over boetes als vast bedrag voor bepaalde feiten, is dat wel eerlijk? Een vast bedrag heeft een verschillende impact op mensen gezien het verschil in inkomen en uitgavenpatroon. Een boete zou, volgens de deelnemers, een percentage van iemands inkomen moeten zijn. Het effect van de boete is dan voor iedereen meer gelijk.

### **4.3 Conclusie**

Het belang van de ontmoeting tussen Openbaar Ministerie en burgers ligt in de wederzijdse uitwisseling van informatie, meningen en ideeën. Vooroordelen kunnen worden weggenomen. Het bleek dat er over en weer onbekendheid is met hoe 'de ander' over strafzaken denkt.

Bepaalde burgers zaten met veel emotie aan tafel, terwijl anderen met meer distantie en puur vanuit interesse deelnamen. Een burgerpanel blijkt door sommige burgers te worden aangegrepen om te kunnen zeggen wat ze op hun hart hebben, en door anderen om hun kennis van het werkveld van het Openbaar Ministerie en alles wat met strafzaken te maken heeft, te vergroten. Deelnemers gaven aan veel opgestoken te hebben van hun ontmoeting met medewerkers van het Openbaar Ministerie. Burgers waardeerden dat het Openbaar Ministerie dit initiatief had genomen.



## De waarde van burgerpanels

In dit hoofdstuk staan we kort stil bij de relevantie van burgerraadplegingen, zoals deze hebben plaatsgevonden. In het vervolgonderzoek wordt dit nader uitgewerkt. Wat kunnen we leren van de experimentele burgerpanels? Welke haken en ogen zitten er aan de enquête en burgerpanels zoals nu zijn georganiseerd? Welke positieve resultaten zijn er geboekt? Eerst gaan we in op de ervaring met de enquête en de feedback op de enquêteresultaten in de burgerpanels (paragraaf 5.1), vervolgens bespreken we de positieve en negatieve aspecten van burgerpanels waar het Openbaar Ministerie in discussie treedt met burgers in paragraaf 5.2. Tot slot geven we een voorzet voor burgerraadplegingen in de toekomst (paragraaf 5.3).

### 5.1 Enquête en feedback op enquêteresultaten

#### 5.1.1 Enquête

De enquête geeft veel informatie, maar de vraag is of alle informatie relevant is. Er is de keuze tussen een vragenlijst met veel vragen die wat meer aan de oppervlakte blijft, of eentje met minder vragen rond een beperkt aantal meer uitgebreide casusbeschrijvingen.

De schaal van -10 tot 10 was voor de respondenten niet helemaal helder, omdat alleen de even getallen een groot streepje hadden (zie bijlage 2 De enquête). Daardoor waren de mensen minder geneigd om het schuifje op een oneven getal te zetten; in de frequentieverdeling zie je dat de opbouw niet gestaag verloopt, maar sprongsgewijs, wat erop duidt dat mensen met twee stappen tegelijk omhoog of naar beneden gaan. De vraag naar rangorde geeft de meeste problemen met invullen. De delictssituaties lijken te veel op elkaar waardoor respondenten het lastig vonden de rangorde aan te geven. De resultaten geven meer een tendens aan.

Mocht er vaker een enquête worden uitgezet, dan is het belangrijk te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de vragenlijst op verschillende manieren (niet alleen via internet) uit te zetten, zodat de representativiteit gewaarborgd wordt.

Uit de vrije ruimte om opmerkingen te maken onderaan de enquête komt naar voren dat mensen het een goede, leuke of interessante enquête vinden. 'Een van de leukste vragenlijsten.' Of men acht het onderzoek nuttig. 'Een goede vragenlijst, waarbij het mogelijk is om de nuances in de eigen inzichten van misdrijven bewust te ervaren. Dank!'

### 5.1.2 Inhoudelijke onderbouwing van enquête

De enquête geeft een goede indruk van de mening van burgers over strafwaardige situaties. De resultaten van de enquête geven de verhoudingen weer tussen burgers die situaties als meer of minder ernstig beschouwen en de waardering van strafmodaliteiten. Om de resultaten te kunnen begrijpen en de argumenten en meningen over bepaalde situaties te achterhalen waren de burgerpanels onontbeerlijk. Hoewel de burgerpanels te eenzijdig waren samengesteld - te veel oudere mensen en nauwelijks jongeren of mensen met een niet-Nederlandse achtergrond - werd een variatie aan argumenten naar voren gebracht. Dit droeg op sommige punten bij aan een duiding van de resultaten. De achtergrond om voor een waarschuwing te kiezen werd bijvoorbeeld verhelderd; het gaat om minder ernstige delicten waar een waarschuwing door de politie op zijn plaats is als het een eerste keer gebeurt. Mensen gaven ook aan dat de aanwezigheid van een mes of dreiging ermee zeer beangstigend is; het gevaar op ernstige verwonding of dodelijke afloop maakt dat mishandeling en bedreiging met een mes zo ernstig wordt gevonden. Daarnaast geven de uitkomsten van de burgerpanels reliëf aan de kale cijfers.

Hoewel de feedbackrondes op de enquête strak werden geleid en de discussie alleen ging over de resultaten van de enquête, borrelt af en toe frustratie met politie en justitie op, bijvoorbeeld de frustratie dat straffen niet helpt: 'Ja, rijbewijs intrekken voor een heel lange periode nadat iemand meerdere keren is betrapt op rijden onder invloed. Alleen zal het niet veel helpen omdat deze personen dan toch gaan rijden zonder rijbewijs, dus men zal de auto ook verbeurd moeten verklaren.' Of frustratie over de politie die je nooit ziet: 'De enige keer dat ik een agent zie is als ze voor me staan bij de bakker om wat lekkers bij de koffie te halen.' Ook deze signalen geven reliëf aan de enquêtere-sultaten; het laat zien hoe mensen denken.

### 5.1.3 Vorm van de burgerpanels

Het aantal deelnemers van een panel kent een minimum: een burgerpanel dat slechts uit vijf mensen bestaat is te klein van omvang. Mensen voelen zich daardoor niet voldoende anoniem en beschermd. Daarnaast is er minder variatie in argumenten. Voor een open discussie vanuit verschillende invalshoeken zijn minimaal acht mensen nodig en wordt een maximum van twaalf tot vijftien aanbevolen.

Een ander punt is of de informatie het beste via de computergestuurde methode kan worden aangeboden, of in een mondelinge discussie (er is drie maal via computers gediscussieerd en een maal zonder).

Als het gaat om het in grote lijnen achterhalen van argumenten, is de computergestuurde methode het beste; iedereen geeft zijn of haar mening en de kern van de argumenten wordt goed weergegeven. Het bezwaar is dat er weliswaar op elkaar gereageerd kan worden, maar dit gebeurt mondjesmaat. Mensen die niet snel kunnen typen zijn in het nadeel.

Er is meer dynamiek als er geen computers worden gebruikt. In het panel zonder computer veranderden een aantal deelnemers van mening op grond van de naar voren gebrachte argumenten. De deelnemers reageren meer op elkaar. Het nadeel is dat bepaalde mensen meer zeggen dan anderen en de discussie kunnen domineren. Niet iedereen komt goed uit de verf. Ook vindt er meer herhaling plaats, mensen zijn uitgebreider aan het woord. Het aantal items dat besproken kan worden is daardoor minder.

Tot slot is een belangrijk punt de werving van panelleden. Deze keer zijn de panelleden via een vraag in de enquête geworven. Het is belangrijk te investeren in een meer gevarieerde populatie. De huidige panels waren te

eenzijdig samengesteld. Het is niet eenvoudig om mensen met verschillende achtergronden in een panel te krijgen: dit kost veel tijd.

## 5.2 Burgers en OM in discussie

De bijeenkomsten waar het Openbaar Ministerie de voorzitterrol innam hadden een ander karakter. Hier kwam het tot een uitwisseling tussen het Openbaar Ministerie en burgers. Enerzijds gaf het Openbaar Ministerie voorlichting over taken en werkwijze van het Openbaar Ministerie en werden vragen aan de deelnemers gesteld over situaties van veel voorkomende criminaliteit. Anderzijds kwamen burgers met vragen of ervaringen en frustratie uit de praktijk. Het waren levendige bijeenkomsten. In deze bijeenkomsten was een duidelijk onderscheid tussen deelnemers die actief meepraatten en deelnemers die meer teruggetrokken waren.

Het karakter van de bijeenkomst met burgers en onderzoekers en burgers met Openbaar Ministerie is duidelijk anders. De bijeenkomst met onderzoekers is vooral gericht op het krijgen van zo objectief mogelijke informatie over vastgestelde onderwerpen. De bijeenkomst met het Openbaar Ministerie heeft voorlichting en uitwisseling tot doel. In de uitwisseling tussen burgers en Openbaar Ministerie over de ernst van delictsituaties en de afhandeling ervan komen opvattingen van het Openbaar Ministerie duidelijk naar voren. Mensen worden beïnvloed doordat het Openbaar Ministerie als gezaghebbende instantie aanwezig is, waardoor sommigen zich minder vrij kunnen voelen.

Voor het Openbaar Ministerie is het van belang goed te doordenken wat met dit soort ontmoetingen wordt beoogd: is het doel voorlichting geven en burgers overtuigen van het goede werk dat het Openbaar Ministerie verricht? Heeft de bijeenkomst tot doel burgers een uitlaatklep te geven voor negatieve ervaringen? Of wil het Openbaar Ministerie feedback op eigen beleid? Elk doel van de bijeenkomst stelt eigen eisen aan het optreden van het Openbaar Ministerie.

Als feedback op eigen beleid de bedoeling is, is het belangrijk vooraf duidelijk uiteen te zetten welk soort informatie men wil, en niet relevante voorbeelden en informatie vriendelijk doch beslist af te breken. Daarnaast is het belangrijk de discussie strak te houden en expliciet om feedback te vragen. Hierbij is het belangrijk de eigen normstelling ter discussie te stellen in plaats van als juiste norm naar voren te brengen. De vraag is of het verstandig is officieren van justitie in te zetten als het vooral gaat om het halen van informatie. Het gevaar bestaat dat officieren van justitie willen aanhoren, sturen en doorvragen tegelijk. Bovendien bestaat het risico dat dan stokpaardjes worden bereiden en invloed wordt uitgeoefend. In dat geval kan een expert van buiten uitkomst bieden.

## 5.3 Het nut van burgerraadplegingen

De enquête geeft inzicht in de gevarieerdheid van opvattingen van burgers en laat een aantal antwoordpatronen zien. In grote lijnen stemmen de opvattingen over ernstinschattingen en strafmodaliteiten overeen met de richtlijnen, en op een aantal punten is een duidelijk verschil te constateren (zie de conclusie van hoofdstuk 3). Deze resultaten kunnen meegenomen worden in de herijking van de strafvorderingrichtlijnen, zoals ook de uitkomsten van de discussie met de eigen beroepsgroep en de zittende magistratuur worden meegenomen in de besluitvorming over de richtlijnen.

Daarnaast blijkt dat veel respondenten de enquête een zinnige vragenlijst vinden. Zij waarderen het dat zij worden geraadpleegd over dit onderwerp. We kunnen concluderen dat het mogelijk is om via een enquête burgers te raadplegen over de vrij ingewikkelde materie van delictkenmerken.

Wanneer we terugkijken op de raadpleging via fysieke panels vallen een aantal aspecten op. Ten eerste zien we dat met een groep burgers een gevarieerdheid aan argumenten en meningen naar boven komt die de kennis van juristen kan evenaren. Voorwaarde is wel dat de groep heterogeen is samengesteld en mensen onafhankelijk hun mening kunnen uiten. De sfeer moet zodanig zijn dat men het met elkaar oneens durft te zijn en zich vrij voelt te zeggen wat men wil zeggen.

Het effect van de burgerpanels, maar ook de enquête, is dat mensen meedenken over de ernst van bepaalde kenmerken en nadenken over welke strafeis ze wenselijk vinden. Zij worden geconfronteerd met het feit dat het beoordelen van de ernst van delictsituaties en de gewenste strafeis geen sinecure is.

De discussies tijdens de burgerpanels kunnen bijdragen aan meer inzicht in het werk van het Openbaar Ministerie, zeker de burgerpanels waar het Openbaar Ministerie bij aanwezig is. Burgers kunnen hun frustraties uiten en vragen stellen. Feiten kunnen naar voren worden gebracht en misvattingen kunnen worden verhelderd. De burger wordt er wijzer van. Als bijeffect kan het vertrouwen in het Openbaar Ministerie worden versterkt.

Een punt van zorg is de samenstelling van de burgerpanels; bepaalde groepen zijn moeilijk bereikbaar. Dit geldt zowel voor deelname aan de enquête, als het deelnemen aan een burgerpanel. Daarnaast is het de vraag of burgerraadpleging tot het dagelijkse werk van het Openbaar Ministerie moet gaan behoren. Hoe belangrijk is het dat officieren van justitie hiervoor worden vrijgemaakt en moet hiervoor een hele organisatie opgetuigd worden?

In het vervolgonderzoek zullen verschillende vormen van burgerraadplegingen nader worden onderzocht. De voornaamste onderzoeksvragen daarbij zijn: Voor welk doel wordt een burgerpanel ingesteld (helder krijgen van argumenten, advies, feedback op een beleidplan) en welke vorm is geschikt (fysiek, digitaal, vast aantal mensen, deskundigen of juist leken, maatschappelijke groeperingen)? Naast literatuuronderzoek zullen enkele interviews plaatsvinden.

## Literatuur

Brouwer, H.N. (2007). Over de stem van het volk, I Het B-woord. *Themis*, 2007, nr. 3, p. 108-110.

Brouwer, H.N. (2007). Over de aanpassing van OM-richtlijnen en wat burgers daar zoal mee te maken hebben. *Trema*, oktober, Bulletin 2. p. 14-17.

Dekker, P. et al. (2004). *Vertrouwen in de rechtspraak. Theoretische en empirische verkenningen voor een monitor*. SCP: Den Haag.

Dekker, P., & Meer, T. van der. (2007). *Vertrouwen in de rechtspraak nader onderzocht*. Den Haag: SCP.

Groenhuijsen, M.S. (2007). II Het D-woord, een reactie op Brouwer. *Themis*, 2007, nr. 3, p. 110- 111.

Keijser, J.W. de, Koppen, P.J. van, & Elffers, H. (2006). *Op de stoel van de rechter: oordeelt het publiek net zo als de strafrechter?* Research Memoranda nr. 2, Raad voor de rechtspraak.

Knigge, G. (2006). De stem van het volk. *Themis*, nr. 6, p. 235- 236.

Lensing, J.A.W. (2007). Inspraak in de strafmeting. *Trema*, april Bulletin 1: 3-5.

*Perspectief op 2010*. Den Haag: Openbaar Ministerie.

Taraf, S.B., & Dekkers, M. (2005). *Evaluatie BOS/Polaris*. Stagerapport. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.



## Bijlage

### Stellingen naar juridische termen en punten

Stelling in enquête	Basisdelict	Punten	Factor/ regeling	Punten	Totaal	opmerkingen
<b>Basisdelict mishandeling</b>						
Twee buurmannen, Piet en Cees, krijgen ruzie in de achtertuin. Piet stompt Cees met de vuist in het gezicht. Cees heeft geen letsel, maar houdt er wel een pijnlijke plek aan over.	Mishandeling	12	geen	0	12	
Buurman Cees die geslagen is heeft een blauw oog en een snee boven zijn oog overgehouden aan de vuistslag. Hiervoor moet hij naar de huisarts.	Mishandeling	12	Letsel: 1 <sup>e</sup> lijns arts	8	20	
Buurman Cees die geslagen is blijft bewusteloos op de grond liggen, en moet door een ambulance naar het ziekenhuis worden gebracht.	Mishandeling	12	Letsel: zwaarder> medische specialist	21	33	
Buurman Piet wordt al jarenlang systematisch getreiterd door buurman Cees. Hij heeft zich hier nooit tegen verweerd. Op een dag, als hij weer wordt getreiterd, slaan de stoppen door en geeft hij Cees een vuistslag.	Mishandeling	12	Aanleiding	-25% = -3	9	
Piet heeft zijn buurman slechts een pijnlijke plek bezorgd, en heeft daarbij gebruik gemaakt van een honkbalknuppel.	Mishandeling	12	Wapen: slag- of stootwapen	7	19	
Piet heeft zijn buurman slechts een pijnlijke plek bezorgd, en heeft daarbij gebruik gemaakt van een mes.	Mishandeling	12	Wapen: steekwapen	17	29	
Piet heeft zijn buurman Cees ditmaal zwaar verwond met een honkbalknuppel.	Mishandeling	12	Wapen: slag- of stootwapen Letsel: zwaarder> medische specialist	7 21	40	
Piet heeft zijn buurman Cees ditmaal zwaar verwond met een mes.	Mishandeling	12	Wapen: steekwapen Letsel: zwaarder> medische specialist	17 21	50	

Stelling in enquête	Basisdelict	Punten	Factor/ regeling	Punten	Totaal	opmerkingen
Cees zijn dure zonnebril is beschadigd door de klap, en Piet heeft de schade volledig vergoed.	Mishandeling	12	Schaderegeling: bij schade van €200,- = - 2,22	-2,22	<b>9,78</b>	
Cees zijn dure zonnebril is beschadigd door de klap, en Piet weigert deze schade te vergoeden, ook al kan hij deze wel betalen.	Mishandeling	12	geen	0	<b>12</b>	Indicatie dagvaarden omdat de verdachte weigert de schade te vergoeden
Piet is onder invloed van alcohol tijdens de ruzie met Cees en stompt Cees met zijn vuist in het gezicht.	Mishandeling	12	geen	0	<b>12</b>	
Piet en Cees krijgen ruzie in de achtertuin. Drie aanwezige familieleden van Piet belagen Cees en geven hem een vuistslag.	Mishandeling	12	medeplegen	+25%= +3	<b>15</b>	
Piet en Cees krijgen op straat voor het oog van de buurt ruzie. Drie aanwezige familieleden van Piet belagen Cees en geven hem een vuistslag.	Openlijke geweldpleging tegen personen	15	geen	0	<b>15</b>	
Een toevallige voorbijganger springt tussen de twee ruziënde buurmannen om hen tot rust te manen. Eén van de kemphanen geeft hem een vuistslag in het gezicht.	Mishandeling	12	Burgermoed	+100%= 12	<b>24</b>	
Een politieagent slaagt erin de twee ruziënde buurmannen uit elkaar te halen. Vervolgens richt de agressie zich tegen deze politieman. Eén van de kemphanen geeft de politieman een vuistslag in het gezicht.	Mishandeling	12	Ambtenaar in functie	+ 100%= 12	<b>24</b>	
Piet en Cees krijgen op straat voor het oog van de buurt ruzie. Passerende buurtbewoners kiezen partij en geven Cees een vuistslag.	Openlijke geweldpleging tegen personen	15	geen	0	<b>15</b>	
Een man geeft zijn echtgenote een vuistslag tijdens een meningsverschil.	Mishandeling	12	Afhankelijke situatie	+33%= 3,96	<b>15,96</b>	
Een man slaat zijn buurman omdat deze een homoseksueel is.	Mishandeling	12	Discriminatoire aspect	+25%= 3	<b>15</b>	
Een man deelt de vuistslag uit tijdens een voetbalwedstrijd in een stadion.	Mishandeling	12	Tijdens sportevenement	+25%= 3	<b>15</b>	
Een man deelt de vuistslag uit tijdens een verkeersruzie.	Mishandeling	12	geen	0	<b>12</b>	
<b>Basisdelict vernieling</b>						
Iemand loopt over straat en gooit een ruit in van een winkel. De schade bedraagt minder dan 100 euro.	vernieling	6	Schaderegeling; Geen schade of al vergoed door een derde (zie opm.)	0	<b>6</b>	Er moet altijd gemeld worden wat de status van de



Stelling in enquête	Basisdelict	Punten	Factor/ regeling	Punten	Totaal	opmerkingen
						schaderege- ling is.
De schade voor de winkelier is geen 100 maar 1300 euro omdat een dure ruit moet worden vervangen.	vernieling	6	idem	0	6	idem
De schade voor de winkelier is geen 100 maar 10.000 euro, omdat niet alleen de ruit moet worden vervangen maar ook de vernielde elektronische apparaten die in de etalage stonden.	vernieling	6	idem	0	6	idem
De schade voor de winkelier is 10.000 euro en de dader vergoedt de schade volledig.	vernieling	6	Schaderegeling: dader vergoedt de schade:	-111,11	0	Minimum van 0 punten
De schade voor de winkelier is 10.000 euro en de dader weigert de schade te vergoeden (terwijl hij wel in staat is om de schade te betalen).	vernieling	6	Schaderegeling: dader weigert schade te vergoeden	0	6	
De winkel bevindt zich bij een stadion en een ruit wordt ingegooid, nadat de dader een voetbalwedstrijd heeft bijgewoond.	vernieling	6	Sportevenement	+ 25% = 1,50	7,50	
De dader is niet alleen, maar met drie vrienden. Samen gooien ze de winkelruit in.	vernieling	6	medeplegen	+25%= 1,5	7,50	Ook mogelijk: delict Openlijk geweld tegen goederen= 9 punten
De dader gooit de ruit in van een slagerij omdat deze door een islamitische slager wordt gerund.	vernieling	6	Discriminator aspect	+ 25%= 1,50	7,50	
<b>Basisdelict bedreiging</b>						
Twee collega's in een magazijn hebben een langlopende ruzie. Wanneer zij elkaar in de gang passeren zegt de ene collega tegen de andere: "Ik weet waar jij woont, ik maak jou en je kinderen dood."	Bedreiging	8	geen	0	8	Bedreiging kan zijn mondeling/ schriftelijk en of door middel van gebaren
De collega zegt niets tegen zijn slachtoffer, maar maakt met zijn hand een snijbeweging langs zijn keel.	Bedreiging	8	geen	0	8	Zie hierboven
De collega zegt niets tegen zijn slachtoffer, maar stopt een briefje met de tekst 'ik weet waar jij woont, ik maak jou en je kinderen dood', in het kastje van zijn collega.	Bedreiging	8	geen	0	8	
De collega haalt zijn schouders op en is totaal niet aangedaan door de bedreiging van zijn collega.	Bedreiging	8	geen	0	8	

Stelling in enquête	Basisdelict	Punten	Factor/ regeling	Punten	Totaal	opmerkingen
De collega is erg overstuur door de bedreiging en kan de rest van de dag niet meer werken.	Bedreiging	8	geen	0	8	
De collega neemt de bedreiging serieus en brengt zijn vrouw en kinderen lange tijd ergens anders onder.	Bedreiging	8	geen	0	8	Overigens geldt hier ook de schaderegeling
Om zijn bedreiging kracht bij te zetten, laat de collega een vuurwapen zien aan zijn collega.	Bedreiging	8	Wapen: vuurwapen	52	60	
Om zijn bedreiging kracht bij te zetten, laat de collega een mes zien aan zijn collega.	Bedreiging	8	Wapen: steekwapen	17	25	
De mondelinge doodsbedreiging wordt geuit tegen een collega die de bedreiger jarenlang heeft getreiterd.	Bedreiging	8	uitlokking	-25%= -2	6	
Een mondelinge doodsbedreiging tegen een medewerker van de sociale dienst die weigerde een uitkering te geven.	Bedreiging	8	Slachtoffer is ambtenaar in functie	+ 100%= 8	16	
Een mondelinge doodsbedreiging binnen een huwelijk.	Bedreiging	8	Afhankelijke situatie slachtoffer	+33%= 2,64	10,64	
<b>Basisdelict discriminatie</b>						
Twee mannen hebben een heftige ruzie. Tijdens een woordenwisseling roept de één tegen de ander, waarvan hij weet dat deze van Joodse afkomst is: "vuile smerige Jood!"	Discriminatie	10	geen	0	10	
Tijdens de heftige ruzie wordt niet alleen geroepen "vuile smerige jood!" Maar ook: "Ze hebben vergeten jou te vergassen."	Discriminatie	10	geen	0	10	
Het betreft niet een individu, maar een groepering die pamfletten uitdeelt waarin wordt opgeroepen tot discriminatie van joden.	Discriminatie	10	Georganiseerd verband	10	20	
De dader maakt deel uit van een groep mensen die zich discriminerend uitlaten tijdens een voetbalwedstrijd door middel van spreekkoren.	Discriminatie	10	Medeplegen Sportevenement	+25%= 2,5 +25%= 2,5	15	
<b>Basisdelict wapenbezit</b>						
Bij een controleactie vindt de politie een stiletto (een verboden mes) in de tas van een vrouw.	Voorhanden hebben wapen lijst 1	6	geen	0	6	
Het gevonden wapen betreft een traangasbusje.	Voorhanden hebben	10	geen	0	10	

Stelling in enquête	Basisdelict	Punten	Factor/ regeling	Punten	Totaal	opmerkingen
	wapen lijst 2					
Het gevonden wapen betreft een pistool.	Voorhanden hebben wapen lijst 4	60	geen	0	60	
De stiletto wordt nu aangetroffen in het handschoenenkastje van een auto.	Voorhanden hebben wapen lijst 1	6	Bedenkelijke omstandigheden	+25%= 1,5	7,50	
De stiletto wordt nu aangetroffen in het kastje op een school.	Voorhanden hebben wapen lijst 1	6	Bedenkelijke omstandigheden	+25%= 1,5	7,50	Ik weet niet zeker of hier bedenkelijke omstandigheden dienen te worden aangenomen.
De stiletto wordt nu aangetroffen bij het bezoeken van een discotheek.	Voorhanden hebben wapen lijst 1	6	Bedenkelijke omstandigheden	+25%= 1,5	7,50	idem
De stiletto wordt nu aangetroffen in het nachtkastje naast het bed.	Voorhanden hebben wapen lijst 1	6	geen	0	6	
<b>Basisdelict wegen en verkeerswet</b>						
Bij een alcoholcontrole wordt de bestuurder van een auto gevraagd om te blazen. Het is toegestaan om ongeveer twee glazen alcohol te drinken en hij blijkt één glas te veel gedronken te hebben.	Onder invloed besturen van een motorvoertuig van twee of meer wielen	10	geen	0	10	
De bestuurder heeft vier keer de toegestane hoeveelheid alcohol gedronken.	Onder invloed besturen van een motorvoertuig van twee of meer wielen	10	Schaal IX: 870-945 µg/l	32	42	
De bestuurder rijdt niet in een auto maar op een fiets.	Onder invloed besturen van een fiets of	4	geen	0	4	

Stelling in enquête	Basisdelict	Punten	Factor/ regeling	Punten	Totaal	opmerkingen
	gehandicaptenwagens zonder motor					
De bestuurder rijdt niet in een auto maar op een vrachtwagen.	Onder invloed besturen van een motorvoertuig van twee of meer wielen	10	Soort voertuig: vrachtwagen	4	14	
De bestuurder reed te hard en reed door rood licht voordat de politie hem vroeg om te blazen.	Onder invloed besturen van een motorvoertuig van twee of meer wielen	10	Rijgedrag: roekeloos of onvoorzichtig	4	14	
De bestuurder weigert om te blazen.	Weigeren ademanalyse motorvoertuig van twee of meer wielen	42	geen	0	42	
<b>Basisdelict aanwezig hebben van softdrugs</b>						
De politie doet een inval in een pand. Op zolder treffen zij 100 volgroeide hennepplanten aan. Van 100 hennepplanten kunnen ruim 1000 joints worden gedraaid.	Aanwezig hebben, niet beroeps- of bedrijfsmatig telen	2	100 planten= 1/2 x 0,41 per plant	19,27	21,27	
De politie treft het volgende aan: 1000 volgroeide hennepplanten.	Aanwezig hebben, niet beroeps- of bedrijfsmatig telen	2	1000 planten=1/2 x 0,045 per plant	85,77	87,77	
De politie treft het volgende aan: 5 volgroeide hennepplanten.	Aanwezig hebben, niet beroeps- of bedrijfsmatig telen	2	geen	9	2	politiesepot

Stelling in enquête	Basisdelict	Punten	Factor/ regeling	Punten	Totaal	opmerkingen
De 100 volgroeide hennepplanten worden aangetroffen in een schuur op een industrieterrein.	Aanwezig hebben, niet beroeps- of bedrijfsmatig telen	2	100 planten= ½ x 0,41 per plant geen overige factoren	19,27	21,27	
De 100 volgroeide hennepplanten worden aangetroffen op de zolder van een woning in een woonwijk.	Aanwezig hebben, niet beroeps- of bedrijfsmatig telen	2	100 planten= ½ x 0,41 per plant geen overige factoren	19,27	21,27	
<b>Rangorde</b>						
Twee buurmannen, Piet en Cees, krijgen ruzie in de achtertuin. Piet stompt Cees met de vuist in het gezicht. Cees heeft geen letsel, maar houdt er wel een pijnlijke plek aan over.	Mishandeling	12	geen	0	12	
Een man geeft zijn echtgenote een vuistslag tijdens een meningsverschil.	Mishandeling	12	Afhankelijke situatie	+33%= 3,96	15,96	
Twee buurmannen krijgen voor op straat ruzie. Drie aanwezige familieleden belagen de andere buurman en geven hem een vuistslag.	Openlijke geweldpleging tegen personen	15	geen	0	15	
Iemand loopt over straat en gooit een ruit in van een winkel.	vernieling	6	Schaderegeling; Geen schade of al vergoed door een derde (zie opm.)	0	6	Er moet altijd gemeld worden wat de status van de schaderegeling is.
Een dader gooit met drie vrienden een ruit in van een winkel.	vernieling	6	medeplegen	+25%= 1,5	7,50	Ook mogelijk: delict Openlijk geweld tegen goederen= 9 punten
Twee collega's in een magazijn hebben een langlopende ruzie. Wanneer zij elkaar in de gang passeren zegt de ene collega tegen de andere: "Ik weet waar jij woont, ik maak jou en je kinderen dood."	Bedreiging	8	geen	0	8	Bedreiging kan zijn mondeling/ schriftelijk en of door middel van gebaren
Twee mannen hebben een heftige ruzie. Tijdens een woordenwisseling roept de één tegen de ander, waarvan hij weet dat deze van Joodse afkomst	Discriminatie	10	geen	0	10	

Stelling in enquête	Basisdelict	Punten	Factor/ regeling	Punten	Totaal	opmerkingen
is: "Vuile smerige jood!"						
Bij een controleactie vindt de politie een stiletto (een verboden mes) in de tas van een vrouw.	Voorhanden hebben wapen lijst 1	6	geen	0	6	
Bij een alcoholcontrole wordt de bestuurder van een auto gevraagd om te blazen. Hij blijkt één glas teveel gedronken te hebben.	Onder invloed besturen van een motorvoertuig van twee of meer wielen	10	geen	0	10	
Bij een alcoholcontrole wordt de bestuurder van een auto gevraagd om te blazen. Hij weigert dit.	Weigeren ademanalyse motorvoertuig van twee of meer wielen	42	geen	0	42	
De politie houdt een man aan op straat. Hij blijkt een kleine hoeveelheid cocaïne voor eigen gebruik bij zich te hebben.		10		26,6	36,6	
De politie doet een inval in een pand. Op zolder treffen zij 100 volgroeide hennepplanten aan. Hiervan kunnen ruim 1000 joints worden gedraaid.	Aanwezig hebben, niet beroeps- of bedrijfsmatig telen	2	100 planten= ½ x 0,41 per plant	19,27	21,27	Aanwezig hebben, niet beroeps- of bedrijfsmatig telen
Een vrouw steelt een MP3-speler uit een warenhuis en wordt bij de uitgang door de bewaker gepakt.	diefstal	6		7,3	13,3	
Iemand gooit de ruit van een woonhuis in en graait de laptop van de tafel.	vernieling	60		0	60	

## Bijlage Punitiviteit en ernstinschatting

### *Punitiviteit*

Op basis van de antwoorden van respondenten op de vragen over strafmodaliteiten is een contrastpaar voor punitiviteit vastgesteld, namelijk de groep tolerant en de groep repressief.

Bij de dertig vragen over passende strafmodaliteiten die in de vragenlijst (in deel 1 en deel 2 samen) zijn gesteld konden de opties 'geen straf', 'waarschuwing', 'geldboete', 'taakstraf', 'gevangenisstraf', 'rijbewijs innemen' en 'schadevergoeding betalen' aangekruist worden. Per respondent is vastgesteld hoe vaak hij een dergelijke optie heeft aangekruist (er waren meerdere antwoorden mogelijk). Vervolgens zijn deze somscores gecondenseerd tot twee schalen, te weten **tolerant** (geen straf en waarschuwing) en **repressief** (gevangenisstraf). De tussenliggende schaal van gematigde strafmodaliteiten (geldboete, taakstraf, schadevergoeding betalen en rijbewijs innemen) is in het kader van deze studie niet verder aangemaakt, omdat dit niet binnen de tijd en het bestek van dit onderzoek paste.

De frequentie verdeling van de schaal voor tolerante houding in tabel 1 laat zien dat 8,4% van de respondenten nooit een tolerant antwoord hebben gegeven. Zij hebben dus nooit de optie geen straf of waarschuwing aangekruist. Andersom kan men in de kolom repressieve strafmodaliteiten zien dat 8,0% van de respondenten nooit een repressief antwoord heeft gegeven. Zij hebben nooit de optie gevangenisstraf aangekruist.

Tabel 1 Frequentieverdeling van het aantal malen een tolerante en repressieve strafmodaliteit toekennen

	Tolerante strafmodaliteiten			Repressieve strafmodaliteiten		
	Frequentie	Percentage	Cumulatief percentage	Frequentie	Percentage	Cumulatief percentage
0	214	8,4	8,4	205	8,0	8,0
1	236	9,3	17,7	261	10,2	18,3
2	267	10,5	28,1	316	12,4	30,7
3	308	12,1	40,2	380	14,9	45,6
4	317	12,4	52,7	318	12,5	58,1
5	261	10,2	62,9	283	11,1	69,2
6	236	9,3	72,2	238	9,3	78,5
7	202	7,9	80,1	158	6,2	84,7
8	147	5,8	85,9	137	5,4	90,1
9	101	4,0	89,8	86	3,4	93,5
10	77	3,0	92,9	69	2,7	96,2
11	56	2,2	95,1	41	1,6	97,8
12	41	1,6	96,7	16	,6	98,4
13	22	,9	97,5	17	,7	99,1
14	21	,8	98,4	14	,5	99,6
15	12	,5	98,8	4	,2	99,8
16	10	,4	99,2	1	,0	99,8
17	7	,3	99,5	3	,1	100,0
18	4	,2	99,6	--	--	--
19	2	,1	99,7	--	--	--
20	2	,1	99,8	--	--	--
21	1	,0	99,8	--	--	--
22	4	,2	100,0	1	,0	100,0
<b>Totaal</b>	<b>2548</b>	<b>100,0</b>		<b>2548</b>	<b>100,0</b>	

Wij hebben op basis van deze frequentieverdelingen ervoor gekozen om te zeggen dat de personen die hoog scoren op de schaal van tolerantie en laag scoren op de schaal van repressiviteit consequent tolerant zijn. Dit is de groep die in de bovenste 50% van de tolerante schaal valt (vier of meer tolerante antwoorden) en in de laagste 50% van de repressieve schaal (3 of minder repressieve antwoorden). Andersom is de groep die in de laagste 50% van de tolerante schaal zit (3 of minder tolerante antwoorden) en in de hoogste 50% van de repressieve schaal (vier of meer repressieve antwoorden) consequent repressief. Hieruit blijkt dat 27,5% van de respondenten consequent repressief is en 32,9% consequent tolerant. De middengroep van 39,6% is niet consequent in hun houding. Deze tussenliggende groep is in de analyses buiten beschouwing gelaten, omdat het binnen de tijd en het kader van het onderzoek niet paste om deze heterogene groep verder te duiden.

### **Ernstinschatting**

Op basis van de antwoorden van respondenten op de vragen over ernstinschatting, de mate waarin zij de ernst van een factor ten opzichte van het basisdelict inschatten, is vastgesteld hoe deze ernstinschatting in het algemeen is. Bij de stellingen in de vragenlijst is de ernstinschatting van het basisdelict kunstmatig op 0 gezet (in het midden van de schuifbalk), waarbij -10 als niet ernstig en 10 als zeer ernstig wordt beschouwd. De betekenis van deze ernstinschatting verandert echter wanneer strafverzwarende of strafverlichtende factoren worden bevraagd. Daarom is hier een onderscheid naar gemaakt.

Bij het analyseren van de distributie van scores om tot een indeling van **niet ernstig**, **ernstig** en **zeer ernstig** te komen, is rekening gehouden met het feit dat respondenten in de enquête gedwongen werden om de balk te verschuiven ook wanneer ze de bevraagde factor niet erger of minder erg vonden dan het



basisdelict en dat ze dit vaak in twee stappen hebben gedaan. Deze grenzen van deze indeling is vastgesteld door de onderzoekers en niet getoetst bij respondenten.

*Tabel 2 De indeling van ernstcategorieën voor strafverzwarende en strafverlichtende factoren*

	<b>Niet ernstig</b>	<b>Zeer ernstig</b>
Strafverzwarende factoren	-10 tot en met 2	7 tot en met 10
Strafverlichtende factoren	-10 tot en met 0	6 tot en met 10

Op basis van deze indeling is een somscore gemaakt van het aantal malen dat een respondent heeft aangegeven een delict niet ernstig te vinden en zeer ernstig te vinden. Deze frequentieverdelingen zijn in tabel 3 weergegeven. De frequentie verdeling van de schaal voor niet ernstige inschatting laat zien dat 2,7% van de respondenten nooit een inschatting van niet ernstig heeft gemaakt. Zij hebben dus nooit de schuifbalk in de range -10 tot 2 gezet bij strafverzwarende factoren of in de range -10 tot 0 bij strafverlichtende factoren. Andersom kan men in de kolom zeer ernstige inschatting zien dat 10,9% van de respondenten nooit heeft aangegeven een delict zeer ernstig te vinden. Zij hebben de schuifbalk niet in de range 7 tot en met 10 gezet bij strafverzwarende factoren of in de range 6 tot en met 10 bij strafverlichtende factoren.

Tabel 3 Frequentieverdeling van het aantal malen een inschatting van niet ernstig en zeer ernstig gemaakt

	Niet ernstige inschatting			Zeer ernstige inschatting		
	Frequentie	Percentage	Cumulatief percentage	Frequentie	Percentage	Cumulatief percentage
0	70	2,7	2,7	278	10,9	10,9
1	88	3,5	6,2	183	7,2	18,1
2	84	3,3	9,5	180	7,1	25,2
3	101	4,0	13,5	194	7,6	32,8
4	118	4,6	18,1	148	5,8	38,6
5	133	5,2	23,3	157	6,2	44,7
6	143	5,6	28,9	147	5,8	50,5
7	163	6,4	35,3	134	5,3	55,8
8	156	6,1	41,4	126	4,9	60,7
9	162	6,4	47,8	110	4,3	65,0
10	169	6,6	54,4	107	4,2	69,2
11	148	5,8	60,2	95	3,7	73,0
12	132	5,2	65,4	72	2,8	75,8
13	124	4,9	70,3	91	3,6	79,4
14	97	3,8	74,1	82	3,2	82,6
15	108	4,2	78,3	64	2,5	85,1
16	66	2,6	80,9	60	2,4	87,4
17	91	3,6	84,5	39	1,5	89,0
18	56	2,2	86,7	47	1,8	90,8
19	59	2,3	89,0	40	1,6	92,4
20	51	2,0	91,0	26	1,0	93,4
21	46	1,8	92,8	31	1,2	94,6
22	34	1,3	94,2	19	,7	95,4
23	30	1,2	95,3	20	,8	96,2
24	23	,9	96,2	9	,4	96,5
25	24	,9	97,2	15	,6	97,1
26	17	,7	97,8	13	,5	97,6
27	9	,4	98,2	11	,4	98,0
28	9	,4	98,5	11	,4	98,5
29	10	,4	98,9	6	,2	98,7
30	13	,5	99,5	3	,1	98,8
31	4	,2	99,6	5	,2	99,0
32	7	,3	99,9	8	,3	99,3
33	1	,0	99,9	6	,2	99,6
34	1	,0	100,0	5	,2	99,8
36	1	,0	100,0	2	,1	99,8
<b>Totaal</b>	<b>2548</b>	<b>100,0</b>		<b>2548</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

Personen die vaak een ernstinschatting hebben gegeven in de range van niet ernstig (10 keer of meer) en weinig in de range zeer ernstig (5 of minder) zijn aangemerkt als respondenten met een consequente niet ernstige inschatting. Andersom zijn personen die weinig ernstinschattingen in de range van niet ernstig hebben gegeven (9 of minder) en vaak een antwoord in de range van zeer ernstig (6 of meer) aangemerkt als respondenten die consequent een zeer ernstige inschatting maken. Ook hier zijn de schalen dus in twee helften gedeeld op de grens van 50%. Personen die niet consequent dezelfde ernstinschatting maken zijn aangemerkt als de middengroep die een ernstige inschatting heeft.

Door deze bewerking is het bestand verdeeld in drie groepen, een groep met een niet ernstige inschatting van 35,5%, een groep van 26% met een ernstige inschatting en een groep van 38,5% met een zeer ernstige inschatting.

## Bijlage De enquête

### Algemene inleiding

Beste meneer/mevrouw,

We willen graag uw mening weten over de richtlijnen die officieren van justitie gebruiken bij het bepalen van een straf. Het Openbaar Ministerie (OM) bepaalt deze richtlijnen. Het OM heeft als taak in actie te komen bij overtreding van wetten en regels. Namens de samenleving brengt het OM verdachten van strafbare feiten voor de rechter. Bij het bepalen van de hoogte van de straf maken de officieren van justitie gebruik van richtlijnen om ervoor te zorgen dat voor vergelijkbare misdrijven vergelijkbare straffen worden opgelegd. De richtlijnen zijn een hulpmiddel. Daarnaast kijken de officieren van justitie bij de beoordeling van een strafzaak ook steeds naar de individuele omstandigheden van het geval.

De enquête heeft tot doel uw mening in kaart te brengen over deze richtlijnen van het OM. Deze richtlijnen betreffen de zogenaamde veel voorkomende misdrijven zoals mishandeling, vernieling, diefstal en drugsbezit. De vragen in deze vragenlijst gaan allemaal over dergelijke strafbare feiten. Wij zijn benieuwd naar uw mening over de ernst van deze situaties.

Met vriendelijke groet,

Katinka Lünemann  
Projectleider Verwey-Jonker Instituut

Jack van Zijl  
Projectleider Openbaar Ministerie

# Deel1: Casusbesprekingen (Versie 1)

## Introductie

Dit eerste deel van de enquête bestaat uit drie vragenblokken. In ieder blok wordt weer een ander strafbaar feit (een delict) bevraagd. Het betreft de delicten:

1. Mishandeling
2. Vernieling
3. Bedreiging

Aan het begin van ieder blok geven wij u telkens een omschrijving van het basisdelict. Dit is het delict in zijn meest eenvoudige vorm. Vervolgens gaan we variaties aanbrengen in de omstandigheden waaronder het delict heeft plaatsgevonden. Wij willen van u weten of u deze gewijzigde situaties ernstiger, of juist minder ernstig vindt dan het basisdelict. En zo ja, in welke mate.

Het invullen gaat als volgt te werk:

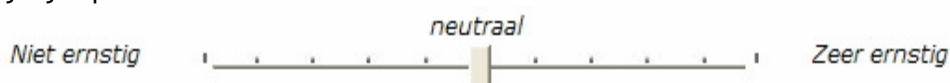
Iedere variant wordt aan u gepresenteerd in de vorm van een korte situatieschets. Als uitgangspunt dient de situatieschets van het basisdelict. Deze krijgt een neutrale positie op een balkje. Hier hoeft u niets aan te veranderen. Vervolgens moet u van iedere gewijzigde situatie aangeven hoeveel ernstiger of minder ernstig u deze vindt ten opzichte van het basisdelict. Dit doet u door op de balk een aantal stapjes naar rechts (ernstiger) of naar links (minder ernstig) aan te klikken. Hoe meer stapjes u zet, hoe ernstiger (of minder ernstig) u de nieuwe situatie dus beoordeelt. Wanneer u de balk op de neutrale plaats wilt laten staan, moet u deze om technische redenen eerst even bewegen. Daarna kunt u de balk weer op de neutrale plaats zetten.

Soms zullen wij u ook vragen welke soort straf u het meest passend vindt in een bepaalde situatie, zoals bijvoorbeeld een waarschuwing, een boete, een taakstraf of gevangenisstraf. Hierbij wordt ook gekeken naar de invloed van recidive, ofwel het herhaaldelijk plegen van het delict.

## Mishandeling

### Basisdelict

Twee buurmannen, Piet en Cees, krijgen ruzie in de achtertuin. Piet stompt Cees met de vuist in het gezicht. Cees heeft geen letsel, maar houdt er wel een pijnlijke plek aan over.



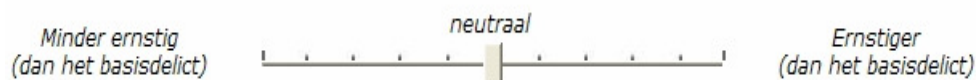
**Welk type straf vindt u passend in dit geval?**

*U kunt per regel meerdere antwoorden aanklikken.*

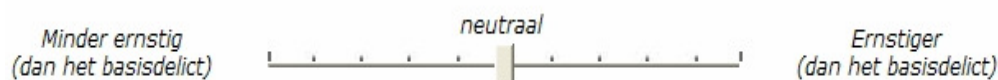
	Geen straf	Waar-schuwing	Geld-boete	Taak straf	Gevange-nisstraf	Betalen van een schade-vergoeding
Bij een eerste overtreding	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bij een tweede overtreding voor soortgelijk delict	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Indien al meerdere keren in overtreding geweest voor soortgelijke delicten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

We gaan u nu situaties voorleggen die telkens iets anders zijn dan het basisdelict. We vragen u te beoordelen of deze omstandigheden naar uw idee meer of minder ernstig zijn. U kunt dit aangeven door stapjes naar rechts (ernstiger) of links (minder ernstig) te maken.

**Buurman Cees die geslagen is heeft een blauw oog en een snee boven zijn oog overgehouden aan de vuistslag. Hiervoor moet hij naar de huisarts.**



**Buurman Cees die geslagen is blijft bewusteloos op de grond liggen, en moet door een ambulance naar het ziekenhuis worden gebracht.**



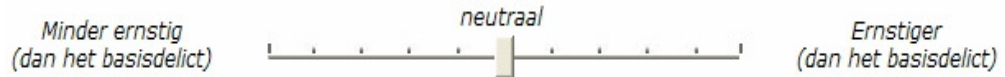
**Welk type straf vindt u passend in voornoemde gevallen?**

*U kunt per regel meerdere antwoorden aanklikken.*

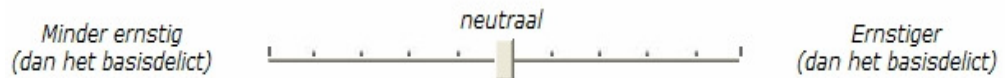
	Geen straf	Waar-schuwing	Geldboete	Taak straf	Gevange-nisstraf	Betalen van een schade-vergoeding
Letsel waar een huis-arts naar moet kijken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Letsel met als gevolg een ziekenhuisopname	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

We gaan u opnieuw verschillende situaties voorleggen waarbij we variaties aanbrenge(n) op het basisdelict. We vragen u te beoordelen of deze variaties naar uw idee meer of minder ernstig zijn.

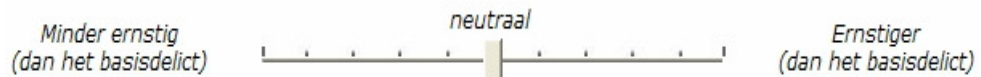
**Buurman Piet wordt al jarenlang systematisch getreiterd door buurman Cees. Hij heeft zich hier nooit tegen verweerd. Op een dag, als hij weer wordt getreiterd, slaan de stoppen door en geeft hij Cees een vuistslag.**



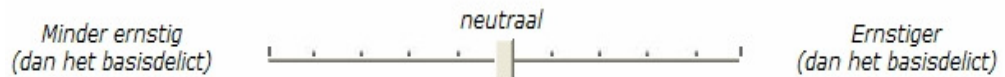
**Piet heeft zijn buurman slechts een pijnlijke plek bezorgd, en heeft daarbij gebruik gemaakt van een honkbalknuppel.**



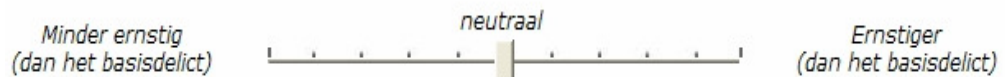
**Piet heeft zijn buurman slechts een pijnlijke plek bezorgd, en heeft daarbij gebruik gemaakt van een mes.**



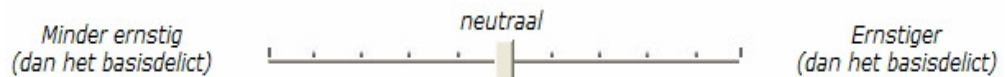
**Piet heeft zijn buurman Cees ditmaal zwaar verwond met een honkbalknuppel.**



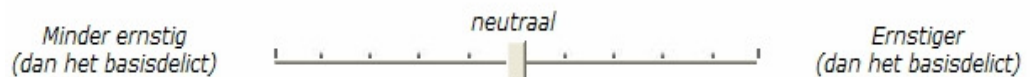
**Piet heeft zijn buurman Cees ditmaal zwaar verwond met een mes.**



**Cees zijn dure zonnebril is beschadigd door de klap, en Piet heeft de schade volledig vergoed.**

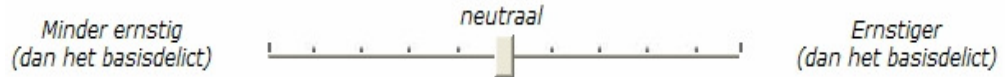


**Cees zijn dure zonnebril is beschadigd door de klap, en Piet weigert deze schade te vergoeden, ook al kan hij deze wel betalen.**

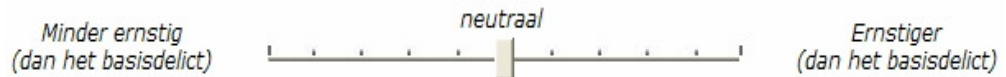


In de nu volgende situaties gaat het nog steeds om het delict mishandeling, maar de omstandigheden zijn geheel anders. We vragen u te beoordelen of deze omstandigheden naar uw idee meer of minder ernstig zijn dan het basisdelict.

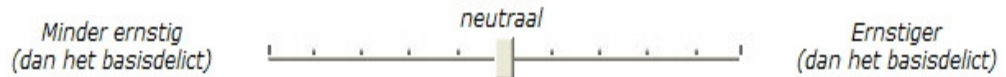
**Piet is onder invloed van alcohol tijdens de ruzie met Cees en stompt Cees met zijn vuist in het gezicht.**



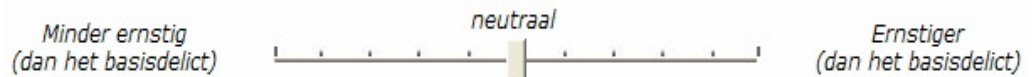
**Piet en Cees krijgen ruzie in de achtertuin. Drie aanwezige familieleden van Piet belagen Cees en geven hem een vuistslag.**



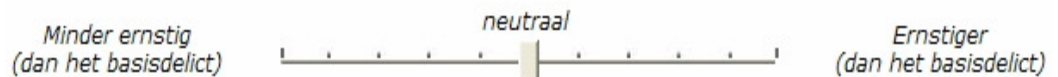
**Piet en Cees krijgen op straat voor het oog van de buurt ruzie. Drie aanwezige familieleden van Piet belagen Cees en geven hem een vuistslag.**



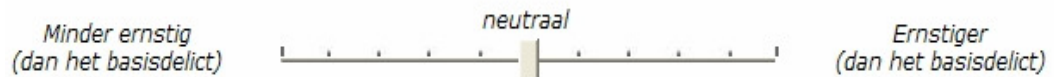
**Een toevallige voorbijganger springt tussen de twee ruziënde buurmannen om hen tot rust te manen. Eén van de kemphanen geeft hem een vuistslag in het gezicht.**



**Een politieagent slaagt erin de twee ruziënde buurmannen uit elkaar te halen. Vervolgens richt de agressie zich tegen deze politieman. Eén van de kemphanen geeft de politieman een vuistslag in het gezicht.**

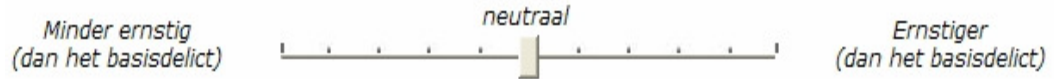


**Piet en Cees krijgen op straat voor het oog van de buurt ruzie. Passerende buurtbewoners kiezen partij en geven Cees een vuistslag.**

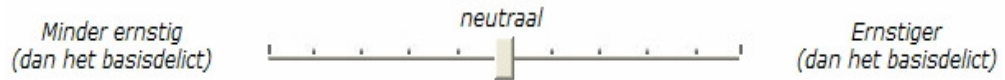


In de nu volgende situaties gaat het nog steeds om het delict mishandeling, maar de omstandigheden zijn geheel anders. We vragen u te beoordelen of deze omstandigheden naar uw idee meer of minder ernstig zijn dan het basisdelict.

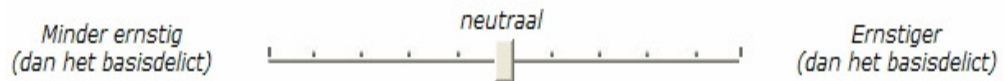
**Een man geeft zijn echtgenote een vuistslag tijdens een meningsverschil.**



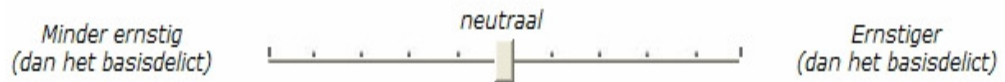
**Een man slaat zijn buurman omdat deze een homoseksueel is.**



**Een man deelt de vuistslag uit tijdens een voetbalwedstrijd in een stadion.**



**Een man deelt de vuistslag uit tijdens een verkeersruzie.**



Tot zover het eerste blok vragen. We gaan nu over naar het tweede blok en het tweede delict vernieling.

**Vernieling**

**Basisdelict**  
Iemand loopt over straat en gooit een ruit in van een winkel. De schade bedraagt minder dan 100 euro.

**Welk type straf vindt u passend in dit geval?**

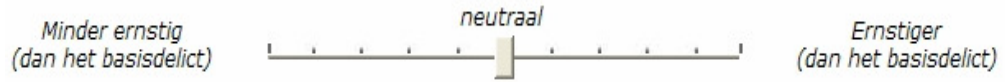
*U kunt per regel meerdere antwoorden aanklikken.*

	Geen straf	Waarschuwing	Geldboete	Taakstraf	Gevangenisstraf	Betalen van een schadevergoeding
Bij een eerste overtreding	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bij een tweede overtreding voor soortgelijk delict	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Indien al meerdere keren in overtreding geweest voor soortgelijke delicten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

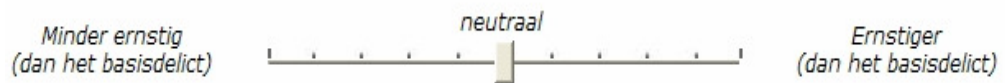


We gaan u nu situaties voorleggen waarbij we variaties aanbrengen op het hiervoor beschreven delict wat betreft de geleden schade. We vragen u te beoordelen of deze omstandigheden naar uw idee meer of minder ernstig zijn, dan het basisdelict.

**De schade voor de winkelier is geen 100 maar 1300 euro omdat een dure ruit moet worden vervangen.**



**De schade voor de winkelier is geen 100 maar 10.000 euro, omdat niet alleen de ruit moet worden vervangen maar ook de vernielde elektronische apparaten die in de etalage stonden.**



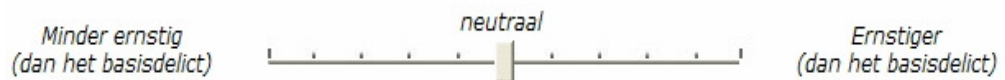
**Welk type straf vindt u passend in voornoemde gevallen?**

*U kunt per regel meerdere antwoorden aanklikken.*

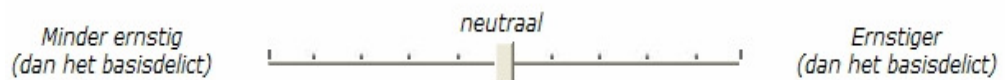
	Geen straf	Waar- schuwing	Geldboete	Taakstraf	Gevange- nisstraf	Betalen van een schade- vergoe- ding
Schade 1300 euro	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Schade 10.000 euro	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

In onderstaand geval is de schade 10.000 euro. Maakt het voor u een verschil of de dader de schade vergoedt of niet? Geef uw oordeel over de ernst aan.

**De schade voor de winkelier is 10.000 euro en de dader vergoedt de schade volledig.**

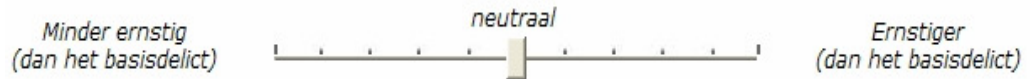


**De schade voor de winkelier is 10.000 euro en de dader weigert de schade te vergoeden (terwijl hij wel in staat is om de schade te betalen).**

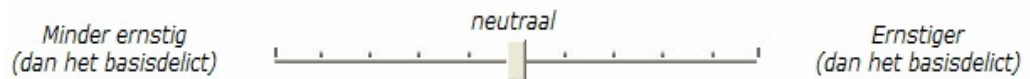


We gaan u opnieuw verschillende situaties voorleggen waarbij we variaties aanbrengen op het basisdelict. We vragen u te beoordelen of deze factoren en beschreven situaties naar uw idee ernstiger of minder ernstig werken.

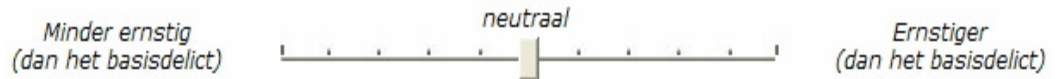
**De winkel bevindt zich bij een stadion en een ruit wordt ingegooid, nadat de dader een voetbalwedstrijd heeft bijgewoond.**



**De dader is niet alleen, maar met drie vrienden. Samen gooien ze de winkelruit in.**



**De dader gooit de ruit in van een slagerij omdat deze door een islamitische slager wordt gerund.**



Tot zover het tweede blok vragen. We gaan nu over naar het derde blok, het delict bedreiging.

**Bedreiging**

**Basisdelict**  
 Twee collega's in een magazijn hebben een langlopende ruzie. Wanneer zij elkaar in de gang passeren zegt de ene collega tegen de andere: "Ik weet waar jij woont, ik maak jou en je kinderen dood."

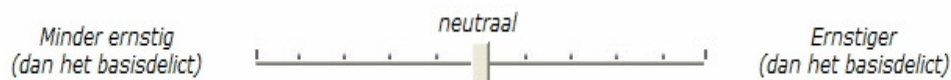
**Welk type straf vindt u passend in dit geval?**

*U kunt per regel meerdere antwoorden aanklikken.*

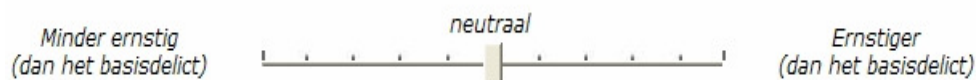
	Geen straf	Waar- schuwing	Geldboete	Taakstraf	Gevange- nisstraf	Betalen van een schade- vergoeding
Bij een eerste overtreding	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bij een tweede overtreding voor soortgelijk delict	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Indien al meerdere keren in overtreding geweest voor soortgelijke delicten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

We gaan u nu situaties voorleggen waarbij we variaties aanbrengen op het hiervoor beschreven delict. We vragen u te beoordelen of deze omstandigheden naar uw idee meer of minder ernstig zijn dan het basisdelict.

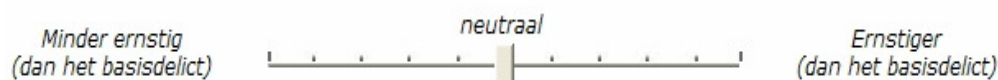
**De collega zegt niets tegen zijn slachtoffer, maar maakt met zijn hand een snijbeweging langs zijn keel.**



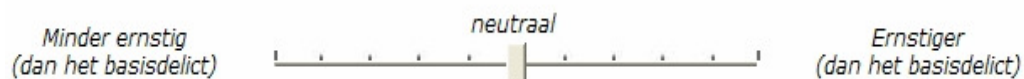
**De collega zegt niets tegen zijn slachtoffer, maar stopt een briefje met de tekst 'ik weet waar jij woont, ik maak jou en je kinderen dood', in het kastje van zijn collega.**



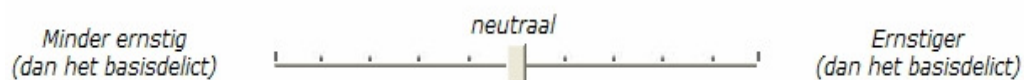
**De collega haalt zijn schouders op en is totaal niet aangedaan door de bedreiging van zijn college.**



**De collega is erg overstuur door de bedreiging en kan de rest van de dag niet meer werken.**



**De collega neemt de bedreiging serieus en brengt zijn vrouw en kinderen lange tijd ergens anders onder.**



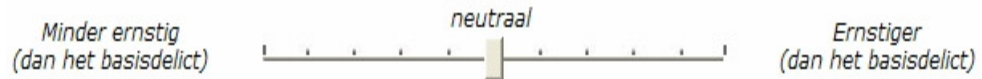
**Welk type straf vindt u passend in voornoemde gevallen?**

*U kunt per regel meerdere antwoorden aanklikken.*

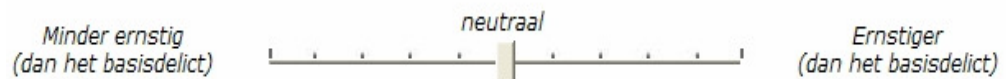
	Geen straf	Waar- schuwing	Geldboete	Taakstraf	Gevange- nisstraf	Betalen van een schade- vergoeding
Geen gevolgen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Overstuur en kan niet werken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Familie moet onderduiken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Weer worden verschillende variaties op het basisdelict voorgelegd die u moet beoordelen.

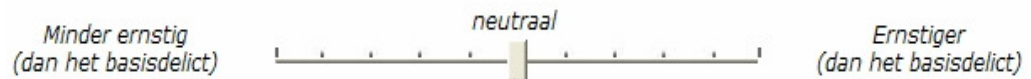
**Om zijn bedreiging kracht bij te zetten, laat de collega een vuurwapen zien aan zijn college.**



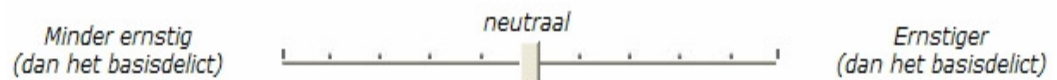
**Om zijn bedreiging kracht bij te zetten, laat de collega een mes zien aan zijn collega.**



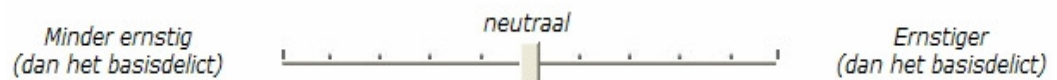
**De mondelinge doodsbedreiging wordt geuit tegen een collega die de bedreiger jarenlang heeft getreiterd.**



**Een mondelinge doodsbedreiging tegen een medewerker van de sociale dienst die weigerde een uitkering te geven.**



**Een mondelinge doodsbedreiging binnen een huwelijk.**



Dit is het einde van het deel met casusbesprekingen.

## Deel 1: Casusbesprekingen (Versie 2)

### Introductie

Dit eerste deel van de enquête bestaat uit vijf vragenblokken. In ieder blok wordt weer een ander strafbaar feit (een delict) bevraagd. Het betreft de delicten:

Mishandeling  
Discriminatie  
Wapenbezit  
Wegen- en verkeerswet  
Aanwezig hebben van softdrugs

Aan het begin van ieder blok geven wij u telkens een omschrijving van het basisdelict. Dit is het delict in zijn meest eenvoudige vorm. Vervolgens gaan we variaties aanbrenge in de omstandigheden waaronder het delict heeft plaatsgevonden. Wij willen van u weten of u deze gewijzigde situaties ernstiger, of juist minder ernstig vindt dan het basisdelict. En zo ja, in welke mate.

Het invullen gaat als volgt te werk:

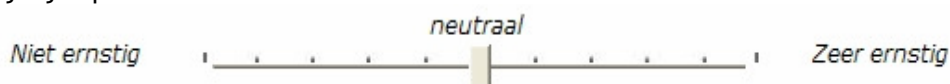
Iedere variant wordt aan u gepresenteerd in de vorm van een korte situatieschets. Als uitgangspunt dient de situatieschets van het basisdelict. Deze krijgt een neutrale positie op een balkje. Hier hoeft u niets aan te veranderen. Vervolgens moet u van iedere gewijzigde situatie aangeven hoeveel ernstiger of minder ernstig u deze vindt ten opzichte van het basisdelict. Dit doet u door op de balk een aantal stapjes naar rechts (ernstiger) of naar links (minder ernstig) aan te klikken. Hoe meer stapjes u zet, hoe ernstiger (of minder ernstig) u de nieuwe situatie dus beoordeelt. Wanneer u de balk op de neutrale plaats wilt laten staan, moet u deze om technische redenen eerst even bewegen. Daarna kunt u de balk weer op de neutrale plaats zetten.

Soms zullen wij u ook vragen welke soort straf u het meest passend vindt in een bepaalde situatie, zoals bijvoorbeeld een waarschuwing, een boete, een taakstraf of gevangenisstraf. Hierbij wordt ook gekeken naar de invloed van recidive, ofwel het herhaaldelijk plegen van het delict.

### Mishandeling

#### Basisdelict

Twee buurmannen, Piet en Cees, krijgen ruzie in de achtertuin. Piet stompt Cees met de vuist in het gezicht. Cees heeft geen letsel, maar houdt er wel een pijnlijke plek aan over.



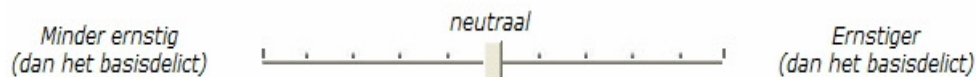
**Welk type straf vindt u passend in dit geval?**

*U kunt per regel meerdere antwoorden aanklikken.*

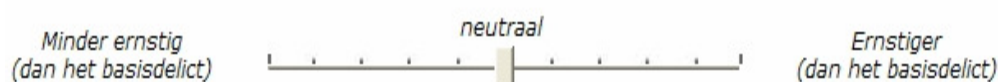
	Geen straf	Waarschuwing	Geldboete	Taakstraf	Gevangenisstraf	Betalen van een schadevergoeding
Bij een eerste overtreding	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bij een tweede overtreding voor soortgelijk delict	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Indien al meerdere keren in overtreding geweest voor soortgelijke delicten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

We gaan u nu situaties voorleggen die telkens iets anders zijn dan het basisdelict. We vragen u te beoordelen of deze omstandigheden naar uw idee meer of minder ernstig zijn. U kunt dit aangeven door stapjes naar rechts (ernstiger) of links (minder ernstig) te maken.

**Buurman Cees die geslagen is heeft een blauw oog en een snee boven zijn oog overgehouden aan de vuistslag. Hiervoor moet hij naar de huisarts.**



**Buurman Cees die geslagen is blijft bewusteloos op de grond liggen, en moet door een ambulance naar het ziekenhuis worden gebracht.**



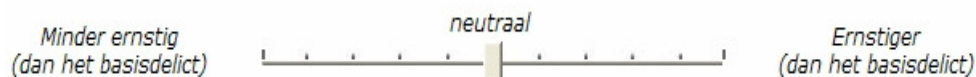
**Welk type straf vindt u passend in voornoemde gevallen?**

*U kunt per regel meerdere antwoorden aanklikken.*

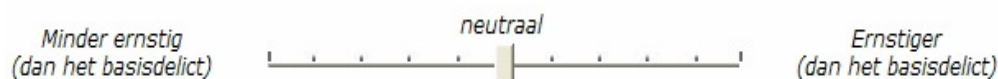
	Geen straf	Waarschuwing	Geldboete	Taakstraf	Gevangenisstraf	Betalen van een schadevergoeding
Letsel waar een huisarts naar moet kijken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Letsel met als gevolg een ziekenhuisopname	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

We gaan u opnieuw verschillende situaties voorleggen waarbij we variaties aanbrenge(n) op het basisdelict. We vragen u te beoordelen of deze variaties naar uw idee meer of minder ernstig zijn.

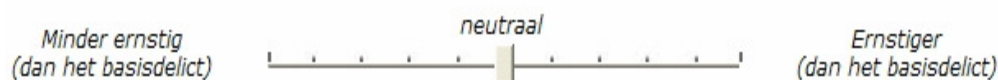
**Piet is onder invloed van alcohol tijdens de ruzie met Cees en stompt Cees met zijn vuist in het gezicht.**



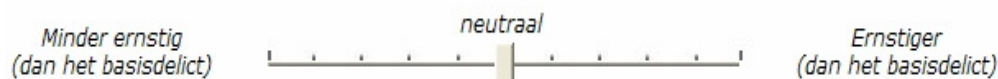
**Piet en Cees krijgen ruzie in de achtertuin. Drie aanwezige familieleden van Piet belagen Cees en geven hem een vuistslag.**



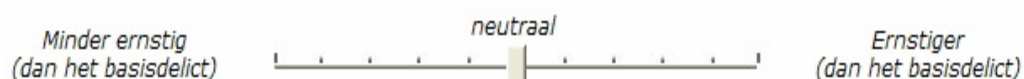
**Piet en Cees krijgen op straat voor het oog van de buurt ruzie. Drie aanwezige familieleden van Piet belagen Cees en geven hem een vuistslag.**



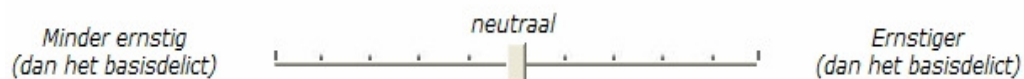
**Een toevallige voorbijganger springt tussen de twee ruziënde buurmannen om hen tot rust te manen. Eén van de kemphanen geeft hem een vuistslag in het gezicht.**



**Een politieagent slaagt erin de twee ruziënde buurmannen uit elkaar te halen. Vervolgens richt de agressie zich tegen deze politieman. Eén van de kemphanen geeft de politieman een vuistslag in het gezicht.**



**Piet en Cees krijgen op straat voor het oog van de buurt ruzie. Passerende buurtbewoners kiezen partij en geven Cees een vuistslag.**

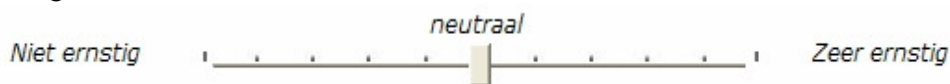


Tot zover het eerste blok vragen. We gaan nu over naar het tweede blok en het tweede delict discriminatie.

## Discriminatie

### Basisdelict

Twee mannen hebben een heftige ruzie. Tijdens een woordenwisseling roept de één tegen de ander, waarvan hij weet dat deze van Joodse afkomst is: "vuile smerige Jood!"



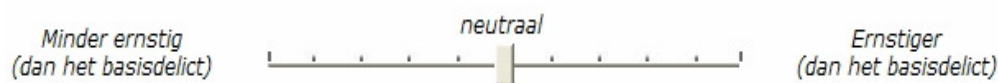
### Welk type straf vindt u passend in dit geval?

*U kunt per regel meerdere antwoorden aanklikken.*

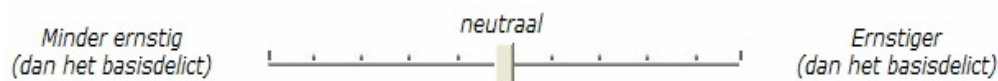
	Geen straf	Waarschuwing	Geldboete	Taakstraf	Gevangenisstraf	Betalen van een schadevergoeding
Bij een eerste overtreding	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bij een tweede overtreding voor soortgelijk delict	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Indien al meerdere keren in overtreding geweest voor soortgelijke delicten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

We gaan u nu situaties voorleggen waarbij we variaties aanbrenge op het hiervoor beschreven delict. We vragen u te beoordelen of deze omstandigheden naar uw idee meer of minder ernstig zijn, dan het basisdelict.

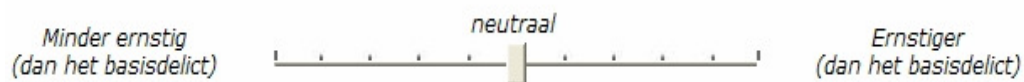
**Tijdens de heftige ruzie wordt niet alleen geroepen "vuile smerige jood!"  
Maar ook: "Ze hebben vergeten jou te vergassen."**



**Het betreft niet een individu, maar een groepering die pamfletten uitdeelt waarin wordt opgeroepen tot discriminatie van joden.**



**De dader maakt deel uit van een groep mensen die zich discriminerend uitlaten tijdens een voetbalwedstrijd door middel van spreekkoren.**





Tot zover het tweede blok met vragen. We gaan nu over naar het derde blok en het derde delict.

### Wapenbezit

**Basisdelict**  
 Bij een controleactie vindt de politie een stiletto (een verboden mes) in de tas van een vrouw.

*Niet ernstig*      *neutraal*      *Zeer ernstig*

### Welk type straf vindt u passend in dit geval?

*U kunt per regel meerdere antwoorden aanklikken.*

	Geen straf	Waarschuwing	Geldboete	Taakstraf	Gevangenisstraf
Bij een eerste overtreding	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bij een tweede overtreding voor soortgelijk delict	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Indien al meerdere keren in overtreding geweest voor soortgelijke delicten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

We leggen u nog enkele variaties voor op het bovenstaande delict. We vragen u te beoordelen of deze omstandigheden naar uw idee meer of minder ernstig zijn, dan het basisdelict.

### Het gevonden wapen betreft een traangasbusje.

*Minder ernstig (dan het basisdelict)*      *neutraal*      *Ernstiger (dan het basisdelict)*

### Het gevonden wapen betreft een pistool.

*Minder ernstig (dan het basisdelict)*      *neutraal*      *Ernstiger (dan het basisdelict)*

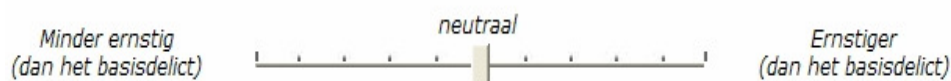
### Welk type straf vindt u passend in voornoemde gevallen?

*U kunt per regel meerdere antwoorden aanklikken.*

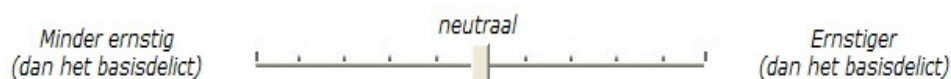
	Geen straf	Waarschuwing	Geldboete	Taakstraf	Gevangenisstraf
Traangasbusje	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Pistool	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

We leggen u nog enkele variaties op het basisdelict voor en aan u opnieuw de taak om deze situaties te beoordelen.

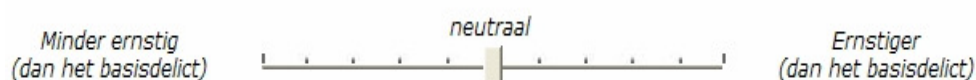
**De stiletto wordt nu aangetroffen in het handschoenenkastje van een auto.**



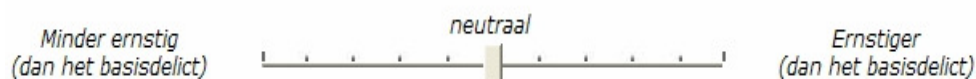
**De stiletto wordt nu aangetroffen in het kastje op een school.**



**De stiletto wordt nu aangetroffen bij het bezoeken van een discotheek**



**De stiletto wordt nu aangetroffen in het nachtkastje naast het bed**



Tot zover de vragen over het derde delict. We gaan nu over naar het vierde blokje en het vierde delict op het terrein van het verkeer.

### Wegen- en verkeerswet

**Basisdelict**  
 Bij een alcoholcontrole wordt de bestuurder van een auto gevraagd om te blazen. Het is toegestaan om ongeveer twee glazen alcohol te drinken en hij blijkt één glas te veel gedronken te hebben.

**Welk type straf vindt u passend in dit geval?**

*U kunt per regel meerdere antwoorden aanklikken.*

	Geen straf	Waarschuwing	Geldboete	Taakstraf	Gevangenisstraf	Rijbewijs innemen
Bij een eerste overtreding	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bij een tweede overtreding voor soortgelijk delict	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Indien al meerdere keren in overtreding geweest voor soortgelijke delicten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

De hoeveelheid alcohol is vier keer de toegestane hoeveelheid. Wat is uw oordeel nu? En welk type straf?

**De bestuurder heeft vier keer de toegestane hoeveelheid alcohol gedronken.**

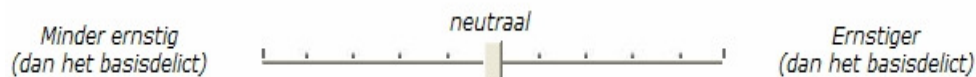
**Welk type straf vindt u passend in voornoemde gevallen?**

*U kunt per regel meerdere antwoorden aanklikken.*

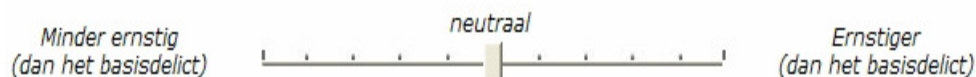
	Geen straf	Waar- schuwing	Geldboete	Taakstraf	Rijbewijs innemen
Viermaal de toegestane hoeveelheid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

We brengen weer variaties aan op het basisdelict en vragen om uw oordeel.

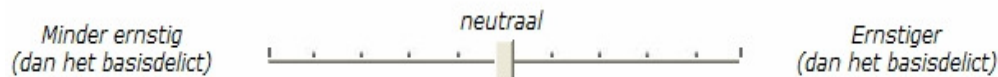
**De bestuurder rijdt niet in een auto maar op een fiets.**



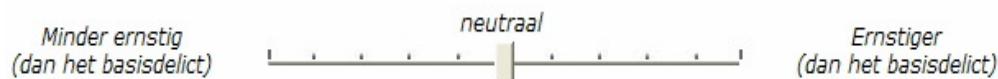
**De bestuurder rijdt niet in een auto maar op een vrachtwagen.**



**De bestuurder reed te hard en reed door rood licht voordat de politie hem vroeg om te blazen.**



**De bestuurder weigert om te blazen.**

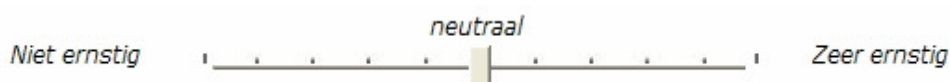


Tot zover de vragen over het vierde delict. We gaan nu over naar het laatste blokje en het laatste delict.

**Aanwezig hebben van softdrugs**

**Basisdelict**

De politie doet een inval in een pand. Op zolder treffen zij 100 volgroeide hennepplanten aan. Van 100 hennepplanten kunnen ruim 1000 joints worden gedraaid.



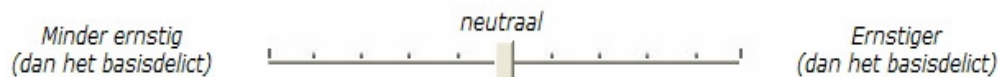
**Welk type straf vindt u passend in dit geval?**

*U kunt per regel meerdere antwoorden aanklikken.*

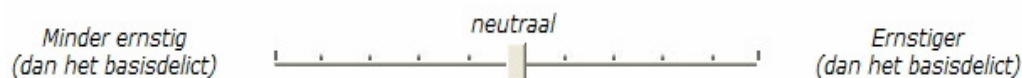
	Geen straf	Waar-schuwing	Geld-boete	Taak-straf	Gevange-nisstraf	Rijbewijs innemen
Bij een eerste overtreding	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bij een tweede overtreding voor soortgelijk delict	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Indien al meerdere keren in overtreding geweest voor soortgelijke delicten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

We gaan nu variaties aanbrengen op het hiervoor beschreven delict en vragen u te beoordelen of deze omstandigheden naar uw idee meer of minder ernstig zijn dan het basisdelict.

**De politie treft het volgende aan: 1000 volgroeide hennepplanten.**



**De politie treft het volgende aan: 5 volgroeide hennepplanten.**



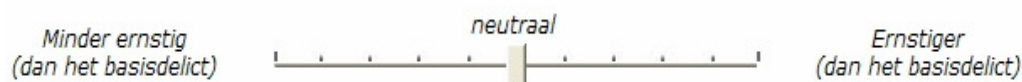
**Welk type straf vindt u passend in voornoemde gevallen?**

*U kunt per regel meerdere antwoorden aanklikken.*

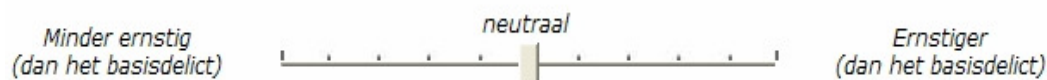
	Geen straf	Waar-schuwing	Geld-boete	Taakstraf	Gevange-nisstraf
1000 hennepplanten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5 hennepplanten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Nog twee variaties op het basisdelict ter beoordeling.

**De 100 volgroeide hennepplanten worden aangetroffen in een schuur op een industrieterrein.**



**De 100 volgroeide hennepplanten worden aangetroffen op de zolder van een woning in een woonwijk.**



Dit is het einde van het deel vragen met casusbesprekingen.

## Deel 2: Rangorde

Hieronder laten wij u een lijst zien van veertien delicten. Sommigen zullen u bekend voorkomen omdat ze in het vorige onderdeel van de vragenlijst de revue gepasseerd zijn als basisdelict of als nieuwe situatie. Voor het gemak hebben we de delictsituatie een herkenbare korte titel meegegeven.

Wij vragen u om een rangorde in de ernst van de delicten aan te brengen van 1 (zeer ernstig) tot 14 (minst ernstig). Dit doet u door elk delict een cijfer te geven van 1 tot en met 14. U kunt niet twee delicten hetzelfde cijfer geven.

### **Buurman stompt buurman**

Twee buurmannen, Piet en Cees, krijgen ruzie in de achtertuin. Piet stompt Cees met de vuist in het gezicht. Cees heeft geen letsel, maar houdt er wel een pijnlijke plek aan over.

### **Man slaat vrouw**

Een man geeft zijn echtgenote een vuistslag tijdens een meningsverschil.

### **Drie tegen één op straat**

Twee buurmannen krijgen voor op straat ruzie. Drie aanwezige familieleden belagen de andere buurman en geven hem een vuistslag.

### **Iemand gooit ruit in**

Iemand loopt over straat en gooit een ruit in van een winkel.

### **Samen ruit ingooien**

Een dader gooit met drie vrienden een ruit in van een winkel.

### **Bedreiging collega**

Twee collega's in een magazijn hebben een langlopende ruzie. Wanneer zij elkaar in de gang passeren zegt de ene collega tegen de andere: "Ik weet waar jij woont, ik maak jou en je kinderen dood."

### **Woordenwisseling**

Twee mannen hebben een heftige ruzie. Tijdens een woordenwisseling roept de één tegen de ander, waarvan hij weet dat deze van Joodse afkomst is: "Vuile smerige jood!"

### **Stiletto in tas**

Bij een controleactie vindt de politie een stiletto (een verboden mes) in de tas van een vrouw.

### **Net teveel gedronken**

Bij een alcoholcontrole wordt de bestuurder van een auto gevraagd om te blazen. Hij blijkt één glas teveel gedronken te hebben.

**Niet willen blazen**

Bij een alcoholcontrole wordt de bestuurder van een auto gevraagd om te blazen. Hij weigert dit.

**Cocaïne op straat**

De politie houdt een man aan op straat. Hij blijkt een kleine hoeveelheid cocaïne voor eigen gebruik bij zich te hebben.

**Hennep op zolder**

De politie doet een inval in een pand. Op zolder treffen zij 100 volgroeide hennepplanten aan. Hiervan kunnen ruim 1000 joints worden gedraaid.

**Stelen uit warenhuis**

Een vrouw steelt een MP3-speler uit een warenhuis en wordt bij de uitgang door de bewaker gepakt.

**Uit woning stelen**

Iemand gooit de ruit van een woonhuis in en graait de laptop van de tafel.

## Deel 3: Achtergrondkenmerken

Tot slot willen we graag enkele achtergrondgegevens van u weten. Wilt u zo vriendelijk zijn de volgende vragen in te vullen?

### Wat is uw leeftijd?

- 17 jaar of jonger
- 18 - 24 jaar
- 25 - 34 jaar
- 35 - 44 jaar
- 45 - 54 jaar
- 55 - 64 jaar
- 65 - 74 jaar
- 75 jaar of ouder
- Weet niet / wil niet zeggen

### Bent u een man of vrouw?

- Man
- Vrouw
- Weet niet / wil niet zeggen

### In welk land bent u geboren?

- Nederland
- Turkije
- Marokko
- Suriname
- Nederlandse Antillen
- Indonesië
- Anders, namelijk ...
- Weet niet / wil niet zeggen

### In welk land is uw vader geboren?

- Nederland
- Turkije
- Marokko
- Suriname
- Nederlandse Antillen
- Indonesië
- Anders, namelijk ...
- Weet niet / wil niet zeggen

### In welke land is uw moeder geboren?

- Nederland
- Turkije
- Marokko
- Suriname
- Nederlandse Antillen
- Indonesië
- Anders, namelijk ...

- Weet niet / wil niet zeggen

**Wat is uw culturele achtergrond? Voelt u zich voornamelijk...**

- Nederlander
- Turk
- Marokkaan
- Surinamer
- Antilliaan
- Indonesiër
- Anders, namelijk ...
- Weet niet / wil niet zeggen

**In welke regio woont u?**

- In het noorden van Nederland (Friesland, Groningen of Drenthe)
- In de Randstad (Noord-Holland, Zuid-Holland of Utrecht)
- In het zuiden van Nederland (Zeeland, Noord-Brabant of Limburg)
- In het midden van Nederland (Flevoland, Gelderland of Overijssel)
- Weet niet / wil niet zeggen

**In welke categorie past uw woonplaats het beste?**

- Grote stad (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag of Utrecht)
- Stad
- Plaats
- Dorp
- Weet niet / wil niet zeggen

**Wat is uw hoogst voltooide opleiding?**

- Lagere school
- VMBO, Mavo, Mulo, LBO, VBO
- Havo, HBS, VWO, Gymnasium, MBO
- HBO, Universiteit (WO)
- Anders, namelijk ...
- Weet niet / wil niet zeggen

**Wat is uw voornaamste dagelijkse bezigheid?**

- Betaald werk (minimaal 15 uur per week)
- Student of scholier
- Huisvrouw of huisman
- Werkloos / AWW / WIA
- Gepensioneerd / VUT
- Vrijwilligerswerk
- Anders, namelijk ...
- Weet niet / wil niet zeggen

**Wat is uw thuissituatie?**

- Alleenstaand
- Alleenwonend maar wel in een duurzame relatie
- Eenoudergezin
- (Echt)paar zonder kinderen
- (Echt)paar met kinderen



- Anders, namelijk ...
- Weet niet / wil niet zeggen

**Welke politieke partij ligt het dichtst bij uw politieke overtuiging?**

- CDA
- PvdA
- SP
- VVD
- PVV/Wilders
- GroenLinks
- ChristenUnie
- D66
- SGP
- Partij voor de Dieren
- Anders, namelijk ...
- Weet niet / wil niet zeggen

**Voelt u zich wel eens onveilig?**

- Nee
- Zelden
- Soms
- Vaak
- Weet niet / wil niet zeggen

**Van welke van de onderstaande gebeurtenissen bent u in de afgelopen 12 maanden slachtoffer geworden?**

*Ook als u bijvoorbeeld geen auto bezit klikt u nee aan.*

	Ja	Nee
Een poging tot inbraak in de woning zonder dat er iets gestolen is	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Een inbraak in de woning waarbij iets gestolen is	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
De auto is gestolen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Een inbraak in de auto waarbij iets gestolen is	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Er is iets gestolen of vernield aan de buitenkant van de auto	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
De fiets is gestolen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Een portemonnee, portefeuille of bijvoorbeeld een tas is gestolen terwijl de overvaller daarbij geweld gebruikte of dreigde met geweld (tasjesroof)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Een portemonnee, portefeuille of bijvoorbeeld een tas is gestolen zonder dat hierbij geweld is gebruikt of is gedreigd met geweld (zakkenrollerij)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Iets anders is gestolen, zoals planten uit de tuin of geld uit de kleedkamer	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Een beschadiging aan het huis of de tuin (anders dan aan de auto of door inbraak)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Slachtoffer van bedreiging met lichamelijk geweld	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Slachtoffer van mishandeling	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Een aanrijding waarbij de ander doorreed	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Een aanrijding waarbij de ander niet doorreed	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Een ander misdrijf, namelijk	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

**Bent u zelf ooit betrokken geweest bij een strafzaak?**

*Meerdere antwoorden mogelijk.*

- Nee, nog nooit
- Ja, als verdachte
- Ja, als slachtoffer
- Ja, als getuige of betrokkene
- Weet niet / wil niet zeggen

**Hebt u interesse om binnenkort deel te nemen aan een bijeenkomst waar burgers hun kijk op het Openbaar Ministerie en de richtlijnen bespreken?**

- Ja
- Nee

**Hoe nauwkeurig heeft u de vragenlijst ingevuld?**

- Nauwkeurig
- Niet zo nauwkeurig
- Helemaal niet nauwkeurig

**Tot zover onze vragen, hartelijk dank voor uw medewerking. Als u nog commentaar op de inhoud van de vragenlijst of de vragenlijst zelf heeft, dan kunt u die hieronder kwijt.**

*Colofon*

opdrachtgever  
financier  
auteurs  
uitgave

Parket-Generaal Den Haag  
Parket-Generaal Den Haag  
mr.dr. K.D. Lünemann, drs. M. Moll, drs. S. ter Woerds  
Verwey-Jonker Instituut  
Kromme Nieuwegracht 6  
3512 HG Utrecht  
telefoon 030-2300799  
telefax 030-2300683  
e-mail [secr@verwey-jonker.nl](mailto:secr@verwey-jonker.nl)  
website [www.verwey-jonker.nl](http://www.verwey-jonker.nl)

D8431194.kl/mb

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2008

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.

Partial reproduction is allowed, on condition that the source is mentioned.